

kovara hunerî, çandî û siyasî ya kurdên anatoliya navîn

bîrnebûn

Bihar / Havîn 1997

Aksaray Kürtleri

Miçê Êsê

Tevn/Teşî

Orta Anadolu

Kürtlerinde halı sanatı

Muzaffer Özgür

Belge

Sefki Aşiretinin

iskan öyküsü

Nuh Ateş

Orta Anadolu

Alevilerinde,

Kürtçe Ayet ve Beyitler

Mehmet Bayrak

Edetên Zewac û Dawatê

Meçoyê Darê

Yarenî / Henek

Mem û Hem

Quncika Kurika

Simoyê Herşid

Poiatî Kürtleri-II

Dr. Mikailî

Horasan Kürtleri

Gabar Çiyan

Haymana: Hicri 1311

Hacı Erdoğan

2

bîrnebûn

Utges av Apec-Förlag. Tidskriften
utkommer 4 nummer per år.

Sê mehan carê derdikeve.
uç ayda bir çikar.

Navnîşana li Almanyayê
Yazışma adresi:
Karl str. 2, 35576. WZ
Almanya

Telefaks: 06441-52 615

Fiyatı: 7 DM

Abone:
Yıllık bedeli 30 DM

Hesap numarası:
Stichwort **Bîrnebûn**
COMMERZBANK
Hamborn - Duisburg
Konto: 5341110-01
BLZ: 35040038 - Almanya

Sorumlu:
V.i.S.d.P
Haci Erdoğan

Belavkirin / Dağıtım
Ankara:
Toplum Kitabevi
Remzi İnanç
Bayındır sokak,
Göksu Restaurant üstü
Kızılay - Ankara

Medya Kitapevi ve Kırtasiye
Cumhuriyet Mahallesi,
Altay Caddesi No: 41/ C-11
Polatlı / ANKARA
Tel: 622 78 71

Swêd / İsveç:
Apec
Box: 3318
SE 163 03 Spånga / Sverige
Telefaks: 08-761 24 90

Fransa:
H. 2. Rue Richer 2 euse
Etage Bureau - 1175009 Paris

Çap / Baskı:
Apec-Tryck & Förlag

ISSN 1402-7488

Her nivîskar ji nivîsa xwe berpirs e.
Mafê redaksiyonê heye ku nivîsên ji
Bîrnebûnê re tîn, serast û kurt bike.
Nivîsarên ku ji Bîrnebûnê re tîn,
ger çap nebin jî li xwedî nayên
vegerandin.

Naverok İçindekiler

- 3** Namên ji xwandevaran/Okuyucu mektupları
- 8** Bîrnebûn' dan
- 11** Aksaray Kürtleri
Auçê Üsê
- 13** Orta Anadolu Kürtlerinde halı sanatı
Mazzafer Özgür
- 16** Cihanbeyli'den Kopenhag'a... -K o m a H u n e r
- 18** Sefki Aşiretinin iskan öyküsü
Nûh Ateş
- 22** Destpêkeke qenc û xweş e.
Femeli
- 29** Gotinên mezinan
Maçoşê Darê
- 30** Orta Anadolu Alevilerinde, Kürtçe Ayet ve Beyitler
Mehmet Bayrak
- 39** Bang/ Çağrı
M. Emin Bozarslan
- 41** Kinnê û Hesen
Bekir Darê
- 44** Dapîr û Ruvî
Çurukî
- 48** Osmanlı salnamelerinde Haymana
Haci Erdoğan
- 50** Horasan Kürtleri
Gabar Çiyan
- 54** Quncikê Kurika
Simoyê Hershîd
- 58** Yareni/Henek
Mem û Hem
- 59** Bir aşk öyküsü
İsko Hoçhisar
- 63** Sanat ve kültür emekçilerine bir kaç söz
Hüseyn Kalaycı
- 66** İç Anadolu ve batıdaki Kürtler üzerine ...
Abrahim Güçlü
- 72** Şiir
Mem Xalkhan
- 75** Çend klam û stranên govend û bazdanê ji dorbera ...
Çurukî
- 77** Polatlı Kürtleri -2
Dr. Necibram Mikailî
- 86** Edetên zewac û dawatê
Maçoşê Darê
- 95** Kürtçe Alfabe

Namên ji xwandevevanan Okuyucu mektupları

Hevalên Delal

We çi tişteki baş kirîye. Bi navê Kurdên Anatolîya Navîn, kovarek weşandiye "Bîrnebûn". Erê welle Bîrnebûn, bi rastî, ne Kurdên Anatolîya Navîn yên Kurdistanê, ne jî yên Kurdistanê Kurdên Anatolîya Navîn ji birkirin.

Bo çi ji birkirin ?

Dîrok yek e, ziman yek e, welat yek e, derd û kul yek in. Heta îro 250 sal zêdetir derbas bûye. Kurdên vira ji welat veqetîne, gellek zor û zîlm dîtine. Lê ziman û çanda xwe bîmekirine, gihandine îro. Îro jî ronakbîrên wan, li pirsên wan xwedî derdikevin.

Gotinên pêşyan, çîrok, pêkenok, helbest, kilam, hwd. Her tişteki me yî hunerî û edebî kû bên nivisandin wek navê kovara me ji bîrnabin.

Hevalên Hêja,

We bi vê şuxilê xwe, ez gellek dilgeş kirim. Ez jî li der dora xwe alîkarîya kû ez bikim, her kû hejmarek Bîrnebûnê hat, ezê wê bigihînim heval û hogira. Bidim xwendin û belavkim. Kû min bişa kîr, ezê ji werâ binivînim.

Hevalên delâl, bi bara silaf dikim û bi silavên xwe yên germî we himêz dikim. Bendewarê hêjmarên din im. Ji şuxil û xebata we ra serkeftinê dixwazim.

Bi silavên germî !...

M. Sîrîn Dağ
Kulu

Çok değerli dostlar!

Göndermiş olduğunuz fakslı aldım. Davetinizden dolayı çok teşekkür ederim. Ancak toplantıya katılamıyacağım için çok üzgünüm. Nevarki bu benim sizleri canı gönülden desteklemediğim anlamına gelmez. Sizleri sadece bir orta Anadolu Kürdü olduğum için desteklemi-

yorum, bir bütün olarak bu çalışmanızla Kürdistan mücadelesine katkıda bulunduğunuz içinde destekliyorum.

Beş yüz bin nüfusla Çeçenistanda devlet kurulabiliyorsa, yüz elli bin nüfuslu Kuzey Kıbrıs devlet olabiliyorsa; bir milyonluk nüfus yapısıyla İç Anadolu'daki Kürtlerin neden bu hakları olmasın? Neden hakları aranmasın? Türk devleti Yunanistandaki, Bulgaristandaki küçük Türk azınlıkları için bile selfdetermination isterken, biz neden istemeyelim? Bu bizim en doğal hakkımızdır ve mücadele etmeliyiz. Bunun aksini savunan (hangi gerekçe ile olursa olsun) kendisini demokrat saymasın.

Böyle bir dergiye neden ihtiyaç duyuldu? Buna ne gerek vardı? diyenler çıkabilir. Hatta bir çok Kürt dergi ve gazetesi varken buna neden ihtiyaç duyuldu diyenler olabilir. Belki de tepki gösterenler çıkabilir. Bana göre bu tür görüşlerin hiç birisi gerçekçi olamaz. Çünkü Orta Anadolu Kürdünün konumu, koşulları, talepleri farklıdır. Buna sırt çevirmek, görmezlikten gelmek hem bilimsel gerçeklere ters düşer hemde Kürtlere zarar verir. Şu da unutulmamalıdır ki; her zaman dereler nehirlere, nehirler de denizlere akar. Bu çalışmanız ve çabamızdan dolayı sizleri kutluyor ve başarılar diliyorum. Ayrıca elimden geldiği kadar sizleri desteklemeye söz veriyorum.

Saygı ve en içten selamlarla!

Behram Alabay
Lozan

Değerli Dostlar!

Zor şartlar altında ve epey bir uğraşından sonra dergimiz Bîrnebûn'un yayın hayatına başlaması beni son derece sevindirmiştir.

Yüz yıllar önce çeşitli nedenlerle (sür-

gün, göç, toplu iskan, ekonomik nedenler vs.) Ana yurtlarından kopartılan Orta Anadolu Kürtleri, tüm asimilasyon ve baskı politikalarına karşın ulusal kültür ve değerlerini günümüze kadar taşıyabilmişlerdir.

Bölge Kürtleri hakkında şimdiye kadar yazılmış bir kaç kitap dışında, -tarihe belge bırakma anlamında- Bîrnebûn'un çıkışı önemli ve kendi alanında ilk girişimdir. Orta Anadolu Kürtlerinin tarihleri, sosyolojik ve ekonomik yapıları, bu güne kadar yarattıkları değerlerin gün yüzüne çıkarılması yolunda önemli işlev yükleneyeceğine olan inancımın uzun ömürlü olmasını diler, katkıları olan tüm dostları kutlarım.

Arkadaşlar !

Taktir edersiniz ki toplumumuzda Kürtçe okuma-yazma oranı parmakla sayılacak kadar azdır. Bir dilde okuma yazma oranı artmadıkça, bir çok kitap, dergi, gazete yayınlanmadıkça, yazışmalar yapılmadıkça ve de en önemlisi kurmlarını oluşturmadıkça (Dil Kurumu) ortak yazı dilini kurallarına oturtmak güçtür. Yani bu bir süreç sorunudur. Biz de bu süreci herkes gibi yaşamak zorundayız. Yaşıyoruz da.

Hele hele Orta Anadolu Kürtleri gibi topraklarından kopartılmış, dil ve kültürleri asimilasyona tabi tutulmuş; bu politikalar sonucunda dilleri değişime uğramış, bir çok kelimesini kullanmaya kullanmaya kaybedip yerini Türkçe kelimelerle doldurmuş insanlar bu süreci takdir edersiniz ki, daha ağır yaşayacaklardır.

Dildeki bu sorunlarımızı bir nebze olsa aşmak için dergide dilbilgisi kurallarını (okuma-yazma) verecek bir köşenin açılmasının uygun olacağı kanaatindeyim. Ayrıca bölgede kaybolmuş veya kaybolmaya yüz tutmuş kelimelerin sözlük şeklinde verilmesi ve okuyucu desteğinin istenmesi.

Örneğin kapı: *derî*, iç-içeri: *hundir* gibi... Hatta mümkünse dergide çıkan

Kürtçe yazıların bir dil bilimcisi tarafından kısa bir kritik yazısı ile bir sonraki sayıda değerlendirilmesi yazan arkadaşları tamamlayacağı gibi yeni dil öğrenen arkadaşları da araştırmaya sevk eder.

Çalışmalarınızda başarılar diler, saygılar sunarım .

Mem Xalikan
Kulu

Ji bo kovara Bîrnebûnê,

J1 sala 1987'an vîr da lî navçeya Nordr-hein-Westfalyayê weşaneke radyo bî zîmanê Kurdi heye. Ew weşan bî navê Bernama Kurdi bî Radyoya Elmanya Rojava (WDRê) va grêdayî ye. Heftêki carekê roja pêncşemiyê saet 22.30 bernameya Kurdi bo 20 deqîqe tê weşandin. Em bî dengûbasên jî hundur û dervayî Elmanyayê, bî hevpeyvînên derheqa kesên navdar, derheqa mijarên diroki, cîvaki, wêjeyî û çandî, bî stran û goran bernameya xwe dadîgîrîm.

Ez, Seydo Can, du sal in, lî ba radyoya WDRê kar dîkîm. Lî gor xwesteka redaktora me, bîrêz Xanîm Monika Gotthold jî, em dîxwazîn têkîlî bî we ra dayîm. Nuha em bo abonetîya çend kovar û rojnamayên Kurdi bî berpîrsên radyoya WDRê ra nîqaş dîkîm.

Tîkaya me jî we ew e; lî ser babetên germ, rojanê ku hûn jî pêra alakadar in, û em pîr caran bî lez pê nahesîn, me agahdar bîkîm. Heke hejmara kovara we a nû çap bibe, an jî hûn pîrtûkekê derdîxîm, hingê wana jî me ra bîşîm, ku em bîdîm nasîm. Ango, bî kurtî lî ser karûbarê xwe bî me ra peywendîyan dayîm. Lî ser çalakîyên bî beşdarbûna we, çî nîvîs, çî belavok hebîm, jî me ra Faks bîkîm an jî bî rê bîkîm.

Ez jî nuha da zor spas dîkîm û jî bo kar û xebatê we serkeftîm dîxwazîm.

Bî sîlavên dostî.

Seydo Can
Dortmund

bîrnebûn

ŞAHİN BERBEROĞLU

Kültür hayatı ve edebiyatımızda yeni bir sahne, yeni bir bakış açısı ve yeni bir üslup oluşmuş. İç Anadolu şiirinin Kürtlerince yazılması, ancak Kürtçe yazılması, bu sahnenin en önemli özelliği. Bu sahnenin açılması, Kürt edebiyatında yeni bir döneme girilmiştir. Kürt edebiyatında, Kürtçenin Kürtçeye yazılması, Kürtçenin Kürtçeye yazılması, Kürtçenin Kürtçeye yazılması...

Dünden bugüne İç Anadolu Kürtleri

Orta ve İç Anadolu Kürtleri için Bîrnebûn, bu amaçlara hizmet eder.

Orta ve İç Anadolu Kürtleri için yepyeni bir sayfa açılmaya başlandı. Önemli ve önemli olanı ifade eden bir dergi olarak Bîrnebûn, bu amaçlara hizmet eder. Kürtçenin Kürtçeye yazılması, Kürtçenin Kürtçeye yazılması, Kürtçenin Kürtçeye yazılması...

İç Anadolu Kürtleri

İç Anadolu Kürtleri için yepyeni bir sayfa açılmaya başlandı. Önemli ve önemli olanı ifade eden bir dergi olarak Bîrnebûn, bu amaçlara hizmet eder. Kürtçenin Kürtçeye yazılması, Kürtçenin Kürtçeye yazılması, Kürtçenin Kürtçeye yazılması...

Bîrnebûn bir ayda bir çıkarılır. Ayrıca M.Özgür ve Şahin Berberoğlu'nun katkılarıyla çıkarılır. İç Anadolu Kürtleri için yepyeni bir sayfa açılmaya başlandı. Önemli ve önemli olanı ifade eden bir dergi olarak Bîrnebûn, bu amaçlara hizmet eder.

Özgür Politika gazetesinde çıkan tanıtım yazısı

Değerli Arkadaşlar!

Bana gönderdiğiniz Bîrnebûn derginizi ve notunuzu aldım. Çok sevdim. Yayının hazırlanmasında emeği geçen tüm arkadaşları tebrik eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Dergiyi uzun bir zamandan beri bekliyorduk. İnsanlarla bolca çıkacak yayımı konuştum. Her siyasi çevreden insanlar görmek istiyor. Son zamanlarda herkes dergiyi soruyor, istiyor.

Derginin dağıtımı için gönüllü bir insanım. Çalışmalarınıza katkıda bulunmak için daha detaylı bilgi edinmek istiyorum. Redaksiyonu selamlıyorum.

Silavên Germi.

J. Biçak Danimarka

Değerli Arkadaşlar!

Avrupada Orta Anadolu Kürtlerini gündem edinen bir derginin çıktığı haberi aldık. Epey bir araştırmanın sonra adresinizi edinebildik.

Fakat memleketi yeterli kadar iletilmediğini, gönderilenlerin de kısa bir sürede bittiğini öğrendik.

Madem böylesi ciddi ve anlamlı bir işe soyunuyorsunuz, gerekliliklerini yerine getirmeniz gerekiyor.

Çevremizde herkes sizden bahsediyor ama daha eline alıp okuyan yok. Dileğimiz bir an önce derginizin elimize ulaşması ve bundan sonra çıkacak sayılarımızın düzenli bir biçimde buralarda da dağıtılması.

Çalışmalarınızda başarılar dilerken en içten selamlarımızla.

Hasan M. Keçiören-Ankara

Bîrnebûn Redaksiyonuna selamlar!

Görevinizde başarılar diler, sizleri candan ve yürekten kutlarım. Sandığım kadarıyla uzun bir çalışmanın ürünü Bîrnebûn. İlk sayınız elime geçtiğinde zevkle okudum. Bir Kürt olarak oldukça

İç ve Orta Anadolu Kürtleri unutulmuşluktan kurtulma mücadelesini Bîrnebûn dergisiyle başlattılar

Unutulmamak için 'bîrnebûn'

Nesretin ADAY

Kürtler uzun yıllar Anadolu'nun baş köşesinde yaşayan kurtuluşunumuzu. Özgür yaşamın ve özgürlüğün ve güncel ellerine bizzat. Ama onlar hiçbir zaman kurtuluşun gelmediğini düşünemediler. Onlar kendilerini kapalı birin başkızla rakibin; dillerini, gelecek ve günlerini düşünür, siyasal zeminde kendilerini (gerek legal gerek illegal alanda) verebilir. Dergide bu düşünce rahatlığına dikkat ayrılmıştır yazan zaman Orta Anadolu Kürt toplumu üzerinde durulmuş, bu gerçekliği yalnızca TDA azımsamacılar tarafından değil. Kürt yazar ve araştırmacılarına da göstermektedir "gerçek" diye yazıyor. Türk devletinin uzun yıllara yayarak gerçekleştirdiği işlevli asimilasyon politikaları bu bölgede çoğunlukla etkisiz hale geldi. Çünkü İç ve Orta Anadolu Kürtleri, çoğunlukla koloniler şeklinde istan etülüklerinden ve kapsalı yasadiktanından dolayı etkilenen gelen nesiller (pek) eziltilmiş. Devletler, Bakanlar'dan ve Kafkasya'dan getirtilmiş Türk kolonileri, Kürtleri asimile etmek bir yarıncı köleliki asimile olabilir. İste bu bölgedeki Kürtler bugün Avrupa'nın göçlü kölelerinde birileri-lemiz, böyle Bîrnebûn isimli bir nevi isimlik dergi çıkardılar. Derginin sorumlusu Hacı Erdoğan, Derginin merkezci Almanya.

Bîrnebûn ("Bîrnebûn" sözcüğü Kürçe'de "unutulmak" anlamına geliyor. Nedenise, dergide "unutulmuş" Kürçe karşılığı "bîrnebûn" sözcüğüdür, sözcükler bir arada ve ayrıç çalışması sonucu politika, sanat ve kültürel dergi olarak yayımlandı. Derginin "Çukurkân" yazısında, "göçmenlik olsa bile Orta Anadolu Kürt Toplumunu" açıklı boyalları ile ayrıp olarak bir perçinlik yazdı, bu toplumun yazıtı kültürel değerleri kaybolmaktan korkacağı

gibi, bu toplumun ulusal kimliğinin pekişmesine de katkı sunmaktadır. Orta Anadolu Kürt Toplumunun sosyal, siyasal ve dinsel tarihini; coğrafyalarını; sosyal, dinsel, etnik ve kültürel yapılarını; sosyal ve siyasal yaşamı iç içe geçmişleri; ekonomik durumun

hâlini, daha ilk sayısında nitelikli araştırmacı-inceleme makaleleri yayımlanarak dikkatleri üzerine çekti.

Derginin ilk yazısı Dr. İbrahim Mıkaill'in "Polatlı Kürtleri" isimli inceleme yazısı. Bu incelemede; Polatlı Kürtleri'nin tarihsel, sosyolojik ve kültürel özellikleri, sosyal ve siyasal yaşamı, bir de köylü-ülkü Kürtçe-Kürçe isimleri karşılaştırılmıştır.

çevreyle ilişkileri vb. çeşitli konular bu periyodu dağarcığı oluşturacaktır" deniliyor. Bîrnebûn, "Bîrnebûn" adıyla bir dergi olarak yayınlanıyor. Derginin yazılarında, Nûs

Araç, "İnceleme-Araştırma-Taruzat" başlığı altında, "Batı Kürtleri Gerçekliği ve Çözüm Perspektifleri Üzerine Sözlü Doğrular" isimli uzun bir araştırma-taruzat yazısı yazıyor. N. Aday yazısında, Batı Kürtleri'nin sosyal ve siyasal zeminde ki değişim üzerinde duruyor. Türk politikacıların bu bölgedeki Kürtler hakkındaki yamulmasına dikkat çekiliyor, bu bölgede yaşayan insanlarımızın "genel politik" üzerinde düşünme yazan gerçek sorunları, bölge Kürtlerini sorunları için çözümler perspektifleri sunuyor. Ayrıca bu yazının sonunda da uzun bir çizelge yayınlanıyor. Çizelge, Önemli önemde, Kürtistan'da bulunan köyler ve aşiretleri, yerleşim yerleri ve bağlı oldukları toplulukları gösteriyor. Derginin en önemli yazılarında biri de kuzuluş Hacı Erdoğan'ın "İç Anadolu Kürtleri" başlıklı uzun inceleme. Erdoğan yazısında, genel olarak in-sanalite teriminden giriş, Kürt halkının sosyal-siyasal yapısını in-sanalite teriminde, İç Anadolu Kürtleri'nin tarihine değinmiş. Yazar, Bölge Kürtleri'nin nüfus oranını, irtisadi yapısını, din ve költürel yaşamı üzerinde durup, Kürtlerin topluluğu içerisindeki yeri de inceledi. Ayrıca, Bölge Kürtleri'nin politik mücadelesi ve kimlik sorunları üzerinde de durmuş. Dergide Kürçe (Kurmanca) yazılar da var. Kürçe yazılardan biri Bîrnebûn (Bîrnebûn) imzasıyla yazıyor. Çiğdem, İç Anadolu Kürtleri'nin sosyal yaşamı, idareleri ve özyaşantılarıyla insanın bir maddede yazıyor. Bîrnebûn'un ilgi çekici bir başlık: yazısı da yazar Mehmet Bayrak hazırlanan Bayrak, Alman soyşahı Hegö Grotke'nin "Kızılbaz Kürtler" isimli makalesini çevirenler sonra notları dergide alıyor. Grotke, Kızılbaz Kürtleri diğer Kürtler'den ayırıyor. Onları ayrı özellikler taşıdığına iddia ediyor. Oluşturduğu bir araştırma.

Sair Ali Bicer'de derginin yayınladığından. Bicer'de diğer yazılar gibi "İç Anadolu Kürt Kökleri" başlığında düşünme. Derginin bu sayısında yayınlanan bazı araştırmalar birbirini tekraran düşünme düşünme. Örneğin; ayrı ayrı yazılar İç Anadolu Kürtleri'nin tarihi ve sosyal yaşamını yazıyor. Daha önce de belirtildiği gibi Bîrnebûn, İç ve Orta Anadolu Kürtleri'nin (genelde her mekân "Orta Anadolu Kürtleri" deyimi kullanılmamış) çıkarıldığı bir dergi. Derginin nüfus yazısında da da anlatıldığı gibi daha çok O bölgede yaşayan insanların "unutulmuşluk" kurtulma "çabası" için yazıyor. "BU BİRLİK VE İTTİFAK" başlığıyla, Peki ya Hacı Erdoğan'ın 1991 yılı baharında, Hacı Erdoğan'da yaşanan, "Kürt aydınlanması" anlatan, söz konusu aydınlanmanın siyasal-ideolojik-politik yapısını inceleme ve Kürtlerin bu düşünmeden çıkmasını gerektiren derinleştiğini anlatıyor. ayrıca, sosyal sorunları gösteren çok önemli noktalara dikkat çekilen "91 Kürt baharının öğütleri" isimli makalesinin anlatı yazıyor. Hacı Erdoğan'ın makalesini okuyan, yerinin bu dergi okuyulmuş düşünme. "Tarih dergi" adıyla yazılarda belirtildiğini yazılardan ibaret değil. Ayrıca; Rıza Baran'ın "Anadolü'de Eğitilmiş Kürçe Okulcu" isimli kısa makalesi, Maçoş Dede'nin "Göçmen Mızman" derlemesi, Yahya Duman'ın "Mevlânâ'nın Neresi Hemerhan?" ve Biz "Sürgün" ya da "Bîrnebûn", yazısı. Galiba Çiyan'ın "Kürtlerin İç Anadolu'ya Yerleşmesi Tarihinden Kesitler" isimli kısa araştırması, M. Özgür'ün "Kürtlerin de Maestro Haydo'lar" anlatı, Hacıyan Kökçüoğlu'nun "Bîrnebûn" yazısı ve Apé Çarukî'nin anlatıldığı "Çanuşçe Qê" isimli destanı da derginin sayıları arasında yer almış.

Nûs Rôj gazetesinde çıkan tanıtım yazısı

sevindim. Ben geçmişte „Medya Güneşi“ nin yazı işleri müdürlüğünü yaptım.

12 Eylül faşist darbesi sonrası tüm zorluklara, baskılara rağmen Kürt basını alanında „Medya Güneşi“ nin çıkışı nasıl ilk olduysa, Bîrnebûn'un çıkışını da ona benzetiyorum... Orta Anadolu Kürtleri arasında bir güneş gibi doğduğunu söyleyebilirim.

Bu Kürdistanlılar için de geçerlidir. Kürt halkı içerisinde ne kadar kişi Orta Anadolu'da yaşayanların nüfus olarak varlığını biliyor ? Bu soruyu kendi gerçekliğime indirirsem, doğrusu Avrupaya çıktıktan sonra Orta Anadolu Kürtleri konusunda geniş bir bilgiye

sahip oldum. Bu denli büyük bir nüfus yoğunluğunu, yerleşikliklerini ve her şeylerini koruduklarını bilmiyordum. Bu açıdan Bîrnebûn'un bu boşluğu doldurmaya aday olması sevindiricidir. Aynı zamanda yüzlerce yıllık asimilasyona karşı kültürünü, dilini, örf ve adetlerini koruyan Orta Anadolu'daki halkımızın ulusal ve demokratik haklarının bilince çıkarılması gerçekliği ortadadır. Halkımızın acılarının, sorunlarının, yaşam gerçekliğinin sesi olmaya aday Bîrnebûn ulusal basın içerisinde yer aldığı için hoş geldin derken, sizlerle her türlü dayanışmaya hazır olduğumu belirtirim.

Nusret Yükksekkaya
Danimarka

Orta Anadolu Kürtleri seslerini bir sanat-kültür dergisiyle birleştiriyor:

■ Kültür-Sanat Servisi

Çoğunluğu çeşitli nedenlerle Avrupa'ya göçmüş, kendilerini İç Anadolu Kürtleri olarak tanımlayan bir grup aydın, kendi sorunlarını tartışabilecekleri, seslerini birleştirebilecekleri, yeteneklerini ve güçlerini aynı kanala akıtabilecekleri, kültür ve düşün yaşamını önemli katkılar sunacak bir dergiye sahipler artık.

Üç aylık bir periyodla okuyucularına seslenecek olan "bîrnebûn" özellikle sanat ve kültür yazılarını ana dilleri Kürtçe olarak vermeyi hedefleyen bir dergi. Düzgün bir mizanpaj ve özenli basımıyla okuyucuya en kalitelisini vermeye çalıştığı her haliyle belli olan derginin birinci sayısında **Dr. Hecibram Mikaili, Nuh Ateş, Hacı Erdoğan, Gabar Çıyan, Mehmet Bayrak, Ali Biçer, Rıza Baran, Hatice Yaşar,**

Maçoşe Dêre, İbrahim Güçlü, M. Özgür, Hüseyin Kalaycı ve Curukî'nin çeşitli yazıları, araştırmaları, şiirleri ve incelemeleri yer alıyor.

Hévi gazetesinde çıkan tanıtma yazısı

Sevgili Mehmet Bayrak,

Mektubunu, kitabı ve Bîrnebûn dergisini aldım. Çok teşekkür ederim. Özellikle dergi benim üzerimde büyük bir sürpriz yaptı. Orta Anadolu Kürtlerini kapsayan bir yayın organımızın ortaya çıkması çok sevindiricidir. Tüm yazıları tek tek okudum. Notlar çıkardım. Gerçekten bu güzel derginin yaşatılması lazım. Büyük bir boşluk doldurmuş olmakta. Bîrnebûn'u Dr. A. D.'a emanet verdim. Kendisi SABAH gazetesinin ünlü isimlerinden Selahaddin Duman'ın babasıdır. 79 yaşındadır. İzmir'dedir. Eşsiz bir yurtseverdir. Haymana Kürtlerindedir. Bu güzel dergiye meftun oldu. Çıkaranlara çok teşekkür etmekte. Hemen fotokopi ile çoğaltarak dergiyi kendi çevresinde sevdiği dostlara iletmektedir. Yine İzmir'de avukat arkadaşımız Cihanbeylili M. Y., o da Dr. A. D. aracılığıyla dergiyi alıp fotokopi ile çoğalttı. Eşe dosta gönderecek. Dergi bana tekrar geri döndü. Ben kendilerine Derginin Polatlı'daki adresiyle temasa geçmelerini önermekteyim. Senin kitap ve dergideki güzel incelemelerini okudum. Mehmet Bayrak imzasını taşıyan her yazı, bugüne dek karanlıkta kalmış gerçekleri aydınlatmaktadır. Bilimsel değeri büyüktür. Kızılbaşlar ve Kızılbaşlık hakkında bende fazlaca bir kaynak yok. Bu konuda Nejat Birdoğan hocanın kitapları önemlidir. Bu konuda da yine en önde sensin.

Dr. Cemşid Bender

Biz Orta Anadolu Kürtleri 97 Newrozunu bu defa farklı bir coşku ve heyecanla karşıladık. Gerçekliğimizi eksen alan, bu çerçevede yayını sürdüreren Bîrnebûn 21 Martta çıktı.

Bîrnebûn, yoğun bir ilgi ve edinme talebinin odağı oldu... Kulu, Kopenhag, Kırşehir, Paris, Polatlı, Viyana, Ankara, Zürih, Berlin, Cihanbeyli, Göteborg imzalı mektup ve faksalarda ortak bir talep vardı.

Bîrnebûn'un çıktığını duyduk, tanımak, okumak ve ilişkide bulun-mak istiyoruz, diye yazıyorlardı genelde.

İstek ve kutlama mesajları, açık söylemek gerekirse bizleri şaşırttı. Destek ve dayanışma karşısında duygulandığımızı da itiraf edelim. Sırası gelmişken faks çeken, mektub yazan ve telefon eden tüm dost ve okuyucularımıza en içten selamlarımızı iletiyoruz.

İlk sayımızda yer yer bağışlanmayacak teknik hata ve eksiklikler oldu. Dizgi ve gramerdeki düzensizlikler, resimlerin net ve belirgin olmayışı; dil kurallarına yeterince uyulmaması hataların başında geliyordu.

Özellikle Mem Xelikan'ın, Hüseyin Kalaycının şiirlerinde ve Qamîşe Qûl destanında bilgisayarın yaptığı azizlikler, bu yazarlarımızdan özür dilememizi gerektiriyor. Kendilerine daha itinalı davranacağımızı ve eksikliklerimizi hızla gidereceğimizi iletelim

Geçen sayımızın kapak resmini bize Miçê Êsê ulaştırdı. Bu sayınınkini ise Ressam Bekir Darı arkadaşımız Bîrnebûn için çizdi. Her ikisine teşekkürlerimizi sunuyoruz.

***

Bîrnebûn, gecikmiş tarihsel bir görevi yerine getirirken özellikle bölge Kürt toplumu ile ilgili çalışmaları olan yazarlarımızı yazmaya ve dayanışmaya davet

etmektedir.

Orta Anadolu Kürtlerinin coğrafik dağılım açısından hakkınca dergiye yansımadığını biliyoruz. Bu eksiklik bizden çok bu yöre kökenli arkadaşlardan kaynaklanıyor. Çorum, Aksaray, Tokat, Haymana ve Sivasta durumların ne olduğunu yöre insanının daha iyi bildiği inancını taşıyoruz. Şikayetlenmek kolay da bir şeyleri kaleme almak daha mı zor acaba? sorusunu sormadan edemiyoruz. Biz yine de herkesi ama istisnasız herkesi yazmaya davet ederek üzerimize düşen görevi yerine getirelim.

***

Salt Kürt siyasallaşmasının geldiği evre ve boyut açısından baksak bile, Bîrnebûn'un tarihi bir sorumluluk ve görevle karşı karşıya olduğu görülebilir.

Toplum olarak bizleri bir arada tutan değerler ve bütünlüğümüzü oluşturan olguların genç ve yeni kuşaklara aktarılmasında olumlu bir geleneğe sahip olmadığımız bilinmektedir. Kuşaklar arası kopukluk, ulusal, kültürel ve toplumsal alanda yaşanan dağılım ve kırılmalar; göç, egemen sistemin ve bağlaşıklarının baskıları ile birleşince, ortaya hiç de iyi bir durum çıkmamaktadır.

Tarihten bu güne akan değerlerin sözlü kalıplarından çıkarılıp yazılı hale getirilerek yeniden tanımlanması; yüz yıllardır asimilasyona karşı inatla direnen ulusal kimliğin hemen her formunu bu güne taşıyan halk dinamiğinin beslenmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

Kürtlerin yaşamın hemen her alanında yaşadığı hesaplaşma göz önünde bulundurulursa, biz Orta Anadolu Kürtlerin omuzuna daha anlamlı görevler düşüyor. Zorla bastırılan ulusal kimliğimizin, unutturulmak istenen

dilimizin ve bölgeye özgü özelliklerimizin herkese inat sürdürülmesinin olabirliği biraz da bizlere bağı. Olanak ve koşulların yaratığı dezavantajları tersine çevirebiliriz. Yeter ki bu konuda sorumluluklarımızın bilincinde olalım.

Birnebün esasen tarihsel devinim içersinde derinden gelen bir talebin ve ihtiyacın ürünü oldu. Zihniyet dünyamızı öteden beri meşgul eden ve her fırsatta karşımıza çıkan bazı temel sorulara birilerinin yanıt vermesi gerekiyordu.

Bu bölgeye: nereden, neden, nasıl geldik, ne olacağız ve yaratılan değerler geleceğe nasıl aktarılacak? gibi soruları kendine sormayan yok gibiydi. Gerçekliğimize kafa yoran her birey ve çevrenin sorduğu bu sorulara, Birnebün mütevazi yanıtlar verebilirse amacına ulaşmış olacaktır.

Açıktır ki, Birnebün Orta Anadolu Kürtleri tarihinde ilk yazılı periyodik yayın olma özelliğini taşıyor. Bu tarihsel sorumluluğun bilincinde olarak yayını-mızı sürdürmeye çalışacağız.

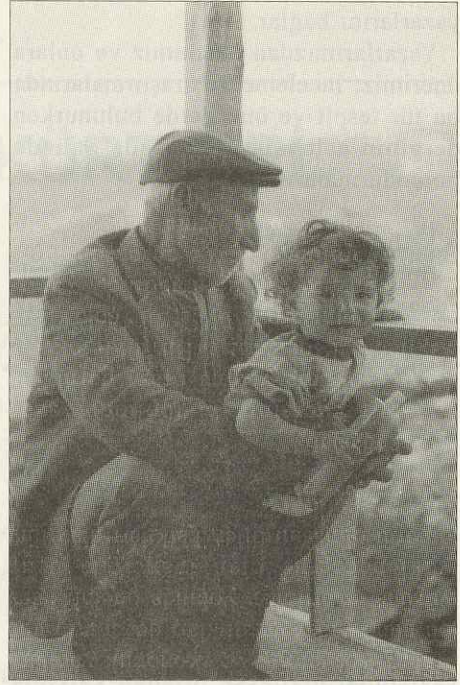
***

Kürt basını Birnebün'un çıkışına yer verdi. Özgür Politika, Hêvi ve Nû Roj gazeteleri çıkışımızı duyurdular. İçerik hakkında okuyucuyu bilgilendirdiler, yorum ve eleştirilere yer verdiler.

Kürt basının bu konuda gösterdiği ilgi ve duyarlılık karşısında memnuniyetimizi belirtir teşekkürlerimizi sunarız.

Söz konusu kimi yazılarda ve sözlü olarak bize ulaşan duyumlardan Birnebün'nun „siyasi misyonu“ konusunda kaygı, spekülasyon ve eleştirilerin bulunduğunu tespit etmiş bulunuyoruz. Bu nedenden dolayı redaksiyon olarak bazı şeylerin altını yeniden çizme gereği görüyoruz.

Birnebün'un çıkarılması çalışmalarına katkıda bulunanların ve Birnebün Redaksiyonunun dergiye siyasi bir misyon yükleme niyetinde olmadığını hemen başta belirtelim. Zaten gerek yazar kadromuz gerekse bileşimimiz buna olanak tanımıyor. Farklı siyasi

görüş ve anlayışlara sahip bireylerden oluşan bir yapıya sahibiz. Böylesi bir konumla, siyasi bir hareket veya örgütlenme yaratmanın mümkün olmayacağı ortadadır.

Bizleri bir araya getiren; „Orta Anadolu Kürdü olmak“, bölge Kürtleri tarihine toplumsal ve kültürel yaşam sorunlarına yönelik olarak inceleme ve araştırmaların yapılmasının, yöresel dil ve kültürün yazılı hale getirilip bu yolla arşivlenerek korunmasının gereği konusunda hem fikir olmamız olmuştur. Bu gün acilen ihtiyaç duyulan şey de kanımızca budur.

Birnebün'un bölge Kürtlerinin siyasal geleceği, örgütlenme sorunları, mevcut Kürt partileri arasında bir tercihte bulunma gibi konularda ortak ve bağlayıcı bir görüşü yoktur. Olamaz da.

Ancak bu, sözü edilen konularda görüş ve önerileri içeren yazıların dergide yer almayacağı anlamına da gelmiyor. Nitekim birinci sayımızda yer alan bazı yazılar bu yönlü görüş ve önerileri içeriyordu. Ne var ki, bunlar dergiyi bağlamıyor. Sadece yazıları kaleme alan

yazarlarını bağlar.

Yazarlarımızdan istemimiz ve onlara önerimiz; inceleme ve araştırmalarında bu tür tespit ve önerilerde bulunurken derginin asli misyonunu göz önünde bulundurmalarıdır.

Bu sayı üzerine

Bu sayıda elden geldiğince kültürel, edebi ve belge içerikli yazılara ağırlık vermeyi yeğledik. İlgiyle okuyacağınızı umuyoruz...

Yörelerimizi tanıyalım bölümünde bu defa *Aksaray Kürtleri* var. Yazıyı Mıçê Üsê kaleme aldı. Bazı katkılar da bizden oldu. İ. Hakkı Konyalının 1970 yılında yazdığı kitaptan yararlanarak köylerin listesini beraberinde yayımlıyoruz. Bize bu kitabı ulaştıran Harun Çakmaka teşekkürlerimizi iletelim.

Muzaffer Özgür „ *Tevn û Teşf*“ başlıklı yazısında, nerdeyse ortadan kalkmış olan halı sanatına eğiliyor. Yakın döneme kadar tanık olduğumuz bu sanatla, insanlarımız duygularını, beğenilerini ve özlemlerini motiflere döküyorlardı. Şimdilerde tam olmasa da bu sanatın ortadan kalktığını biliyoruz.

Özellikle kadınlarımızın özenle işlediği motiflerin, yerele özgü biçimlerinin kaybolmaması ve tanınması için ilgi duyanlara önemli bir malzeme olduğu düşüncesindeyiz. Bu sanatın icra edilmesinde kullanılan aletlerin dökümünü, şekil ve resimlerini, Kürtçe adlarını veriyor yazısında Muzaffer Özgür.

Alevi töre ve törenlerinin salt Türkçe icra edildiği konusunda yaygın bir kanının olduğunu biliyoruz. Mehmet Bayrak, bunun özellikle Orta Anadolu Alevi Kürtleri arasında böyle olmadığını kanıtlarıyla ortaya koyuyor. Bölge Alevi Kürtleri arasında dile gelen *Kürtçe âyet ve beyitlerden* bir demet sunuyor bize. Bu içerikte ve belgesel değerinde bir yazının ilk defa Bîrnebûnda yayınlanıyor olması bizler açısından önemli ve aynı zamanda sevindirici de...

Kültürel birikim ve şekillenmenin ağırlıkla Dawet ve Şinlerde yoğunlaştığı

bilinen bir gerçek. Orta Anadolu Kürtlerinin evlenme ve düğün törenlerini bir bütün olarak ele alan Meçoyê Darê, pek değinilmeyen fakat çoğumuzun başından geçen bir olguyu ele alıyor. Yöreyle özgü nefis bir Kürtçe ile kaleme aldığı yazıda, söz konusu gelenekleri yorumlama kaygısından öte derleme ve tanıtmaya amacını güdüyor.

Tarihimizle ilgili belgelerin azlığı en önemli açmazlarımızın başında geliyor. Bu alandaki zorluklar ve olanaksızlıklar çoğumuzu düşündüren bir konuydu. Nuh Ateş karınca kararınca bu eksikliği tamamlama amacıyla, „*Sefki Aşiretinin İskân Öyküsü*“ başlıklı yazısı ile tarihi bir belgeyi okuyucularımıza sunuyor. Yazdığı önsözde bu eksikliğin giderilmesi konusunda önerilerde bulunan Nuh Ateş, bu çabaların yoğunlaştırılmasının ve bir sisteme oturtulması gereğinin altını çiziyor.

Dr. Hecibram Mikailî gelen istek ve arzular üzerine, geçen sayımızda yayınladığımız „*Polatlı Kürtleri*“ yazısında eksik kalan yönleri tamamlıyor. İlgiyle okuyacağınızı umuyoruz.

Sımayê Herşid'in yazısı ile birlikte çocuklara yönelik bir bölüm de açmış bulunuyoruz. İlgisi olanlara ve katkıda bulunmak isteyenlere duyurulur.

Mem û Hem'in „*Miho fikraları*“, Curîki'nin „*Dapir û Ruvî*“ masalı ve derlediği yerel halay türküleri, çocuk tekerlemeleri, Hüseyin Kalaycı'nın yine bir şiiri ile birlikte „*Sanat emekçilerine bir kaç söz*“ başlıklı yazısı, Gabar Çiya'nın oldukça ilginç bulduğumuz „*Horasan Kürtleri*“ Röportajı, Bekir Darı'nın anı-deneme türü Kinnê-Hesso hikayesi, İbrahim Güçlü'nün değerlendirmeleri bu sayımızın ana başlıklarını oluşturuyor..

Bir dahaki sayıda buluşmak umuduyla şimdilik hoşça kalın.

Jı bo Bîrnebûnê

AKSARAY KÜRTLERİ

Siçê Îsê

Orta Anadolu'da bulunan Aksaray ili sınırları içerisinde yoğun bir Kürt nüfusu bulunuyor. Bu ildeki Kürtlere ilişkin vereceğim bilgiler, yörede yaşayan bazı kişilerin anlatımlarından derlenmiştir.

Aksaray; Osmanlı döneminde, sancak idi. Cumhuriyet döneminde ise, -1950 DP iktidarına kadar il, siyasi nedenlerden dolayı 1989 yılına kadar Niğde'ye bağlı bir İlçe, bu tarihten sonra da yine il olmuştur.

Kürtler yaklaşık yüz yıl önce buraya yerleşmişler. Geliş yerleri; Diyarbakır, Ağrı ve Elazığ'dır. Dersim isyanı sonrasında da gelip yerleşenler bulunmaktadır.

Bu gün Aksaray Merkez ve Ortaköy ilçe nüfusunun yüzde otuza yakını Kürt'tür. Diğer ilçe ve köylerde yaşayanlar dahil tahminen otuzbeş-kırk bin Kürt yaşamaktadır. (Aksarayın toplam nüfusu yüz-yüz on bin arasındadır.)

Kürt nüfusun yüzde seksen beşi Zaza, yüzde on beşi Kurmanci lehçesini konuşur. Geleneklerine aşırı derecede bağlıdırlar. Kürdistan'daki giyim-kuşam ve yaşam biçimi burada belirgin bir biçimde görülür.

Bu ilde yaşayan Kürtler, Kadiri tarikatı kurucusu Abdülkadir Geylani'nin soyundan geldiklerine inanırlar. İnançlarına sıkı bağlı olmakla birlikte, Mürşid-i Kâmil olduğuna inandıkları Baba Hüseyin Avni Çekiçe aşırı derecede bağlılık gösterirler. Sünni-Hanefi mezhebine bağlılardır.

Erkecik (Ekecik) Kürtleri olarak bilinirler. Bu ad aynı zamanda aşiret adı da olmaktadır. Köylerde ve toplu olarak buldukları yerlerde çoğunlukla Kürtçe konuşurlar.

Aksaray Kürt yerleşim birimlerinde tespit edebildiğim köyler şunlardır:

Zazaca lehçesi ile konuşanlar:

Türkçe adı

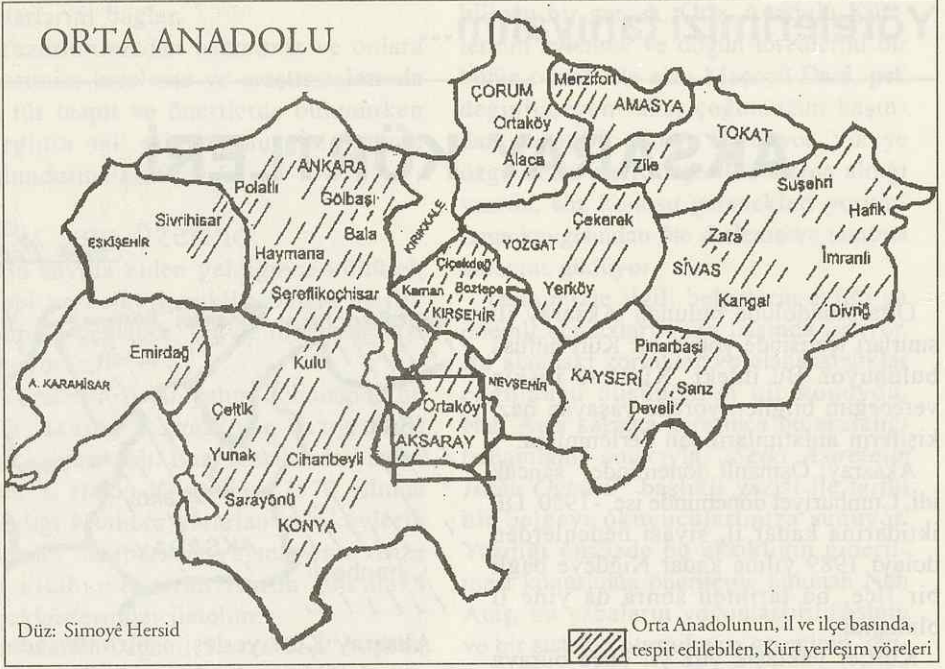
Kürtçe adı

Tepeztelik	
Tol	
Toptuk	
Salmanlı	
Yanyurt	Kurdalo
Çekiçler	Çačkaro
Borcu	Borji
Cankıllı	Canqılo
Gödler	
Alayhan	Alaxo
Karamehmet	Mamereş
Karabalta	
Büyükgömek	
Küçükgömek	

Kurmanci Lehçesi ile konuşanlar:

Akın	Axin
Fatmauşağı	Seydo Jor
Çolak Nebe	Seydo Jêr
Kışla Cami	
Gökkaya	Qullero

ORTA ANADOLU

II. Aksaray Ekecik Kürtleri

Esp keşanlar
(Atçekicileri-At yetiştiricileri)

Türkçe adı   Kürtçe adı   Aşireti

1. Akin
2. Alayhan   Alayî   Kılvrên, Kırvar?
3. Aşağıcerid
4. Babakonağı
5. Bağlı yeniköy   Kürt-Türk
6. Çimeli Yeniköy   Yeşilfakili
7. Bebek
8. Borucu   Hamza feçi zaviyesi
9. Büyükgörnek
10. Bozcayurt   Mandema
11. Büyük Çavdarlı   Çavdarlar
12. Cerid
13. Çağıl
14. Çangıllı
15. Çekiçler
16. Çeltek
17. Çolak Nebi
18. Düğüz Köyü
19. Fatmaşağı
20. Göksugüzel   Mahmada
21. İsmailağa   Tolu

Rum-göçmen şimdi tamamı
kürt

22. Kale   Kalebalta-Eyübeli-
Karakürt-Reşî
23. Karakova
24. Kazıncıklol   Türk-Kürt
25. Karakuyu   Türk-Kürt
26. Karaçayır
27. Macarlı
28. Sağır Karaca
29. Salmanlı
30. Saratlı
31. Sarıağıl
32. Susadı   Eski Rum Köyü
33. Süleyman Höyüğü
34. E. Çeyhler   Şıxa
35. Taptuk
36. Tepesidelik
37. Yağan
38. Yalnızceviz   Türkleşmiştir,
Kürt köyüdür.
39. Yanyurt

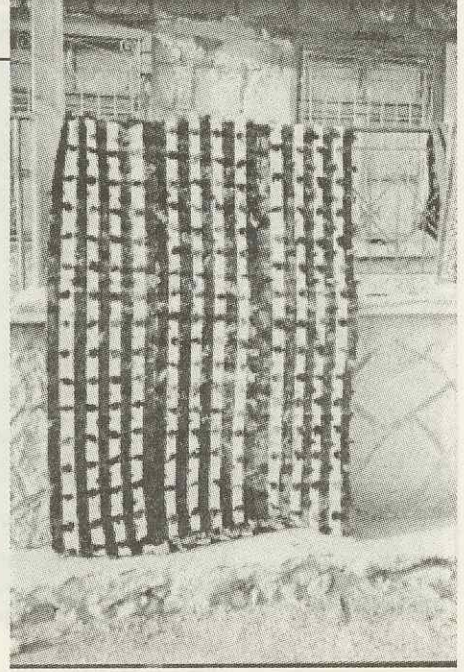
Ayrıca Kayaköy ve Sevinçli köylerinde de Kürtler ve Kürt Mezarlığı mevcuttur. Bu köylerin Kürtçe isimlerini bilgi yetersizliğinden dolayı bulamadık. Bilen okurlarımızın dikkatine...

ORTA ADADOLU KÜRTLERİNDE HALI SANATI

Orta Anadolu Kürtleri bölgeye yerleştiklerinde büyük koyun sürülerine „kerî“ sahiplerdi. Bu nedenle yapağı boldu. Mayıs-haziran aylarında sürülerin kırılması sonucunda elde edilen yapağı temizlendikten sonra farklı ihtiyaçlar için kullanılırdı. Yapağının kullanıldığı alanlar; yatak, yorgan, minder ve yastık yapımıydı. Bir başka önemli kullanım alanı ise dokumacılıktı. Dokumacılıkta halı, kilim, duvar yastığı, minder, seccade, duvar halıları, heybe vb. gibi ürünler yapılırdı.

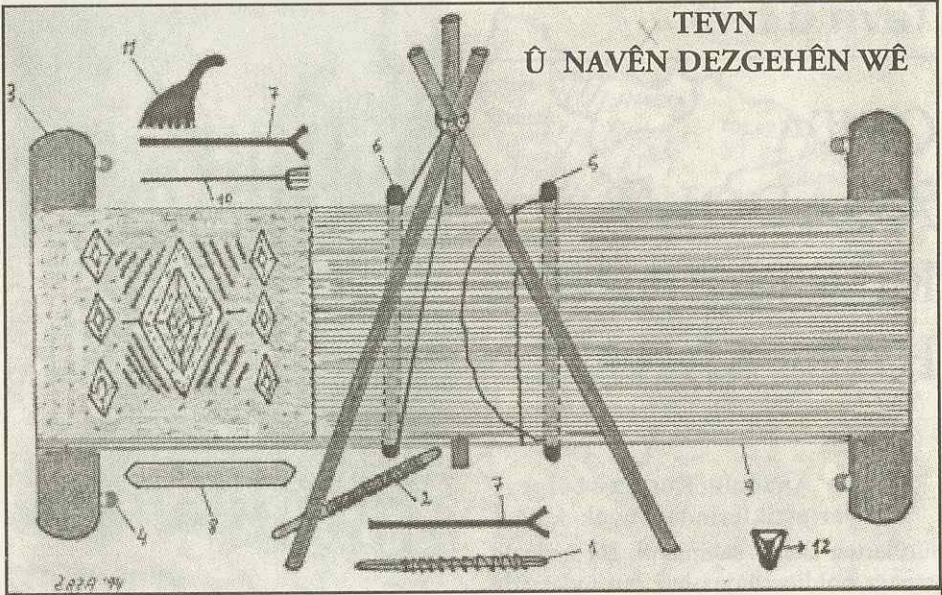
Bölgede yünün yıkanması işlemi özel bir öneme sahipti. Yünü yıkatacak aile birkaç gün önceden yıkama işleminde çalışacak insanlar için çağrı yapardı. Bu gönüllü işçilere „ Pali „, denir. Hazırlıklar tamamlandıktan sonra eğer köyde bol sulu bir çeşme yoksa komşu köy çeşmelerine gidilirdi. Yapağının yıkanması sırasında fıkralar anlatılır, bilmece-bulmacalar sorulur ve aşk hikayeleri anlatılıp türküler söylenirdi. Yapağıyı yıkatan aile o gün için bir kuzu kestirir ve çeşme başında bol yemekli bir ziyafet hazırlardı. Yapağı bol suda yıkanır, kurutulması için serilirdi.

Dokumacılıkta kullanılan yapağı tarağa „Şê Herîye“ vurulur (şekil.1). Bu işleme *Bişkinandin* denir. İkinci bir temizlik işlemi daha vardır. Yörede buna „vitik“

denir. Temizlik arabasıyla köyleri gezen makinacılar köylünün yünü sırasıyla temizlerdi. Yörede özellikle Haymana, Cihanbeyli, Yunak, Bala, Ş.Koçhisar ve Kulu bölgelerinde bu işlemi Xêloye Vitik'e lakabıyla anılan şahıs yapardı. Temizlenen yapağı önce „kulî „, adı verilen yumaklar haline getirilir. Bu yumaktan 3-4 cm. kalınlığında *havlar* hazırlanır. Havları *teşî* (Kirman, şekil-2) ile eğirerek „rîs“ (iplik) haline getirilirdi. İpliklerden „gîlok“ (yumak) yapılır. Bu işlem bittikten sonra yumaklar çözülür ve „destî“ hazırlanırdı. Böylece boyama için iplikler hazır hale getirilmiş olurdu. İpliklerin boyanması işlemine „den“ denir. Bu işlem, önceleri köylere gelip „şûna denne“ denilen yerde kurulan

1-Birek, 2- Masur, 3- Tevni, 4-Sing, 5- Dapışt, 6- Dagır, 7- Kuçık, 8- Bevş, 9- Hevde, 10- Pij, 11- Kırkit, 12 Vituk

Têbini: Navlênan li gor a kurmancên hêla Qulekê (Kulu-Konya) ye.

Tevn şekil-3

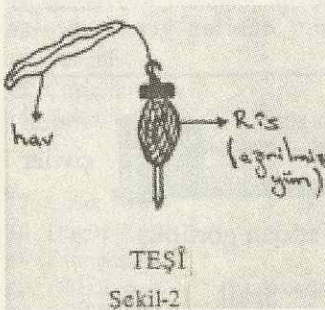
tezgahlarda yapılırdı. Kazanlarda sulara katılan doğal ve kimyasal boylarla iplikler kaynatılır ve serilerek kurutmaya bırakılırdı. Daha sonraları bu işlemler şehirlerde yapılır oldu. Günümüzde ise yok gibidir. Boyanan iplikler tekrardan soğuk sularda yıkatılır, bu işlemle fazla boylar temizlenirdi. Bu ipliklerden yumaklar yapılır ve böylece dokuma öncesi işlemler tamamlanmış olurdu.

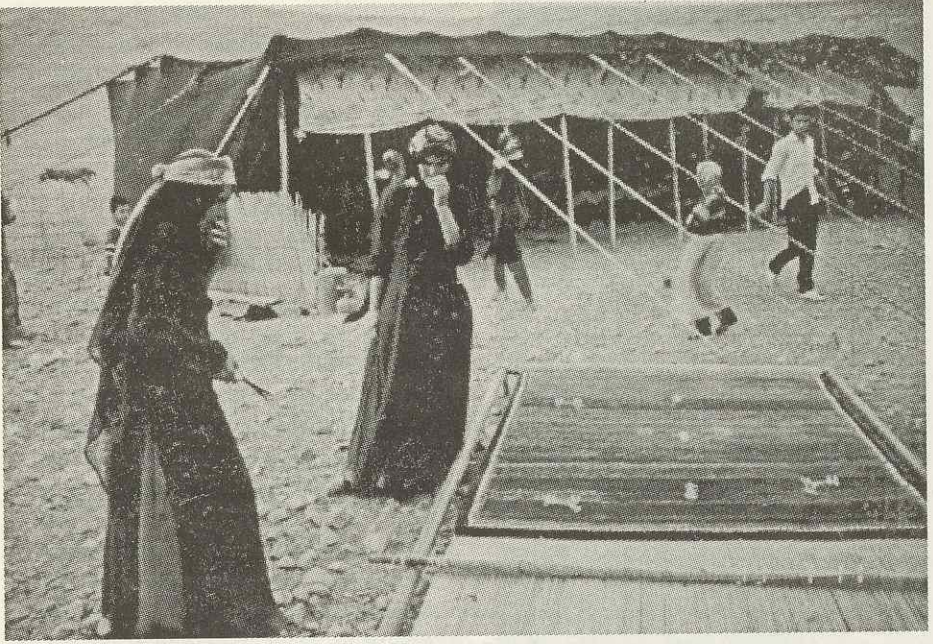
Yöre Kürtlerinde halıcılık sanatı kendi

tarihleri kadar eskidir. Halı, kilim dokuma tezgahları „tevn“ (şekil-3) sonbaharda evin az kullanılan odasında ve geniş havadar ağıllarda kurulurdu. Halı motifleri genel Kürt motifleri ve yörede yaratılan motiflerdir. Halı dokumak ilkel, basitçe kurulabilinen tezgahlarda yapılır.

Halıcılık yapımında genellikle iki çeşit düğüm kullanılır:

1. Senneh düğümü (şekil - 4) 2. Gördes düğümü (şekil - 5) Yörede her iki düğüm

teknîği de kullanılır. Bu sanatın öğrenildiği asıl yer Kürdistan'dır. Dügüm tekniklerinin birlikte kullanıldığı asıl alan orasıdır. Halıyı genellikle kadınlar dokur. Dokuma işi, evlilik çağındaki genç kızların önemli becerileri arasında sayılır. Genç bir kızın iyi meziyet ve becerileri sayılırken „ew bi tevn û teşî ye“ deyimini kullanılır. Halı dokumada hakim fon kırmızıdır. Sarı, yeşil, turuncu ve mavi renkler kullanılır. Motif işlemede geometrik şekiller (şekil-6: a, b, c) bitki ve hayvan şekilleri kullanılır. Halı dokumacılığı yörede pazara yönelik değildir. Temeli, kullanım gereksinimine dayanır.

Yöre halkı, Kürt halı motif değerlerini olduğu gibi kullanmıştır. Halı, gelinlerin çeyizi, sevgililere hediye, dostlukların

sembolü, aileler ve aşiretler arası en büyük armağan olarak kabul görmüş ve böyle değerlendirilmiştir. Kürt kadını, yaşamını ilmik ilmik halıya, kilime işlemiştir. Halıyı dokuyan aileye bazen komşular hatta eve misafirlige gelenler bile yardım etmişlerdir. Halı tezgahında kadınlar yörenin aşk öykülerini ve bunların şarkılarını, ağıtları söylemişlerdir. Yazılı olmayan edebiyat ürünlerimiz sözlü yolla bir nevi yaşatılmış ve günümüze kadar aktarılmıştır.

Halıcılıkta, doğuştan gelen ve tazeliği hiç de eksik olmayan estetik duygusunun, renkleri uyumlandırma zevkinin rol oynadığı bir gerçektir.

Cihanbeyli'den Kopenhag'a „Vay zalim zalim zalim“ ve Koma Huner

Avrupa ve Orta Anadolu Kürtleri denildiğinde ilk akla gelen şehirlerin başında Kopenhag gelir. Özellikle merkezde ve şehrin çevresinde yoğunlaşmış olan nüfus, ağırlıkla altmışlı yıllardan sonra göç macerasına katılanlardan oluşur. 1975'den sonra çoğu ailesini yanına aldı. Danimarka'da doğanların sayısı gün geçtikçe çoğalıyor.

Birinci ikinci derken üçüncü kuşak yetişmeye başladı. Bu önemli bir potansiyelin oluştuğunu ortaya koyarken farklı sosyal, kültürel ve ekonomik içerikte sorunların yoğunlaştığı anlamına geliyor. Bu ve bu çerçevede sayabileceğimiz sorun ve olgular Koma Huner gibi müzik gruplarının doğmasına sebep olmuş.

Arkadaşımız Muzaffer Özgür, Koma Huner ile konuştu. Yapılan röportajı ilgiyle okuyacağınızı umut ediyoruz..

-Okuyucularımıza Kendinizi kısaca tanıttirmisiniz?

Ahmet: Müzik çalışmalarımızın geçmişi on yıllık bir zamana dayanır. Burada yaşayan toplumumuzun Müzik ihtiyacını karşılamak ve müzik değerlerimize sahip çıkmak için bazı arkadaşlarla bir araya geldik. Bizler Orta Anadolu Kürtlerindemiz. Benim ve Resul arkadaşın çabaları ile 1987 yılında Zeki, Remzi ve Hasan'la beş kişilik „Anadolu Hasret“ müzik topluluğunu kurduk. Amacımız; hasretlik ve yalnızlık çeken, diğer yandan Avrupa kültürü ile entegrasyonu yaşayamayan insanlarımızın düğün ve eğlencelerinde bir ölçüde de olsa huzurlu ve sıcak bir ortam yaratmaktı. Bu ihtiyaçtan doğduk. Ben ve Resul 1993'te özel işlerimizden dolayı bu

gruptan ayrıldık. Aktif müzik yaşantımız her ne kadar durduysa da, müzikten kopmadık.

Resul: İçimizdeki müzik aşkı ağır bastı. İşlerimizi yoluna koyup yeniden bir araya geldik. İkimiz Koma Huner'i oluşturduk. Bazen bize küçük sanatçı oğlumda eşlik ediyor.

-Müzik çalışmalarınızın boyutu nedir biraz açar mısın ?

Resul: Genelde Kürt Halk Müziği'nin yorumunu yapıyoruz. Zaman zaman Türkçe türküler de okuduğumuz oluyor. Esas çalışma alanımız düğünlerimizdir. Kürt coğrafyasının her yerinden parçalar okuruz. Özellikle bizlere has ezgileri okumak için özel önem gösteririz. Müziğimiz Orta Anadolu'da antiasimilasyoncu bir çizgi izler. İnsanlarımız dinle-

dikçe mutlu oluyor ve eğleniyorlar. Modern çalışma teknikleri ile çalışmalarımızı derinleştiriyoruz.

-Danimarka'da yaşayan ve bu gün tamamen yerleşmiş bulunan insanlarımızın müzik anlayışı, beklentileri ve ihtiyaçlarına yanıt veriyoruz, tepitiniz ne kadar doğru acaba? Bunun üzerinde biraz daha dursak.

Ahmet: Biz bir ihtiyaçtan doğduk. Müzik alanında önemli bir boşluğu doldurduğumuz kanısını taşıyoruz. Bize olan ilginin seviyesi buna kanıt olarak gösterilebilir. Halaylarımız, zılgıtlarımız (tı-lı-li), türkülerimiz eşliğinde kendi düğün ve eğlencelerimizi yapıyoruz. Dinleyen kitlenin özlemlerini umuda dönüştürme amaçlarımız arasında. Ayrıca Türk arkadaşlarımız da var. İlerici, demokrat insanlar. Onların düğünlerinde de bir arada oluyoruz. Sıcak ilişkilerimiz var. Bundan dolayı da huzurluyuz.

Resul: Yaptığımız müzik geniş bir kitleye hitap ediyor. Klasik halk türkeleri, halaylar hatta Kürt Popu'ndan parçalar çalışıyoruz. Gelişen ve modernleşen Kürt Müziği repertuarımızı daha da zenginleştiriyor. Bizden en çok istenen halaylardır. Bir sanatçının enstrümanı ve sesiyle halkının acılarına, özlemlerine umut olup, „Govende“ kaldırması bizim için çok önemli.

-Hangi aletleri kullanıyorsunuz?

Resul: Bağlama, elektro saz, zurna, davul, mey, ney ve org gibi aletleri kullanıyoruz. Özellikle orgun kayıt tekniği ile müziğimizi zenginleştiriyoruz.

-Ülkede sizin için neler söyleniyor? Amatör bir grupsunuz ama epey de tanınıyorsunuz. Etkileşim ve ilgi nasıl?

Ahmet: Övünüyormuş gibi olmasın ama geldiğimiz bölgeden yoğun bir kitle var burada. Onlarca düğüne katılıyoruz. Düğünlerde video kaydı yapıldığından ülkede bizi tanımayan yok gibi. Düğüne baktıklarından bizi de bu anlamda dinliyorlar.

Resul: Koma Huner yeni bir oluşum ama bizim geçmişimiz var. Sanatçılarımız kasetlerini sayarlar, biz video çekimlerimizi... (gülüşmeler) Eğer bizde kaset saymaya başlarsak yüzlerce kasetimiz var demektir.

-Küçük sanatçınızı okuyucularımıza kısaca tanıtır mısınız?

Resul: Benim oğlum. Müzik ortamında yetiştiriyorum. Bir hayli ilgi var. Genellikle Türkçe okuyor. Küçüklerin büyük, yetişkinlerin küçük sevgilisi oldu.

-Sohbetiniz için teşekkür ederim. Son olarak neler söylemek istersiniz?

Bizler teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dileriz. Bîrnebûn önemli bir çıkış.

Resul: “Vay zalim zalim zalim
Ez ne xort im, ne kal im”

Mem yanîkê, Vay Lê kinê, Êşa Ûse, Qamişe Qûl ve daha nicelerini koruyarak gelecek kuşaklara yazılı olarak aktarma gayretinizi bekliyorum.

Başarılar...

SEFKİ AŞİRETİ'NİN

İSKÂN ÖYKÜSÜ

Nuh Ateş

Kimi Orta Anadolu Kürdünün özgeçmişlerine ilişkin olarak sordukları standart soru şu: “*Biz bölgeye nereden, ne zaman, ne için ve hangi güzergâhlardan gelmişiz?*” İçinde birden fazla soruyu barındıran bu ana soruya tatmin edici bir yanıt vermek kolay değil. Kolay değil çünkü elde yeterince kaynak yok. Neden yok? Bilinen resmi inkâr ve yasakların yanı sıra bizler de bu içerikte kaynak yaratma çabası içerisinde olmamışız.

Kürtler Orta Anadoluya farklı nedenlerden, farklı yörelerden ve farklı zaman dilimlerinde gelip yerleşmişler. Bu nedenle de sözünü ettiğimiz ana soruya genellemeci ve tek tip bir yanıt vermeye çalışmanın doğru olmadığını bu arada belirtmekte yarar var. Peki ne yapmalı? Ya da nasıl kaynak yaratmalıyız? Aşağıda özet olarak değineceğim alanlara yönelerek.

Bir: Tarihi kaynakları, bölgeye yönelik her dalda yapılmış olan çalışmaları (araştırma, inceleme, seyahatname vs.) başta iskân konusu olmak üzere resmi arşivleri tarayarak elde edilecek bilgilerden.

İki: Bölge aydınlarının yapacakları alan araştırması ve derlemelerden elde edilecek bilgi ve verilerden.

Üç: Sözlü ve yazılı anılarda önemli bir bilgi kaynağını oluşturur. Yazılı anıların azlığı karşısında sözlü olanların yazılı hale getirilmesi, önemli bir iş olarak görülmelidir.

İşte bu üç ana kaynaktan karşılaştırmalı bir biçimde, süzüp elde edilecek bilgiler ışığında standart sorumuza yanıt vermemiz mümkün olabilecektir. Yine bu yolla tarihimizle buluşup, belleksiz bir toplum olmaktan kurtulmuş oluruz.

Şimdi elimde anı türü bir kitapçığın kopyası bulunuyor. Bundan bir kaç yıl önce İsvetçe yaşayan Kürt yazarı *M. Malmisanj* göndermişti. İlgisinden dolayı kendisine bu vesileyle bir daha teşekkür etmek istiyorum. Ne yazık ki, kitapta yazarın adı, kitabın basım yeri ve tarihi konusunda bilgiler yer almıyor. İçindeki bilgilerden 70 ile 80 yılları arasında basıldığını tahmin ediyorum. Kitabın adı yanda da görüldüğü gibi, „*Bir Kabile Ailesinin Tercüme-i Hali ve Necip Şahinin Hatıratı*“dır. Söz konusu edilen kabile, Reşi (*Rışvan*) aşiret konfederasyonuna bağlı olan Sefki (*Seyifkari*) aşireti / kabilesidir.

Kitapta aşiretin Kürdistan coğrafyasından çıkış yeri, Orta Anadoluya geliş güzergâhı, bölgede iskâna tabi tutuluşu, Kulu-Konya yöresine yerleşmesi ve aşiretin o dönemdeki yaşam biçimine ilişkin bilgiler yer alıyor.

Bu bölümleri içeren bilgileri kitaptan olduğu gibi aldık. Söz konusu bilgiler yöredeki diğer Reşi aşiret kolları hakkında kimi kaynakların verdiği bilgilerle de örtüşüyor.

Ayrıca Sefki aşiret reisi olan ve bu sülaleye mensup Necip Şahinin kişiliği ve yaşamı hakkında bilgilere de yer verilmiş.

Sefki Aşireti'nin İskân öyküsü

Rişvan aşiretine mensup olup, Seyifkâri kabilesi büyük babalarının umumi ve hususi hayatları hakkında tesbit edilmiş tercüme-i hâl ve tarihçilerinin zaptıdır.

Babaları Kavas Ağanın milâd-ı İsanın 1765 tarihlerinde fâni hayata gözlerini kapamış yerine Nuri geçerek babasının Harput vilayetine bağlı Gövdeli namı ile anılan kasabanın Avcılar mezarında toprağa verdikten sonra kabilesinin başına geçerek idareyi ele almış, babası Kavas Ağa gibi Malatyanın (Adıyaman) İlçesi namıdiğeri (Hüsnumansur) havalisinde çadır hayatı ile göçebe halinde Berri denilen yaylalarda çadır kurmak, kışında Gövdeli mevkiinde herhangi bir dağın eteğini intihap (seçerek) ederek orada çadırların büyüklüğüne göre birkaç metre yer kazıp üzerlerine çadır çekmek sureti ile canlarını, at ve mallarını bahara kadar muhafaza etmişlerdir.

Medar-ı maişetleri başlıca koyun, deve ve devecilikten ibaret idi. Nuri Ağa (Adıyaman) kazasına bağlı olup, yaşamakta olan (Berazi) aşiretine mensup (Zirafiki) kabilesinden gayet hesna

müstesna olup çok sevdiği bir kadınla ikinci defa evlenmiştir. Kendisi gayet cesur, at binmesinde maharet sahibi olduğu gibi misafirperverlikte de gerek kabilesine ve gerek başında bulunduğu aşirete medar-ı iftihar olacak kadar şöret kazanmış ve temayüz etmiştir. Hatta misafirperverlik ve cömertliğin bir eseri delili olmak üzere o zaman aldığı iyi bir bakırdan yapılmış bir sofranın sinisini almış ve o günün tarihini, Mehmet Süryani namında bir hattata rumi (1153), milâdi (1737) rakamlarını tabağın kenarına kazdırılmış; çok kıymet peyda eden ve el değiştirmek suretiyle torunlarından olup, yedinci babalarını teşkil Mulla Hüseyinin oğlu Hacı İbrahim Şahinin evinde bulunmaktadır.

Tahmini milâd-ı İsanın 1797 sinde Nuri Ağanın ölümü üzerine yerine geçen üçüncü babaları olan Ahmet Ağa, babası Nurinin cenazesini *Gövdeli* köyünün avcılar mezarına defnettikten sonra bağlı bulunduğu aşiretinin başına geçerek Harput (Elaziz) vilayeti sınırları içinde dolaşmış; babası Nuri Ağa gibi göçebe halinde koyun, keçi ve devecilikle temini maişet şartıyla imrar-ı hayat etmiş ve idaresi altında bulundurduğu aşireti iyi bir şekilde geçindirmiş dolayısı ile halkın hüsn-i niyetini ve kendisine karşı olan sadakatlerini kazanmıştır. Kabilesinin selâbeti diniyesi çok sağlam, adet-i milliyelerine çok itaatkâr ve hanedanlıkları itibari ile şöret bulmuştur.

Milli kıyafetleri sade ve basit uçkurulu şalvar, cemadan namı diğeri cepken; kadın erkek üç etekli entari kayaklı olarak (meşlah), besin maddeleri ekseriya bulgur pilavı, sade yağ, süt, yoğurt ve etten ibaretti. Savunma araçları at üzerinde kullanmak şartı ile kargı, mızrak ve kılıç; piyadeler ise kılıç, kalkan ve sopadan ibaretti.

Üçüncü babaları olan Ahmet Ağanın, milâd-ı İsanın 1824 tarihinde vefatı üzere dördüncü baba oğlu Sarı İsmail yerine geçmiştir. Sarı İsmail babası Ahmet Ağanın cenazesini, büyük ve küçük dedelerinin meftun buldukları *Gövdeli*

Köyü mevkiinde bulunup, avcılar mezarı adını taşıyan kabristana götürerek orada hakkın rahmetine teslim etmiş; böyle yan yana gömülü üç kabrin bilinebilmeleri için türbenin baş ve ayak taraflarına oldukça uzun taşlar dikilmiş ve bu suretle ziyaretçilerin kolayca tanımlarına yardım edilmiştir.

Sarı İsmail Ağanın üç erkek oğlu vardı: Birincisi Molla İbrahim, ikincisi Hacı Hüseyin, üçüncüsü Hacı Osman idi. Hacı Hüseyinin iki oğlu vardır. Biri Mehmet diğeri Mustafa idi. Hacı Osmanın da iki oğlu vardı. Biri Tulek diğeri Ahmet idi. Sarı İsmail merhum pederleri gibi „*Rişvarî*“ aşiretinin, „*Seyfîkârî*“ kabilesinin başına geçmiş ve o günkü geçim şartlarına uyarak mahiyetinde bulunan binyediyüz kadar nüfusun sevk ve idare usullerine uyarak hayatın idamesine başlamıştır.

İsmail Ağa yazın yayla eteklerinde, kışın da Haymana Ovasının çeşitli mevkilerinde dolaşmış ve bu arada Haymananın Çalış köyünde kışladığı vakidir.

Geçim vasıtaları başlıca devecilik, koyunculuk; hayat şartları ise çadır kurup altında siperlenmek ve göçebe halinde gezip mallarını yazın otlu meralarda barındırmak, kışında münasip gördükleri bir otlak yerinin yakınında çadırlarının büyüklüğüne göre kuytu her hangi bir vadinin içerisinde bir kaç metre derinliğinde toprağı kazıp siyah kıl keçi tüyünden dokunmuş mamulu çadırı üzerine çekip kendilerini ve mallarını muhafaza etmek. Selabet-i diniyeleri sağlam, milli teammüllerine riayetkâr, şecaatleri sayesinde yazın istedikleri meralarda mallarını barındırmak. Adab-ı maaşeretleri küçüklerin büyüklere karşı çok itaatkâr ve saygı; büyükler küçüklere karşı şefkat ve sevgi; fakirlere merhamet, içtimai hayatları ise aşiret ağasının buyruklarını harfiyen kabul etmek, ağanın yanında her kabilenin bir mümessilini bulundurmak suretiyle bir heyetin teşekkül etmesi ve o idare heyetininin maddi ve manevi işlerini

görmek ihtiyadında idiler. Savunma araçları ise; ata binmek (mızrak), kılıç, karabinek adında bir tüfek at üzerinde kullanmak ve piyade, kalkan (kılıç) ve değnekten ibarettir.

Milâdın 1851inde Sarı İsmail Ağanın vefatı üzre oğlu beşinci baba Molla İbrahim geçmiştir. Molla İbrahim mütevefa pederi olan İsmail Ağanın cenazesini Mecidiye kazasına bağlı Kaman nahiyesinde toprağa teslim etmiş, pederleri gibi Rişvan aşiretini mensub Seyfîkârî kabilesinin başına geçerek idaresine başlamıştır. Molla İbrahimin İkinci İsmail, Molla Hasan, Hacı ve Ömer adında dört oğlu vardı. Molla İbrahimin annesinin adı Hatice Hanımdı. Molla İbrahim, Kaman taraflarında „Haymanışın“ halinde gezerken hükümet aşayır-ı iskâna davet etmiş ve aşiretin bir kısmı bu emre itaat etmemiş. Fakat Molla İbrahim hükümetin bu emrine uyarak başında bulunduğu ikibin nüfusu mütecaviz bu kabilesiyle dönmüş, gelirken ilk münasip gördüğü ve bu gün Beşkardeş Köyünün olduğu yerde konaklayarak oturmuş. Halen Beşkardeş köyünde olup halihazırda akan çeşmeyi yaptırmıştır. Yine Yazın uzun yayla ve bir çok yerleri gezmeye devam etmiş ve bu arada Boğazlıyan kazasının Kara Fakıllı köyünde de annesi Haticenin hayrın bir camii yaptırmış. Camiinin kapısının üzerine konulmuş bir mermer taşın üzerinde şu yazı yazılmıştır:

„*Sahibul Hayrat vel hasanat Rişvan aşiretinden Sarı İsmail oğullarından Hatice olup oğlu Molla İbrahim tarafından inşa edilmiştir.*„

Mollâ İbrahim ikinci olarak hükümet tarafından verilen sıkı bir emir üzere tekrar göçebelikten dönüp idaresinde bulunan Seyfîkârî kabilesinde bir kısmını şimdiki Görtöglüyi Köyünü yurt olarak münasip görmüş, iskânlarını temin etmiştir. Diğeri bir mevcudunu da halihazırdaki Celep Köyünü (1839) de iskâna muvafak olmuş; diğeri bir kısım aşiretinde Bulduklı olup (Büklü) uşaklarından Hacı Osman başkanlığı

altında hali hazır Bulduk köyünün iskânını (1854) yaptırmış. Nihayet başlarında bulunmak üzere Kösü Köyünden Herdem oğlu Bekir ile Berkal tarafından Kösü köyü (şimdiki Haymana ilçesine bağlı namı diğer Kerpiç) mevkiinde iskân etmiştir. Şu suretle mahiyetindeki iki bin nüfusu mütecaviz insanı dört yere taksim ederek iskânlarını temin etmiştir. Bu suretle hükümetin emirlerini yerine getirmiş olmuştur. Bir müddet ayırmış olduğu bu dört köyün dava ve şikayetleri ve hukuklarıyla meşgul olmak üzere adı geçen dört köyden birer başkanlık seçerek onların düşünce ve fikirlerinden istifade etmek şartıyla, bir çok hukuki ve ananevî usülleri ve teammülleri gereğince idarelerini memnu-niyetle mucip bir şekilde devam ettirmiştir.

Molla İbrahimin eser-i hamiyetlerinden olup Kulu Kasabasının Çingirli namı ile anılan yaylasındaki halihazırda akmakta olan çeşmeyi yaptırmıştır. Celep Köyündeki çeşmeyi de Akdağmadenli olup Mustafa Usta adında bir şahıs tarafından 1856 da ilk defa inşa edilmiştir.

Molla İbrahim büyük bir servete malik olup zamanında sandık kasa olmadığından nakdi mevcudunu sağlam meşinlerden dikilmiş torbalarda muhafaza ederdi. Mahiyetinde daima hususi üç dört süvari bulundurmak ihtiyadında idi. Ağası bulunduğu kabile ve aşiret halkına hiç zulüm etmezdi. Her bir davayı mümkün olduğu kadar lisaniyle haletmeye çalışır ve muvafak olurdu. Molla İbrahim aynı zamanda sehavet ve şecaatiyle temayüz etmiş; hatta zamanın genç erkek ve kızlardan bir birlerini sevip vermedikleri takdirde birbirinin kolundan tutup Molla İbrahimin muhafaza ve himayesine kaçıp gelirlerdi. Hayatı boyunca bu suretle kendisine iltica eden kız ve erkek 36 çiftin ana baba taraflarının rızalarını bulup düğünü yapıp, yuva kurmalarına yardımcı olduğu bir vakıdır.

Her tarafta hayırını sayılır, sözü tutulurdu. Molla İbrahim hastalandığı

zaman kendi müddet-i hayatında ekseriya çadır altında oturduğu için, bir çadırın altına yatağının yapılmasını söylemiş. Bu çadır Kulu Kasabasına bağlı Çangırlı yaylasında kurulmuş. Çadırın altında bir kaç gün yattıktan sonra beşinci babaları olan Molla İbrahim, milâd-ı İsanın 1870 senesinde ecel mevudiyle fani hayata gözlerini kapayarak hakkın rahmetine kavuşmuştur. Allah Rahmet eylesin. Cenazesi büyük oğlu İkinci İsmail ile diğer oğlu olup altıncı babalarını teşkil eden Molla Hasan tarafından Kulu Kasabasının doğu tarafında bulunan kabristana defin edildikten sonra oğlu Molla Hasan yerine geçmiştir.

Mütevefa babalarının bırakmış olduğu küllüyetli serveti İsmail, Molla Hasan, Hacı ve Ömer namlarındaki bu dört oğlu tarafından taksim ve tereke yapılırken, Molla Hasan âlim fadil bilgisiyle amel etmiş bir din adamı olduğu için bu miras payına iştirak etmek istememiş, yalnız okuduğu kitapları alarak kendi hissesini diğer üç kardeşin menfaatına bırakarak evden eli boş olarak ayrılmıştır. Daima kafasında zaman zaman arzu ve gaye ettiği ilk olarak bir okul binasının inşaatı olmuştur. Hemen elde az ve çok maddi ve gerek çalışmaları, imkânları nispetinde bir küçük salon ve odacıktan ibaret bulunan ve Ömeranlı Köyünden Celep Köyüne girerken yolun sol tarafında hafif bir yükseklik gösteren ve bugün Ahmet oğlu Mehmet Yıldızın kendisine ait bulunduğu evlerin yerinde milâdın 1872 sinde mektep yapmıştır. Celep köyünde ilk olarak yapılan okul binası bu olmuştur. Köyün mevcut tahsil çağındaki çocuklarını okula çağırarak o günkü ulum-u Arabiye üzere tedrisata başlamıştır.

DESTPÊKEKE QENC Û XWEŞ E

Temelî

erî hertiştî ewê ku ev kar anîne meydanê û bi rêxistine, pîroz dikim. Rast e; ev kar li ser milê me hemûyan e. Le ku kê ev gilerîye û pêşniyaz kirîye, ji bo destpêkê pir girîng e. Ez bawer im ev destpêkirin e yan jî gava pêşîn e, û dê di nav kurdan de valahiya pirekê dagire, loma ev karekî qenc e, karê ku ji bo litratûra kurdî tê kirin dê pir gencînan biderîne. Nuha li navçeya ku kurd lê dimînin gellek huner hene; çîrok, dîlok, kilam, pêkenok, metelok, helbest, temaşe(şano), ayet û hên din. Kurdên ku li navçeya Anadoliyê, herdem ji nivîskarên û rewşenbîran suxulek harecû kirine lê heta îro bersivê rast û esasî nehate dan. Mirov ku ji bo xwe tiştêkî nivîsî, dît an jî bihist kêfxweş dibe, bi xwe bawerîya wî zêde dibe û xwe dibîne, vedigere derûna xwe. Dema ku Deniz Gezmîs li ber darê di gotina xwe ya dawî de: (Herbijî berxwedayîna êniyên tirk û kurd a ku ji bo azadî) kurdên alî me temamî vegijîn, ji hale tezî dancilî hatine der. Her karî kirine dipe, valaniya me jî, ji vê qencîne tiştên xweşik û rindik çêkirine, lê ez heman venajî bêm. Kurdên alî me tu caran zimanê xwe bernadin. Dayikên me bi tirkî nedizananin, ev jî tiştêkî baş bû. Emên ku li bo kesîtiya xwe li ber xwe didin aferînekên dayikên xwe ne. Kurdên dorê Qeyseriyê jî berê vir de pêşverû û demokrat in, ez bawer im tu caran li ser erda kurdên vir kevneperestî û nezaniyê nikarîbûne cih bigirin, kêmasiya rûniştevanên vî alî vaye, ji

netewetiya xwe dîr sekinîne, demeke dîr û dirêj bi kemalîstan hatine xapandin, kurdayetiya xwe veşartine, elewîtiya xwe bi pêş xistine, lê ew jî nikarine ku pêş ve bibin, lewra mamûr û serleşkerên tirk ew xor dîtine bi wan kenîne, dem dem û cih cih rû û simêlên wana rût kirine, qetandine, kirine şûna dagane, (hûdûk) bi ziman û axaftina wan kenîne, qeşmeriyata wan kirine, lê hên jî dikin. Berpirsiyarê dergela tirk dixwazin kurdên her alî tim tim di bin bandûra xwe de bigire û kurdan bi tîrsê perwerde, terbiye bike, bide sekinandin.

*Xwedanê wan erdan ez im
Ciranên va serefranz im
Kurd im, ewser im, çerkez im
Nikarim ji hev biqetim*

*Dijmintî yê dugel çêdike
Gel li dijî gel radikedes
t bi xwîn tim ha dike
ji ru wan de ne reherim*

*Dibêm cîran meye davan
Hûn tevî rabin ji xewan
Guhdar bin û vekin çavan
Bi we re me, ne bi xet im*

*Yar temelî bitê we me
Bo hawarê herdem heme
Ji we ra bi bitarî name
Di sînim germ û xweş gotim*

Bi zêdetî, kurdên Sarizê, Pînarba-siyê(Azîziyê) û Sewelîyê, yanê der û dora xwe kurmanc dihesibînin, yanê dibê (em

kurmanc in). Bi tesîra propagandaya dugelê mîrî heta van salên dawî nêzîk, bi tenê digotin (em kurmanc in) bi dengekî zexm tesîrkar. Ev jî bandura Dugelê û bi bangeseya ku li nav van navçeyan dihat kirin de dihat. Hezar carî mixabin ku, ev bangeseya bi hinek malbatên bi nav û deng dimeşî yan jî dihat meşandin. Çima hawa dikirin? Ditirsîn an hatibûn xapandin? Bawerim herdû jî û hin tasîrên dîn hebûnbe va rastiyeke ku partiya Kemal û Îsmet paşayan ew xirab kiribûn. Bi elewîti xwe jî netewayî xwe, xwe bi dûrî digirtin, nuha bi hindikî hîn jî hawa ye, li van deman bandûra wan malbatan xiş bû, şikî.

Li her gundekî malbatên diltenik hebûn, weke her demî,... di bin çavên Dugelê de bûn.

Xweş tê bîra min; mêvan û biyanîyên cuda cuda, û acêp dihatin digerin, bal dikîşandin ser kesê ku dengê xwe netanî der.

Dîsa di nav kurdên me de yên hayedar hebûn lê gellek hindik bûn, ew jî mecbûr bûn ku tim guhdarî bikin.

Bi kurtî, ev rewşa heta salên şêstîyan hat domandin, dema ku partiya TÎP ava bû, em kurdên Qeyseriyê jî sedî heştê bûn endamê vê partiyê, bê qeyd û şert, pir antrêsant e, yanî ecêb e; di hîlbijartina wê demê de, bi girsî jinên kurdan rayên xwe dane TÎPê, em xort û ciwan û keç bi xwe jî di nava vê partiyê de bûn. Em ciwanên wan deman wek stêrkan bûn, bi rastî jî hawa ye. Di sala 1968'an de bi telîsan min jî Stambolê pirtûk birin gundê Sarizê û Pınarbasıyê. Di nav van pirtûkan de giramera kurmançî û ferheng jî hebûn, giramera kurmançî Kemal Badıllı û ferheng jî Mûsa Anter nivîsandibûn. Bi rastî bêm, min ew pirtûkana ji ba guhdariya kurdên alî me anîbûn, keç û xortên ku ew pirtûk digirtin di dest xwe de diparastin, dihatin heyecanê.

Salek paşê min bi xwe re dengê Siwêrek

û Dicle- Fırat jî birin gundê xwe, di nav hinek kesan de, di nav destan de digeriyan, gorî min ev pîvanek û nasînek bû, dixwest bizanim kî çi ye? Çiyê rast û durust e? Navên hinek nivîskarên pêşverû salek berê hatibûn nasîn.

Nuha jî dixwazim hinek behsên çandkultûr û kevneşopên alî kalik û pîrikên xwe bikim.

Kurdên Qeyseriyê bi zêdetî di beyna erda Sêvasê, Mereşê û Edenê de bi cih ne, tamamî seraser elewî ne, çanda kurdên vir gellek dewlemend e, ji Sêvasê heta Qırıqxanê em dikarin bibêjin agirgeha ramanan û filosofîyan e, di vê erdê de gellek pîr û pispor hatine dinê, hinek xwendî ne lê bi zêdetî xwerist in, xwe bi xwe, xwe gihandine, barîgeha van kesan gellek gellek fere ye. Ger ku mecal bibe, gund bi gund gerîn û çand berhevkirin çendî pêwîst e. Yên ku bi mecal pêwîst e û çand berhevkin hê nehat dereng mayîn, lê zû jî nîn e, her tiştê me heye lê mixabin mirovên me pir teral in (tembel in), yên ku li welêt û yên ku ji Ewropa tîn û derin pêwîst e ku çekê cehal bikin, ev valahiya her kesê kurd e, ne direx, li Ewropa derê ku ez lê digirim, hertim ji mirovên min dipirsim tu an jî hûn çi kila-man, metelokan, çîrokan, pêkenokan dizanin, ji kerema xwe re bibên. Bi zêdetî dikenin, di ferg û fewrîya xwe da ne. bi ser de jî kurdên alî me bi zêdetî nuktedan in, pisporin nexwendî ne, ji xwe de bi ramanê tijî ne, her yek gencîneyek e, danûstana wan jî gelek baş e. Her kesek xêr û xatîrî hev dixwaze û dizane, hevpeywendiyên kurdên alî me pitir bi hawe ye, di nav mirovên me de xwegiraniyek gelek bi qîmet heye, hîm û derûna wan ê qenc e, lê mixabin weke ku min li jor gotî teral in.

Dema ku devên xwe vedikin, hevaltî, aramî, yarîtî, xêr û xweşî tê der, zêdetî ji xwe bê xeber in, lê herê, her yek pirtûkeke mezin e, li şûn e lê çand dipijiqin, her got

û livîneke wan hunerek e, gelek bextewar in, van salên dawî ji hevûdû bi dûr ketine, lê beşdarî û hevbendîya wan baş e, ku çîqe dûr bin jî, veqetî bin jî, ji hev naqetin ji rûyê belengazî û aborî veqetîne lê neqetîne.

Ez xwe di dema zaroktiya xwe de pir bi bext bûm, mala me; odeya papîrî min weke zanîngehek bû, ji payîza paşî hetanî pêşî buharê, her roj mala me bi mêvanan tîjî dibû, gotar û hevpeyvên van mirovan, tim û tim li ser rastî, heqîqet û mirovatiyê bûn, bi rih û can ez guhdarî wan dibûm, tim li jêrî meqedê û li kêleka papîrî xwe rûdiniştim, ji peyvîn û ayetên ku dihatin stirayîn, min xweşiyek bê dawî dibihîst fam dikir, Heftên(Hozanê elewiyan) hozanê seranser elewiyan û hê ji wan zêdetir hozan şairên kurd, tirk, faris, ereb û yên dinê li mala me bûn e, bi dengî bapîrî min bavî min û mêvanên me û apî min ra bûn:

*Kal bûm kal bûm ez ji salan
Ji xemalan ji xeyalan
Pir pir ji derdên wan hevalan
Yeman yeman yeman yeman*

*Bajarekî çêkim ji dostan
Bi hev gînim dewd û astan
Bi derd im derman ji dostan
Here dilo dosta yara
Ji dost dibe ji derd re çare
Derbendîya avê bigre
Yeman mekeve gola bîra*

*Dost î sax î li rev hev e
Hem bi roj û hem bi şev e
Kar û zerar tevî hev e*

*Here dilo dosta yara
Ji dost dibe ji derd ra çare
Derbendîya avê bigre
Yeman mekeve gola bîra*

Dost ji dostan ra dayax in

*Hem baxçe ne, hem jî bax in
Hem sultan in hem çirax in*

*Here dilo dosta yara
Ji dost dibe ji derd ra çare
Derbendîya avê bigre
Yeman mekeve gola bîra*

*Rêya dostan rêke pan e
Dil bi yarê xwe dizane
Şeş cîhetin li mekene*

*Here dilo dosta yara
Ji dost dibe ji derd ra çare
Derbendîya avê bigre
Yeman mekeve gola bîra*

*Rêya dostan rêke dûz e
Ku em çi dibên ew dibihize
Pîrê dostan pîrê zîz e, pîr ezîz e*

*Here dilo dosta yara
Ji dost dibe ji derd ra çare
Derbendîya avê bigre
Yeman mekeve gola bîra*

Dengê lêza sê çar tembûran bên û ruha mirovan fireh û fere dikir, yekcaran sazband diwestiyan, hina destûr dida û hina jî kerem dikir û stirana eyetan didomandin, tam û lezeta wan deman û muhebetan min careke dî nedît û nebihîst:

*Peyman dayê ji bo îqrar
Girtin dest biratî biryar
Ji yarên xwe bixwazin car
Car ji heq e, heq jî yar e
Ji yare dûr qe megere*

*Bixwaze tim bi dilî rast
Bê tirs û bê xem û serast
Karekî zor nîne haqest
Ewleyiya te tim yar e*

*Lê ji rêçê vemegere
Yar li ku ye bervê here
Ser rastan tim ronahi ye
Wan riya xwe bi yar diye
Ev meya meya ewli ye
Pêşajo tim û tim yar e
Ji bo rastî û îqrarê
Were dilo virda were*

Ji Yûnis Emre yek nimûne

*Yezdan dilekî daye min
Bi her tişt heyran dibe
Te dît ku demekê sade
Demeke din giryan dibe*

*Di demekê da napeyive
Gotineke jî bi deng nake
Dijî derdan derman dide*

*Demek tê û dibe Îsa
Kesên mirî jîndar dike
Demekê din mistekbîr e
Wek firewin Haman dibe*

*Di demekê da dibe Cibrîl
Rehmet dide her diyarî
Dem tê rê wenda dike
Miskîn Yûnis heyran dike*

Ev eyeta ku min li jor nivîsî bi qutî ji ramanên wan can û gernas î mêrxasane, li demên pêşiyê ezê bi arîkarî û himeta yar û hevalan ji xwendevanên me re hên pir tiştan binivîsinim, va destpêkek e.

Di eyetên ku li alî me têne stirayîn da, raman û feylesofiyên gelek mihim hene, ji Baba Tahir bigirin hetanî Harabî, û helbet ên din jî, lê hîmê van eyetan î esasî digoranî da ye, di demên pêşî da emê li ser bişuxulin, ... me rêç dîtiye, em venagerin û bernadin. Min bexş ji xurfa bapîrî xwe vekir, em hindikî din berdewam kin. Mêvanên me ne tenê ji gundiyên me û gundên dora me bûn, hinek ta ji Mûşê, ji Dêrsim, ji Sêvasê, ji

Meletiyê, ji Xinsî Mansûr, ji Edenê, ji Îskenderûnê, ji Xetayê û ji Eyntabê tatin, her yek behreke zanistî bû, çavkaniyên best(ilham) bûn. Dema ku bi bapîr û mêvanên din re dipeyvîn, bi dengê wan dil û riha mirov fere, hînik û kêfxweş dibûn. Gotarên wan ji bo tiyan wek-bek-av bûn. Mêvanê Eyntabî, bi ayetên xwe ha digot:

*Muhemed bajarê îlmê Elî jî bab e
Elî derketiye lat û ze qube yî kab e
Ez wî re qitmirim dil jê dûr nabe*

Loma ji Elî ra axî Ehmedî Mehmûd dibêjin

*Ey zahid Elî nîne birazê ressul
Li bo wî harite ayeta qubel fihul
Hedîsa lehmek e lehmî nebû mi zihur
Loma jî Elî ra şahî merdan dibêjin*

Mêvanên ku ji Dêrsim hatibûn, bi Dimilî gelek ayet digotin, distiran, lê mixabin got û rêzên wan di bîra min de tune ne.

Ën ku ji Qoçgirî dihatin jî xweş distiran. Qoçgîriyan, Dêrsimiyên, Mûşiyên, Eyintabiyan bi zêdetî ayetên xwe bi kurdî digotin. Lê kurdên alî me bi zêdetî ji tirkî distiran. Naveroka hemûyan wek hev e. Berê jî wer bû, nuha jî werg e. Di hemû ayetên Sersar Elewî û Bektaşiyên da zanistî, zanyarî, pispoftî, raman-felsefe, dîrok, xebat û lêkulîn, biratî, dostî, wekhevî heye.

*Bi mirovî negihîştû va nê meşîn
Asreng û kasp e ê te biêşîn
Pêwiste ku berî sifrê bigihşîn
Xwe bizanin binasînin û werin*

*Cimata me pir mezin e yek can e
Canekî tenê bi hezaran e
Î ku vê fam neke tiştêkî nizane
Dibînin nas nakin lewra dil kur in*

Derûna me vekiriye li yaran
 Bang dikin dengê me nare qan keran
 Nazî û xweşî dibin her deran
 Karê me ev e hevkar jî yar in
 Temelî cihê me ewlî da tê nasîn
 Her kes li wir mafdar ewen ku xasin
 Xwezanayên hemû jîndar esas in
 Raste rast in alî rast digirin

Navçe û deverên me çavkaniya çanda bawerî û govendî xwe ye. Bi dehan mûzîq û meqam û destan Nesîmî Çîmen û Mehsûnî Şerîf ji malê me hatin girtin û kişandin Istenbolê û Enqerê, ev karekî bê heqî bû, lê em çî bikin ku kurmî darê ji darê ye, meqam û mûzîkên ku bi zêdetetî ji alî Arif Sax û Mûsa Eroxlû ve tèn stîrayîn yên bapîr, bav û apî min in. Û dîsa bi zêdetî ev meqam û mûzîkîna ji gundên Sarizê, Avşînê, Gokşînê, Elbistanê, Pazarçixê û ji dor û aliyên wan deran hatine girtinê, ewna ji sedî heştê hunerên kurdan in.

Em çêkê jî qal û baxsa kilamên govendî û dilî bikin, li her gundekî gelek kilamên dil û govendê hene, kilamên şînê hene, ên ku ji bo eşqîyan hene, berê kilamên zevîyan jî hebûn, bi zêdetî li wexta çîninê dihatin stîrayîn.

Ez li vîra, ji kilamên dil hinek nimûnan binivîsim:

Wurî mezin wurî mezin (*)

Lê diçêrin kar û bizin

Min rindeke xwe wenda kir

Ort be kemer pî be bazin

Tu bê kîngê ez bêm hinga

Malan bar kir çûne dînge

Keçal û kurmîê xelkê zewicîn

Ez bi te va mane kînge

Bi diyarî malan keve
Şarê reşdî ser bîryan ke
Kula mirinê li min hatiye
Were bi destî xwe dermanke

Here avê, avê wîne
Hemberî malê me dîne
Tasek avî sar bi min de
Avê yaran çîê şêrîn e
Hivê daye hîva zarî
Şewqê da gerdenî zerî
Wez qurbana pencê zirav
Hundir li min kiriye kerî (**)

Li jêr jî du nimûne ji gundê Meletyê ji Harûnsaxî bidim. Çavkanî jî Alî Kuca, birazî wî Şukru Çolak da:

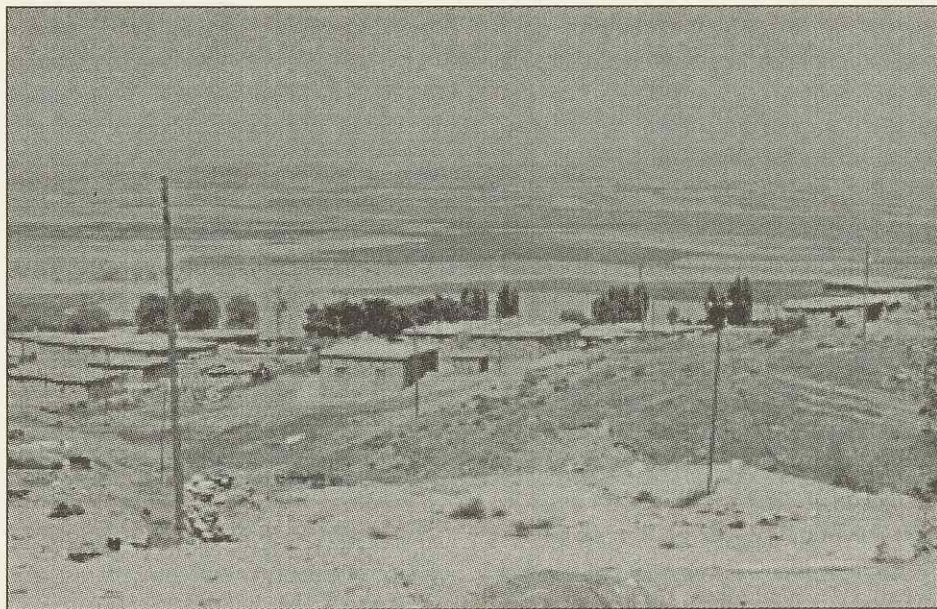
Çav in çav in heval çav in
Çav li serî du gel av in
Ezî dibêm bira tu bî
Tunebû li dunyê rindê zavin

Wer ku em herin bi gundan da
Baxçe danin di zevîyan da
Ba nemîne li bavî te
Me naşîne bi tu çîyan da

Li sala 1960 ji Qirçisraxê û ji Daliqewaxê hinek gundên dîne kurdan, ji Uzunyayle erd kirin û hinek malbatên kurdan çûne Yasîpinara kevin û Baranderê, ji Pinarbaşiyê bixwe taxa kurdan ê heye di van bîst salên dawî da, gelek kurdan barkirine nav bajêr, di şûna wê da jî yên ku li gundan gelek zêde bûn, nuha ev babeta min nîne. Kurdên ku li wir bi cih bûn, çanda xwe li van deran jî geş kirin. Bi Çarkezan va ketin nav hev, çanda wan jî rabirî navhev ji jiyana civakî heta kevneşopan. ji kilamên dil ku li

(*) Ev çarîn ji hêla Melatyê hatiye alî me, lewra bi navê -Wuarî mezin- li wir şûnekê heye.

(**) Va çendek nimûne ê ku li Daliqewaxê tene stîrayînê.

Gundekî Kirşehîrê

Yasîpinarê dihatin stiran çarînek tenê di
bîra min da maye:

*Qirxilî bilindiya çiyân e
Qizilçewlîk devê rêyan e
Mal şewitî Yasîpinar e
Ocaxê têlî zeryan e
Bang dikim yara min kerr e
Por şekirî ye û digere
Te kezeba min şewitande
Lê delalê li ba mere*

*Bibeze min mebe kevir
Dilê min te kire agir
Gerdanê te berfa çiyân
Cotê çîçikan heşê min bir.*

Herî şekirin û ristin jî wek mihrcanekê
ye, vî karî keçikên berzewac û bûkên lezê
dikin, ev jî babetekî ku mirov cê bigir dest
û binivîsîne. Li alî me, kurdên van deran
û deveran mihrecanekê çê dikin, ku ji
hemû şênî û şahiyên din hên mezin û gêş
e. Ev hem wek dîlanê hem jî mihrecanê.
Nêrî, beran çima haqasî bi kêf û xweşî
tên pîrozkirin. Lewra payîzê û dawiyê

hemû kar û şuxulên giran û bi zehmet e.

Di vî demsalî de, bêder xilas bûne, ard
û burxul jî asan vegeyriye, ka û gîha di
kadûnan û li ser heymê ye, êzing hatine
kirinê, yanê bi qutî em bên, dema nefes
salix girtinê ye. Çar pênc rexan berê
beran tên xemilandin, morîk û çaten reng
bi reng li sutu û usturiyan tên girêdayîn,
yanê tên pêda kirin, bi boyaxên pir reng
tên boyaxkirin, xwarina beran û nêriyan
wê demê taybet e. Lewra çil rojî berê,
beran û nêrî jî nayên kerî pez, tên girtin
û çê tên xwedîkirin, di ciyên xwe yên
taybetî da, roja ku nêrî û beran werin
berdayîn. Temamî gundiyan paqij in.
Rojekê berê serên xwe dişon, kincên pak
û xweşik li xwe dikin û amade dibin. Jin
û mêr ferq nîne, wê subê ji zûde rafing bi
agirên mezin tên sor kirin, lê berê kulor
tên hazirkirin û tên kirin bin sêlan. Her
malek wê rojê (roja nêrî û beran) kulorekê
çêdike, dibijirîne bo şên û şadiya nêrî û
beran. Her şivan keriyên xwe yên pez
tînin nêzikî, li ciyên gêre û gîreh didin
mexel û dipên jina malê kulorê xwe dide
ser textekî an jî sêniyek mezin ser digire

û radike ser serî xwe, merî malê an jî xort
 û keçên malê bi hev re beranên xwe yên
 hetin xemilandî ji gomê digirin (hinek bi
 bend hinek bê bend) û jin û mêr û malbat
 bi hev ra berên xwe didin keriyê bez û
 dimeşin. Dema ku beran nêzikî kerî bûn,
 tên berdayîn û nimêj tên gotin û hemû
 gundî, jin, mêr û zarok, biçûk û mezin,
 şivan û mêvan, ku kî li wir heye, hazir e,
 gişt bi hev ra dest bi xwarinê dikin. Kilam
 tên gotin, govend tên kişandin, şayî û
 gwêşiyek bê emsal e, ev mihrecana nêrî-
 beran, di vê şênî û şayiyê da kesek guh
 nade bîhna nêriyan.

Çavkaniya çand û kevneşopan gund in,
 lema pîr mîhim e, her çi dibe ba bibe, li
 bo tiştêk tê kirin, em bên jinekê zarokek
 anî der û cîran (helbetê jinên malê)
 xwerinê bi rûn û şirênêk dibêjin dibin
 ser, ji vê kevneşopê ra tê gotin; Çûyîn ser.
 Dîsa mînakekê bidin, ku zarî bû xwedana
 malê şironek belav dikin, mesela kincên
 jinan her yekî manekê xwe heye gorê
 jinan bi rengên xwe diaxivin, yekê
 kevneşapik heye ku ev pîr mîhim û
 entrêsant e, li gundan kes agirî malê
 vênêsîn, ji êvar da polan beregî ser hev
 dikin, bi xweliya ser van polan digirin.

*Çiyayî qulike çiyakî mezin e
 li bindîl û newal gund rêz bi rêz in
 Ji hev dûr û nêzik hevûdû dibihîzin
 Gişt tijî hezîne ji hev re yar in
 Bê xeber li hevûdû bi îqrar in
 Hemû her karî bi jin û mêran e
 Qencî karê wan e dijî şeran e
 Hesret û hêvî ê li yaran e
 Bedbînî ji wan dûr e herdem buhar in
 Bêgotin ji hevûdû re bi îqrar in*

Subê zû jinê malesyê pîr radibe dere ber
 derî der, rûyê xwe berbi hêlî rojê çerx
 dike, nivêjê li rojê dike, û vedigere ber
 rojinge bi ihtîrameke ezîz, ewcar polan
 tîne der û agir geş dike, ez bawer im ev
 kevneşop û bawerî ji ola (dîna) Zerdeşt

da tê, û li her dera ku kurd lê ne li wir
 dom dike, di demên pêşiyê, ji van
 kevneşopan û baweriyên emê ji ê çê, û
 dem rabirtî qal bikin.

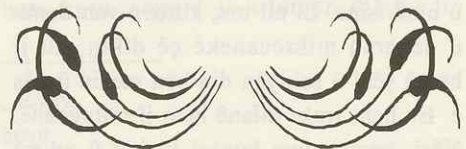
Lewra li bo hemû masîva kevneşop û
 bawerî hene, dixwazim bi helbesteke
 xwe, nivîsa xwe biqedînim, lê ji
 xwendevanan efû dixwazim, biborînin,
 rêzimana vê nivîsê gorî dilê min nebû, ezê
 li nivîsên pêşî kêmasiyên xwe kêmtir
 bikim, û emê bi hêz û alîkariya hev
 serefraz bin:

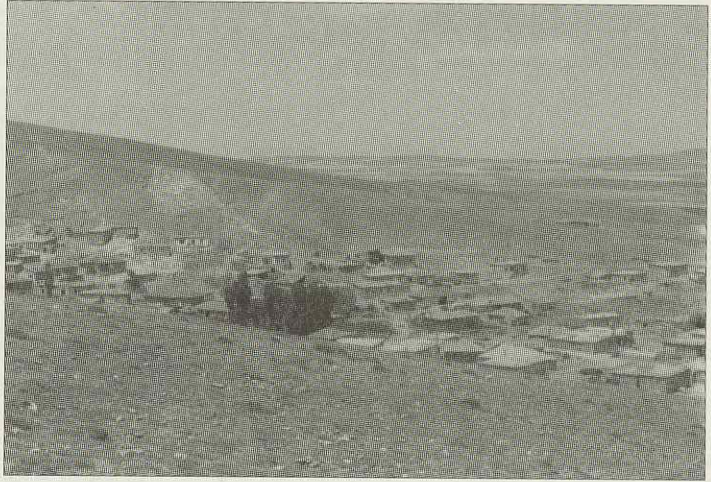
*Çiyayî qulike çiyakî mezin e
 li bindîl û newal gund rêz bi rêz in
 Ji hev dûr û nêzik hevûdû dibihîzin
 Gişt tijî hezîne ji hev re yar in
 Bê xeber li hevûdû bi îqrar in
 Hemû her karî bi jin û mêran e
 Qencî karê wan e dijî şeran e
 Hesret û hêvî ê li yaran e
 Bedbînî ji wan dûr e herdem buhar in
 Bêgotin ji hevûdû re bi îqrar in*

*Mirovî merivî li wira hu bûn
 Bi rêya ramanên hîmî xwe li çûn
 Şewqê dipîvim dest yarê da mûm
 Temamî bi ihtîram û dîdar in
 Hevûdû bang dikin, tev bi îqrar in*

*Hîmî me î zexm e bi hêzî hûnand
 Di navça ku tê de mirovatî çand
 Temelî li wira rastî nas kir xwend
 Bi dadîn dilsoz in ji hev re diyar in
 Bo hemû masîva tim bi îqrar in*

19-9- 1996
 Marktoberndori

Taburoğlu-Kirşehir

- ⇒ Ma meri lı Şaristana be, ne lı Goristana be.
- ⇒ Dest dıkın, dev dıxwe.
- ⇒ Ne şekîrê Şam ê, ne rûyê Helebê.
- ⇒ Jı gura bırqıtır, mara tazıtır.
- ⇒ Pışt baranê, kerê cıl dıke.
- ⇒ Jı ber baranê dıreve, ber berfê
- ⇒ Qerqi dızane qı dıfroşe.
- ⇒ Fıqare qû dızyê, hıva qarde royi derket.
- ⇒ Şev yeke, dız hezar e.
- ⇒ Dıza jı dıza dızı, erd û ezman lerızı.
- ⇒ Xal xwarziya radıkın, ap biraziya dadıkın.
- ⇒ Parsyê jınan şikeştine.
- ⇒ Xarınê xwe xaş bike, devê meryê xwe; gotına xwe xaş bike devê xelki.
- ⇒ Ma dilê merya dil be, ma balgi xwe jı kêvır be.
- ⇒ Dıkale, lê şır nade.
- ⇒ Mangên bı dızı tên ga, eşkere dızên.
- ⇒ Kuşkê ber derê xwe kevır neke, lê alemê ji dova kevır ke.
- ⇒ Pesın xemla mêraye.
- ⇒ Ker mırın, kêr lê pır dıwın.
- ⇒ Berxê nêr, bona kêr.
- ⇒ Xudê kevrekî lı merya dıxine, yeki jı dı serra dıgrê.
- ⇒ Berî Adem, şîrê kêti.
- ⇒ Keri xwe girêde, gur xwarî ma bıxwe.
- ⇒ Heta ku dengız nebe şır, çaş nabın eşir.
- ⇒ Ne fedî ye, ne heya ye, çxre qxre berdaye.
- ⇒ Bendıka enyê qetyaye.
- ⇒ Heta mırınê, çav lı kırıne.
- ⇒ Kerê nemire bahar tê.
- ⇒ Mala bavê mın lı vır tune têr bipesımın
- ⇒ Bûk lı hespê ye, kes nızane nesibê kê ye.
- ⇒ Şûr dı kalanê xwe da nasekine.
- ⇒ Genımê Qamanê, va ye lı meydanê.
- ⇒ Sûri jı gayi cot ra namine.

*Van gotinên yên lı jêr devî
gundiyan dor û bera qeza
Balayê (Anqarê) hatine girtın.*

Orta Anadolu Alevilerinin Kürtçe Âyet ve Beyitleri

Mehmet Bayrak

Alevi töre ve törenlerinin, salt Türkçe olarak icra edildiği yolunda yanlış bir kanı vardır. Alevi inançları ile eski Kürt inançları arasındaki benzerlikler bir yana, Kürtçe Alevi deyişleri başlıbaşına bir inceleme konusudur. Alevilik Anadolu'da genellikle yoksul kırsal kesimlerde örgütlenen bir öğretilerdir. Dolayısıyla Anadolu Aleviliğini yoğuran, töre ve törenleriyle icra eden ana unsurlardan biri, İslam'ın resmi dili olmayan Arapçayı bilmeyen yoksul Türk halkıdır. Bu nedenle Sünniliği benimseyen Türkler, ibadetlerini nasıl Arapça yapıyorlarsa; Alevilik öğretilerine bağlanan Kürtlerin de kendi dillerinin yanısıra bu alanda zengin bir edebiyat geleneği bulunan Türk diliyle sazlı-sözlü tören yapımları doğaldır.

Gerçek buyken, Özellikle Cumhuriyet döneminde, Aleviliği Türklükle özdeşleştirmek için bilinçli bir çabaya girilmiştir. Dahası Kemalizm Aleviliğin kurtarıcısı gibi sunulmuştur.

Bilindiği gibi, Henefilik yani Sünnilik kulvarı, Osmanlı'nın Halife Padişahları tarafından tutulmuştu. Üstelik Osmanlı tarihi boyunca başta Aleviler olmak üzere diğer heterodoks inanç mensupları, büyük bir eziyet çekmişlerdi. Öyleyse Halife-Padişahlığa bir alternatif olarak çıkan yeni Türk burjuvazisi, her açıdan yönetimden memnun olmayan kitlelere dayanmak zorundaydı. Bunun içindir ki gerek İttihad ve Terakki önderlerinin kendilerini Alevi-Bektaşî gibi sunup, kitleyi Birinci Dünya savaşına sokma çabaları, gerekse Kuva-yı Milliyecilerin Alevi-Bektaşî tekkelerinden yararlanarak Anadolu'ya kaçmaları. (İsmet paşa,

Fevzi Çakmak paşa ve Adıvarlar gibi)

Kürt-Alevi aşiretlerin Milli mücadeleye sokulma çabaları, hep yararçı bir anlayıştan kaynaklanmıştır. Yoksa „Reform“ olarak sunulan 1925 yılı düzenlemeleri çerçevesinde, Alevi-Bektaşî tekke ve zaviyeleri kapatılırken, salt Sünnilik kulvarının açık tutulması başka nasıl izah edilebilir. Dinin yeni Türk burjuvazisince dizginlenmesinin nedeni ise, açıktır ki onu „reform“ larını daha kolaylıkla yerleştirebilmesi düşüncesi ile açıklanabilir.

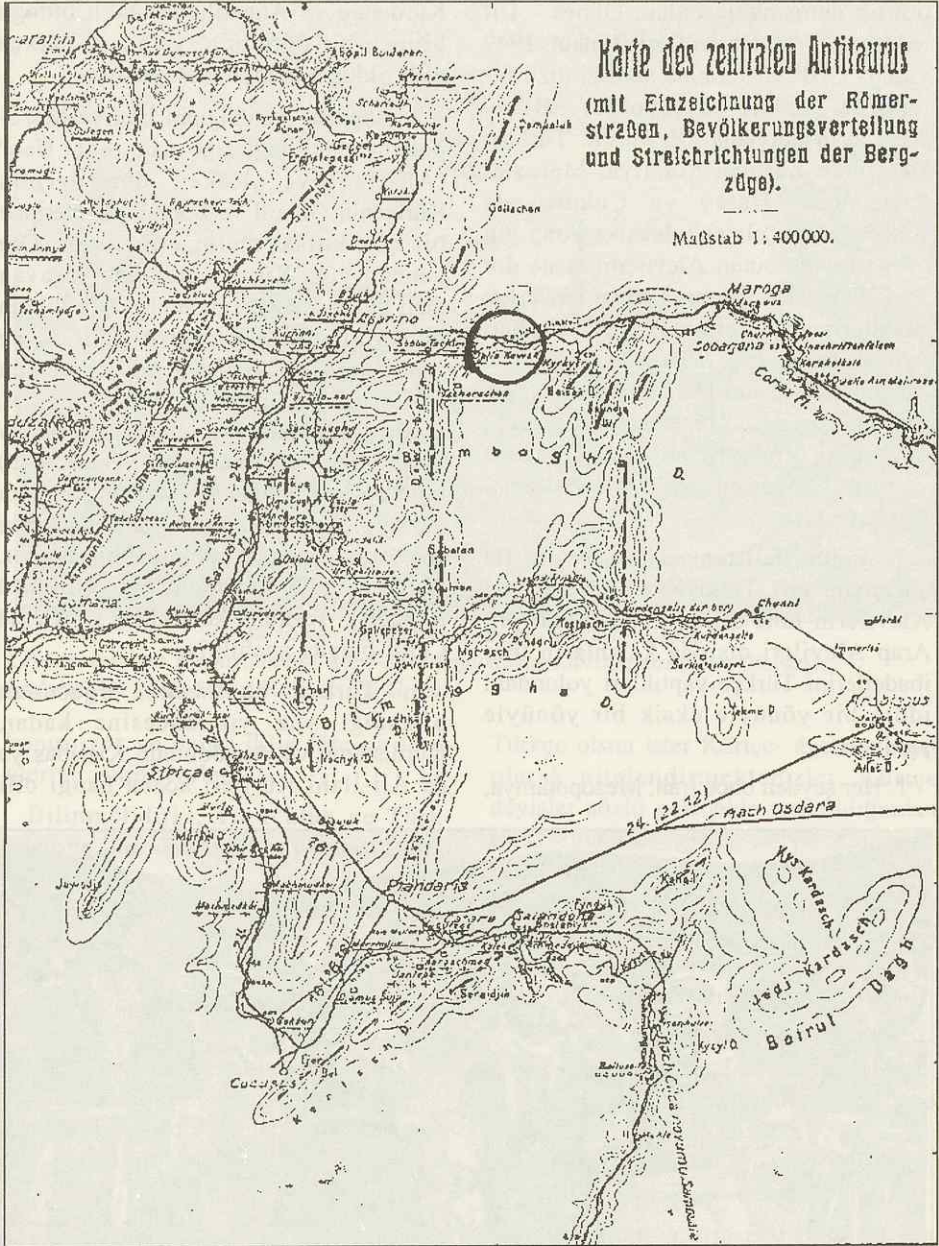
Alevi-Kürtlerin İbadet Dili Sorunları:

Resmi İdeolojiye bağımlı araştırmacılar, başka alanlarda olduğu gibi Alevi-Kürtlerin ibadet dili konusunda da bir resmi dil oluşturmuşlar ve bunuda tekrarlayıp duruyorlar.

İttihad-Terakkiciler, yeni bir resmi görüş oluştururlarken Sor-serliği (Farsçada Surh-ser), Ali-İlahiliği, Ahlê Haqlığı, Rafiziliği, Kızılbashlığı ve bunların diğer türlerini Alevi'like indirgemişler, „Aleviliki Bektaşîlikle bütünleştirerek yeni bir Türk İslamcılığı yaratmaya çalışmışlar.

Kürt kimliğini ret ve inkar temelinde Milli Emniyet uzmanı Naci İsmail (Habib Adem, Dr. Friç vs) gibi İttihatçılara Kürtler üzerine rapor hazırlatan irade; yine bir İttihatçı olan Baha Said Bey'e de Alevilik-Bektaşîlik araştırması yaptırıyor. Tabi buda öncekileri gibi bilimsellikten ve objektiflikten uzak zorlama ve düzmece bir araştırma raporu.

Ancak nasıl ki İttihatçılığın mirasını ret ederek yola çıkan Kemalistler, sonradan Kürt meselesinde olduğu gibi yine onların

20. yüzyıl başlarında "Kavimler Köprüsü" niteliğindeki Orta Anti-Toroslar'da (Binboğalar'da) Alevi-Kürt yoğunluklu bölgenin haritası. Dairenin içinde, makalenin yazarı M. Bayrak'ın köyü görülür. Kaynak- Hugo Grothe: Meine Vorderasienexpedition 1906-1907, Leipzig- 1912

temellerini attığı politikalara sarılmışlarsa, Alevilik konusundada aynı politikayı izlemişlerdir. Kürtleri geri kalmış Dağ Türkleri olarak sunan bu politika, Bektaşilikle bütünleştirilen Aleviliği de Türk müslümanlığı giderekte İslami

Türkçülük olarak sunmuşlardır. Burdan çıkılarak Alevilerin ibadet dillerinin Türkçe olduğu çıkarılması yapılmıştır.

Oysa resmi düzlemde bu görüşü savunanlar, gizli raporlarda farklı şeyler söylüyorlardı. Söz gelimi Atatürkün

politik danışmanlarından, Güneş - Dil teorisyeni Prof. Hasan Reşit Tankut, 1949 yılında CHP yönetimine verdiği gizli bir raporda şunları söylüyordu: „Bizde Alevilerin dört ana dili vardır. Türkçe, Dersimde Zazaca, Malatya, Maraşta; Kırmançça, Hatay ve Çukurovada Arapça. Böyle olmakla beraber Arap dili olanları hariç bütün Alevilerin inanç dili Türkçedir. Niyazlarını Türkçe söylerler, nefeslerini, naatlarını Türkçe yazarlar. Ayinleri baştan başa Türkçedir. Yalnız son zamanlarda, asılan Dersim İmamı Seyid Rızanın bâbı Alişer bize inat olmak üzere Türkçe yi bırakmış nefeslerini Zazaca yazmağa başlamıştı. (Bkz. M.Bayrak: Kürdoloji Belgeleri, s.298)

Tankutun belirlemesi bir boyutu ile doğrudur. O da, Türkiye ve Kürdistan'daki Alevilerin dört dilide konuştuklarıdır. Arap Alevileri dışında kalanların tüm ibadetlerini Türkçe yaptıkları yolundaki iddia bir yönüyle eksik bir yönüyle yanlıştır.

1. Her şeyden önce İran, Mezopotamya,

Kürdistan ve Anadolu kaynaklı olduğu bilinen bir öğretinin, yalnızca Türkçe dilli olduğunu söylemek yanlıştır.

2. Anadolu Aleviliğinin İran ve Mezopotamya'daki bağlaştığı olan „Ehlê Haq“ (Ali-Haq) ve „Kakai“ öğretilerinin Kürtçenin Gorani ve Sorani lehçelerinde bir çok kutsal metni bulunuyor. Öte yandan yine Kürtler arasında yaşayan gizli dinler kategorisinde olan Yezidiliğin kutsal kitabı olan „Kitâb-ı Cilve,, ve „Mushafê Reş,, ile Şeyh Adi İlahilerinin asıllarının Kürtçe olduğu (Bkz. Dr. Maximilian Bittner: Die Heiligen Bücher der Jeziden oder Taufelsanbeter, Viyana 1913) bilindiği gibi günümüz Kürdologlarından bazılarınca derlenmiş bu inançlara ilişkin çok sayıda Kutsal metinler bulunuyor. Ehlê Haq konusunda Dr. Golorad Moradiyi, Yezidilik konusunda Dr. Celilê Celili burada anabiliriz.

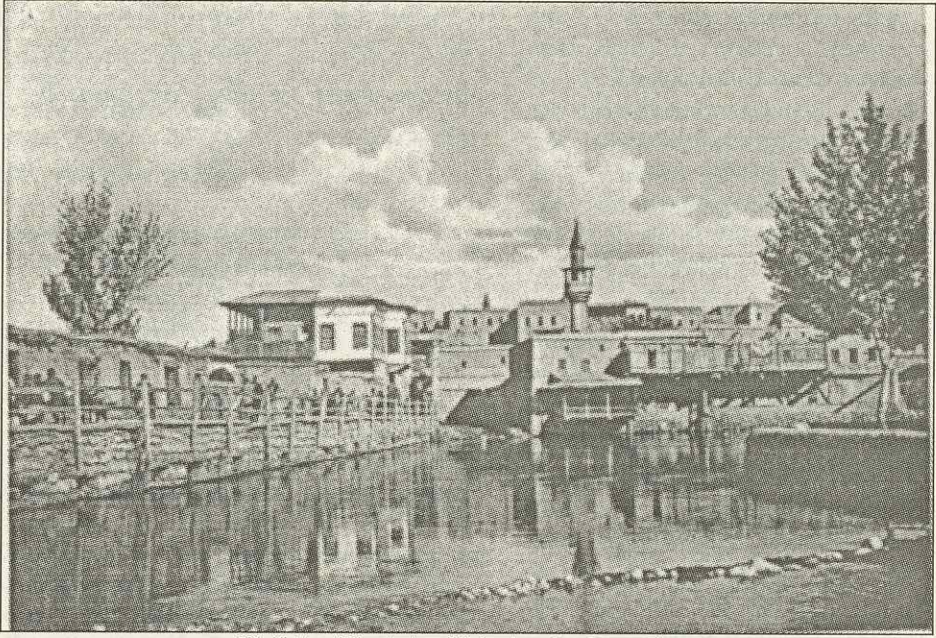
3. Türkçe okullaşma olgusunun olmadığı yüz yıl öncesine kadar, Kürdistanın ve Anadolunun Kızılbaş ya da Ali-İlahi Kürtleri acaba hangi dili

37. Kurden (Halbnomaden) im östlichen Plateauevorland des Antitaurus.

20. yüzyıl başlarında karşı-Toroslar'da (Binboğa dağları) yarı-göçebe olarak yaşayan Alevi-Kürtler. Kaynak- Hugo Grothe: Geographische Charakter bilder, Leipzig- 1909

38. Albistan (Elbostan) am Djihân, dem alten Pyramusfluss.

Ceyhan Irmaının Kaynaklandığı Alevi-Kürt yoğunluklu Elbistan kazasının 20.yüzyıl başlarındaki görünümü. (Kaynak- H. Grothe)

konuşuyor ve hangi dille töre ve törenlerini yürütüyorlardı?

Bilinmelidirki, Türkçülük ve Türkleştirme politikalarının yaygınlaştırıldığı yakın döneme kadar ibadetlerini esas olarak anadilleri olan Kürtçede yapıyorlardı. Bektaşiliğin bir Türk İslam öğretisi olarak Aleviliğin yerine ikame edilmeye çalışıldığı İttihad döneminden sonra Türkçe ibadet dili olarak yaygınlaştırılmaya ve özendirilmeye çalışıldı. M. Kemal döneminde Sünni-Müslüman ibadetinde Türkçe yapılmaya çalışılması bu konuda bir fikir verebilir.

Kaldı ki, bir Türk tarikatı olarak sunulan Bektaşiliğin ibadet dili ve edebiyatı da daha çok tekke çevrelerinde oluşturuluyordu ve dil de Osmanlıca idi.

4. Alevi Kürtlerin töre ve törenlerinde Kürtçe âyetlerin ve beyitlerin (deyiş) yanısıra, karşılıklı dialog esastır. Karşılıklı konuşma ve müzikli tören kuşkusuz tüm Aleviler için geçerlidir. Ancak Alevi Kürtler İslamın Kuran ayetleri yerine kendi deyişlerini- ister

Türkçe olsun ister Kürtçe- âyet ve beyit olarak nitelendirmektedirler. Kürtçe deyişler sözlü gelenekle yaşatıldığından tıpkı türküler gibi yazıya dönüştürülmediği için zamanla alabildiğine azalmıştır. (Çocukluğumda dedemin okuduğu 10-15 dolayındaki Kürtçe Alevi deyişinden günümüzde büyük zorluklarla sadece 3 tanesine ulaşabildim

5. Alevilerin yeni bir umudla sarıldıkları Cumhuriyet yönetimlerine hoş görünmek, gizlilikten kurtulup legaliteye çıkmak ve resmileşmek için de Türkçe ibadet diline yöneldikleri de gözden kaçırılmamalıdır.

6. İnançsal- Kültürel bir öğretinin mensubu olan Alevilerin; bu öğretiyi paylaşan Türk, Kürt ya da başka etnik gruptan olan ozanların Türkçe olarak yazdıkları deyişleri sahiplenmesi ve bunları ibadetlerinde okumalarında son derece doğaldır. Hangi ulusal kökenden olursa olsun bir Alevi yüzyıllar boyunca yazıya dönüştürülmüş Türkçe deyişleri, nefesleri, ağıtları, töre ve törenlerinde

pekâla terennüm edebilir. O bunu yaparken sözgelimi Yedi büyük Alevi Ozanı olarak kabul edilen Seyyid Nesimî, Şah Hatayi ile Fuzulî'nin Kürt kökenli, Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Virani ve Yemininin Türk ya da başka kökenlerinden olup olmadığına bakmaz. Bunlardan ya da ulaşabildiği bir çoklarından benimsediği parçaları okuyabilir.

7. Yetiştığım Binboğalar yöresinde Kürtlerin hemen tamamı Alevidir. Özellikle Cumhuriyet döneminde bu bölgede Alevi deyiş yazarların da hemen tamamı Kürttür. *Melulî, Mücrimi, Perişan Güzel, İbreti, Fedai, Hüdayî, Meçhulî, Mahzunî, Emekçi, Temelî, Vicdani, İsmail İpek, Nurşani* ilk akla gelenler. Bunlar çoğu kez Kürtçe düşünüp Türkçe yazan ozanlar. Asıl etkende, ana dillerinde eğitim görmemeleri sonucu Kürtçeyi yazı dili olarak bilmemeleri. Ancak yurtdışına çıkıp Kürtçeyi yazı dili olarak öğrendikten sonra bazılarının Kürtçede yazdıklarını gözlemliyoruz.

8. Alevî töre ve törenlerinde kullanılan kavramlarla terimlerin önemli bir bölümünün Kürtçeden ya da Farsçadan gelmesi ile en yaygın Dede Ocaklarının Dersim kaynaklı olması da ayrıca üzerinde durulması gerekli hususlardır.

Burada özetlemeye çalıştığımız gerçekler de gösteriyor ki, bilim dışı tezler üstüne oturan resmi ideoloji, bu konuda da bizleri yanıltıyor. Bu nedenle toplumsal gerçekliğimize ilişkin her olguyu yeniden irdelemek ve düşüncüyü temellendirmek durumundayız.

Hâlen Orta Anadolu Alevî Kürtlerinin töre ve törenlerinde okunan Kürtçe Âyet ve Beyitlerinden bir kaç örnek:

*Ez qısek bîbêjîm lê boyê Eba Tûrab
L1 eşqê wi ciger buye lehd-i kebab
Heq jê wi ra şandiye tacê Zulcenab
Loma ez Ali ra "Lafeta illa Ali" dîbêjîm*

*Ki ku dîxwaze boyê gerçek Ali (Eli)
J1 ewladê wi ra dîbêje beli
Nokta-i taxt-1 bismillah-1 tecelli
Loma şûrê wi ra "la seyfe Zulfîqar" dîbêjîm*

*Ali atayê dewdu maman e
Yezid-i şum qest kırîye menfaata Şamiyan e
Matema maman kırım Fadime girane
Loma dijminê wi ra "qewmê katiran" dîbêjîm*

*Muhammed l1 cennete tacê Zöhre ye
Ali ji kemere pîştê Fadime ye
Loma ji Fadimê ra gotin "Hayrû'l-Nisa" ye
Loma ez Ali ra "Zewce'l-Betul" dîbêjîm*

*Muhammed bajarê ilme, Ali ji bab e
Ali derketiye lât û uzza kubbeyi Kâbe
Ez ji wi ra qîtmir im, dîl jê dîr nabe
Loma ez Ali ra "Esadullah" dîbêjîm*

*Ey zahid Ali nine bîrazê Resûl ?
Tu inam naki ji te ra bîxwinim kutbû'l-fuhul
Hadîsa lahmê kelahmê nebe zuhur
Loma ez Ali ra "ahi Ahmedê Muxtar" dîbêjîm*

*Ey zahid Faqîr tahqîr meke, ez Qızılbaş ım
J1 ewladê Ali ra pîr dîlxweş ım
J1 dijminê wi ra ez ne xweş ım
Loma dijminê wi ra "qewmê zaliman" dîbêjîm*

Yazan (Söz): Faqîr

Derleyen: Sarız Dallıkavaklı Haydar Bayrak

Ew meydana Kerbela ye
Ew rêka mam Husên e
Sabır ke lı her bela ye
Ew rêya mam Husên e

Mam Husên girtın bırın
Lı Kerbela yê şehid kırın
Serê mazluman jê kırın
Ew rêya mam Husên e

Jın şandine bajarê Şamê
Name şandin lı ser namê
Ew zaliman nehatine ramê
Ew rêya mam Husên e

Sewdalı'yam tu inake
Şuphe ji qelbê xwe rake
Qewlê sadıqan e pak e
Ew rêya mam Husên e

Yazan(Söz): Sevdalı (Salmane Usıke Din)
Derleyen: Akçadawlı İbrahim Erdem

Kev dewra mam Husên e, kev zamanê Kerbela ye
Mın go nabe hevalê nabe
Gunê mam Husên battal nabe
Derdê Qızılbaşan pır e ku teva nabe

Mın go mam Husên girtın bırınê darê
Fadime Ana hata care
Hif û ro lı vê didar e
Kev dewra mam Husên e, kev zamanê Kerbela ye
Sabır kırın lı her bela ye

Serê mam Husên bajar be bajar gerandin
Bırın lı bajarê Şamê venandin
Jın tazi lı devan nandin
Kev dewra mam Husên e, kev zamanê Kerbela ye
Sabır kırın lı her bela ye

Welle mam Hesen ax dadın
Disan serê xwe dan, sırrê xwe nedan
Sawı çürük ji hev vedan
Kev dewra mam Husên e, kev zamanê Kerbela ye
Sabır kırın lı her bela ye

Kaynak: Sarızlı Tacım Evliyaoğlu

Kal bûm kal bûm ez ji salan
Ji xemalan ji xeyalan
Pır pır ji derdên wan hevalan
Aman aman aman aman
Here dılo dosta yara
Ji dost dibe ji derda çare
Derbendi ya avê bigere
Yaman mekev golê, bira

«Var gît dılo dosta yara
Dosttan olur derde çare
Her suyun geçidin ara
Sakın göle düşme kardaş »
Dosti saxi lı rev hev e
Hem bi raf u hem bi şev e
Kar û zerar tevlihev e
D e r b e n d i

Dost ji dostan ra dayaxın
Hem baxçe ne hemû bax ın
Hem sultan ın hem çırax ın
D e r b e n d i

Rêyê dostan rêke pan e
Dıl bı dosti xwe dızan e
Şeş cihetin la-mekan e
D e r b e n d i
Rêyê dostan rêke dúz e
K'em çı dibên ew dıbize
Pirê dostan pır eziz e
D e r b e n d i

Kaynak: Sarız Dallıkavaklı
Küçük Haydar Bayrak

AĞBABA SEMAHI (KÜRTÇE-TÜRKÇE)

Ağbaba ye, Ağbaba ye
Ox ox ox Ağbaba ye
Çı bi eşq u bi sevda ye
Şalê reş lı xwe verda ye
Kevrê lece tevde da ye
Çı qosqa ye, bi peya ye

Gönül sen pervane mi oldun?
Ha can, ha can, aşk ile aşk ile
Gönül sen pervane mi oldun?
Ne gezersin nâr içinde
Fehmeyle kendini n'oldun
İşxin gücün zâr içinde

Demi demi şirin demi
Te wü teri dünya gamı
Ki mümin e, dıbbêje demi
Ki münkir e, bıksine gamı
Allah bir Muhammed Ali
Yetiş Hacı Bektaş-ı Veli

Ademe bak solan candır
Ha can, ha can, aşk ile aşk ile
Akıl işinde sultandır
Adem bir azim dükkandır
Her ne dersin var içinde
Ne ararsan var içinde
Ey pîr, ey pîr, ey pîr, ey pîr
Ey nur, ey nur, ey nur, ey nur

Âdettir can canı sever
He can, he can
Âdettir can canı sever
İkilikten geçenlere
Özünü farkettiysen eğer
Makamın var nur içinde

Ağbaba ye, Ağbaba ye
Ox ox ox Ağbaba ye
Çı bi eşq u bi sevda ye
Şalé reş lı xwe verda ye
Kevrê lece tevde da ye
Çı qosqa ye, bi peya ye

Esirî der, demle çoşun
Dört kapıda biter işin
Hakikate bağılı(dır) başın
Kenz (hazine) okuram sır içinde

Demi, demi, dem Ali ye
Hacı Bektaş-ı Veli ye
Hem Veli ye hem Ali ye
Hem Ali ye, hem ulu ye

Allah, Allah, Allah, Allah
Allah, Allah, ya Allah
Qarh eyleyin, qarh eyleyin
Yürüyün, yürüyün, aşk ile yürüyün

Yürüyün, yürüyün, şevk ile yürüyün
Yürüyün, yürüyün Haq ile yürüyün
Hü hü, Allah Allah
Semahlar safaya yete
Günahlar afa yete
Müminlerin demi arta
Münkirlerin kökü bata
Haq için ola, seyir için olmaya
Hor bakanlar, hor ola
Kör bakanlar, kör ola
Hoş görenler, hoş ola
Boş görenler, boş ola
Yaşları uzun ola
Bünyeleri sağlam, kavi ola
Dallı budaklı olalar
Gerçeğe hü
Mümine ya Ali

Söz: Esirî

Kaynak: Mehmet Mustafa Yüksel Dede

SEMAH DEYİŞİ

Demmi demmi şirin demmi
Şıdık daye ser perçemê
Demmi demmi şirin demmi
Şıdık daye ser perçemê
Jı bo eşka te bı keser im
Were lê ava zezemê

Mın tu diyi lı ser kanye
Demmi demmi şirin demmi
Te zer dawun ber aniye
Demmi demmi şirin demmi
Demmi demmi şirin demmi

Destê teda bu kûzzê avê
Destê teda bu kûzzê avê
Hetta mırine l'benda tem e

Demmi demmi şirin demmi
Şıdık daye ser perçemê
Demmi demmi şirin demmi
Şıdık daye ser perçemê
Demmi demmi demmi demmi
Durva diyi berv te hatim
Demmi demmi şirin demmi
Lı şabune erdê ketim
Demmi demmi şirin demmi
Tu ken'yayi pêhelatım
Demmi demmi şirin demmi

Şıdık daye ser perçemê
Jı bo eşka te b'keser im
Jı bo eşka te b'keser im
Were lê ava zemzemê

Demmi demmi demmi demmi

Mın lı kûzz vexar ava sar
Demmi demmi şirin demmi
Çavê te bûne kehrîbar
Demmi demmi şirin demmi
Lı min helin dıl û ciger
Lı min helin dıl û ciger
Lê dılsarê lê ecemê (dûrgellê)

Demmi demmi şirin demmi
Şıdık daye ser perçemê
Demmi demmi şirin demmi
Şıdık daye ser perçemê

(Kaynak: Heval ŞIRNAK)

DİMİLKİ (ZAZAKİ) DEYİŞ ÖRNEKLERİ

REW BÊ, REW BÊ, DA DUZGIN !

De sewe nawa şikiye
Virêniya Taburû vejiye
Ez qurbanê xorte veri bi
imdadê minê sêy de bêro
Qilawizê mı Sah Hêyderi

Rew bê, rew bê, rew bê rew bê
Da da, da da, da da Duzginê min

Ez şiyûnê diyarê Mose
Ez şiyûne diyarê Mose
Hewsê Kalikê mı oseno zê tose
To ke ced û celalê mîna
Minê sêy rê cayê ra bioso

Rew bê, rew bê, rew bê, rew bê
Da da, da da, da da, da da duzginê mı

Tever persena wayir mît o(?)
Hêni vozdanê safî sît o
To ke ced û Celalê mı persena
Qelê zimstani de bax û bostan ramito

Da da, da da, da da, Duzgino
Rew bê, rew bê, bakilê mı

Npîs Haq ke rêyê bê nari
Mı meverde bavokê sari
Imadê minê sêy de bêro
Qilawizê kalikê mı Sa Hêyderi

Rew bê, rew bê da Duzgino

Ez qurbanê to û na nami
To ra baxse ez veng dano kami
Duzgîn servê namê xo ke
Ma rê wayirêni bike
Vanê Wıxaxi biyê xami
Ti ya wayirê xani û mali

Da da, da da, Duzginê mı
Rew bê, rew bê da Duzgino

Ez qurbanê ê nami, namê weşi
To ra baxse veng dan kam kêşi
Mı rê wayirêni bike

Qilawizê Kalikê mı Sêy Weşi
Rew bê, rew bê da Duzgino

To ke nina ez namê wayiri
Dina mı rê bena tari
To mı meverde bavokê sari
Cêreno to sultani vero
Qulê tu yo Dawut Sulari

Da da, da da, Duzginê mı
Ez qurbanê ta bi

Söz ve Müzik: Davut Sulari

Kaynak : Bekir Karadeniz

-11-

OY MELEMÊ

Oy melemê, melemê
Qimi şiya yê, buri qelem ê
Ez biyû meftunê to
Biyûne dısmânê alemi

Qênê to qı kıvar a
Royê mı guret mı ra
Ez bızoni ke mirenû
Virare fin vilê to ra

Melem melem bê qê ma
Ez hêyanê qê sima
Zeriya to keşi mekuyo
Mı tı kerda xo qıma
D e r b e n d i

Melem melem bê nata
To zeriya mı pota
To destê xo destê mı ke
Heqi ma rê rinde vata
D e r b e n d i

Söz: Aşık Daimi
Kaynak: Ozan Rençber

Bang:

Ji hemî rêkxistinên Kurd ên sîyasî çandeyî û komelî ra nameya vekirî

Serok û kargêr û endamên berrêz,

Wek ku tê zanîn, sala 1998'an 100 salîya rojnama Kurdî ya pêşîn „Kurdistan“ e. Rewşenbîrê Kurd ê nemir Mîqdat Mîdhet Bedirxan, di tarixa 22'yê Nîsana 1898'an da li Misrê dest bi weşandina wê rojnama dîrokî kirîye, paşê birayê wî Evdirehman Bedirxan kargêrîya rojname girtîye destê xwe û weşandina wê li Ewropayê domandîye.

Kurdistan hejmar 1 (22 Nîsan 1898)

Her weha, sala 1998an dibe 90 salîya Nuçenama Hevkarî û Pêşketina Kurdan (*Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi*), ku di sala 1908an da li Stanbolê bi Kurdî-Tirkî derketîye.

Ji bil van her duyan kovara „Jin“ a çandeyî jî di sala 1998'an da 80 salên xwe dadigire. Ev kovara giranbuha jî di sala 1918an da li Stanbolê bi Kurdî-Tirkî hatîye weşandin.

Bi vî awayî, di sala 1998an da sê salveger digîjin hev. Wek ku tê zanîn, ez çend sal berê li ser „Kurdistan“ ê û „Jin“ ê xebitîbûm, min her du jî wergerandibûn tîpên Latînî û ji nû ve çap kiribûn. Ez dixwazim bi kêfxweşî bidim zanîn ku, ez nuha jî li ser „Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi“, dixebitim û wê jî werdigerînim tîpên Latînî. Daxwaza min ew e ku berî Newroza 1998an wê jî çap bikim û bigihînim destê xwendevanê Kurd. Bi vî awayî, di wê sala dîrokî da, her sê kovarên me yên dîrokî jî dê di destê xwendevanê Kurd da bin.

100 salîya rojnamevanîya Kurd jibo Kurdan bûyeraka gelek giring e. Di dîrokên hemî neteweyan da bûyerên weha cîyên giring digirin, bi şênayî û civînan tîpên pîrozkirin. Bîranîn û pîrozkirina salvegerên weha tîgîhîştina neteweyî fire dîke, gîyanê neteweyî xurt dîke û hevgerîna neteweyî zexm dîke. Eşkera ye ku ihtiyaca me Kurdan ji hemî neteweyên di zêdetir bi bîranîn û pîrozkirina salvegerên weha heye.

Ji ber vê yekê, min, wek nivîskarekî Kurd ê ku li ser van her sê kovaran xebitîye û nuha jî dixebite, xwest ku ez bi vê nama vekirî 100 salîya rojnamevanîya Kurd, vê bûyera neteweyî ya giring bînim bîra gelê Kurd, xasma jî bîra vîkxistinên Kurd. Ji ber ku îmkanên min tunin ku ez xwe bigihînim vîkxistinên Kurd û vê pêşnîyaza xwe yekser bi wan bidim zanîn, ez vê nama xwe ya vekirî jî rojname û kovarên Kurdan ra dişînim û bi rîya wan bi hemî vîkxistinên Kurd radigihînim.

Ez ji hemî vîkxistinên Kurd tîka dikim ku:

- 1- *Sala 1998an bi navê „Sala Rojnamevanîya Kurd“ qebûl bikin û ragihînin.*
- 2- *Biryar bidin ku 100 salîya rojnamevanîya Kurd di sala 1998an da li Kurdistanê û li derê welêt bi konferansan, bi semîneran, bi civînan çandeyî, bi şênayîyên folklorî û wd. bê bîranîn û bê pîrozkirin.*

Digel sipasan, silavan û daxwazên serketinê.

M. Emîn Bozarslan

Bütün Kürd siyasal, kültürel ve toplumsal örgütlerine açık mektup:

Sayın başkanlar, yöneticiler ve üyeler,

Bilindiği gibi 1998 yılı, ilk Kürd gazetesi olan „Kurdistan“ın 100'üncü yıldır. Ölümsüz Kürd aydını Mikdad Bedirhan, 22 Nisan 1898 tarihinde Mısır'da o tarihsel gazeteyi yayınlamaya başlamış, sonra kardeşi Abdurrahman Bedirhan gazetesinin yönetimini eline almış ve yayını Avrupa'da sürdürmüştür. 1998 yılı aynı zamanda 1908 yılında İstanbul'da Kürtçe-Türkçe olarak yayınlanmış olan „Kürd teavün ve terakki gazetesi“nin de 90'ıncı yıldır. Bu ikisinden başka, kültür dergisi „Jîn“ de 1998 yılında 80 yılını dolduracaktır. Bu yüce değerli dergide 1918 yılında Kürtçe-Türkçe olarak İstanbul'da yayınlanmıştır. Böylece 1998 yılında üç yıldönümü bir araya gelecektir.

Bilindiği gibi ben bir kaç yıl önce, „Kürdistan“ ve „Jîn“ üzerine çalışmış ve ikiside Latin harflerine çevirip yeniden yayınlamıştım. Sevinçle bildirmek istiyorumki, ben şimdi de „Kürd teavün ve terakki gazetesi“ üzerine çalışıyorum ve onu da Latin harflerine çeviriyorum. 1998 Newrozundan önce onuda yayınlayıp Kürd okuyucusunun eline ulaştırmak istiyorum. Böylece, o tarihsel yıldönümünde, her üç tarihsel dergimizde Kürd okuyucusunun elinde olacaktır.

Kürd gazeteciliğinin 100üncü yılı, biz Kürdler için önemli bir olaydır. Tüm ulusların tarihinde böyle olaylar önemli yer tutarlar, şenlik ve toplantılarla kutlanırlar. Bu tür yıldönümlerinin anılıp kutlanmaları, ulusal bilinci geliştirir, ulusal ruhu güçlendirir ve ulusal dayanışmayı pekiştirir. Açıkça; Biz Kürdlerin diğer uluslardan dah çok bu gibi yıldönümlerinin anılıp kutlanmasına ihtiyacı vardır.

Bu nedenle, bu üç dergi üzerine çalışmış ve halende çalışmakta olan bir Kürd yazarı olarak, Kürd gazeteciliğinin 100üncü yılını; önemli olan bu ulusal olayı, bu açık mektupla Kürd halkına, özellikle de Kürd örgütlerine ulaşıp onlara doğrudan bu önerimi iletmek olanağına sahip olmadığım için, bu açık mektubumu Kürd gazete ve dergilerine gönderiyor ve onlar yoluyla tüm Kürd örgütlerine iletiyorum.

Bütün Kürd örgütlerinden,

- 1- 1998 yılını „Kürd Gazeteciliği yılı“ adıyla kabul edip ilan etmelerini
- 2- Kürd Gazeteciliğinin 100üncü yılının 1998 yılında Kürdistanda ve yurtdışında konferanslarla, seminerlerle, kültürel toplantılarla, folklor şenlikleriyle vs. anılıp kutlanması için karar vermelerini rica ediyorum.

Teşekkürler, selâmlar ve başarı dilekleriyle.

Kurdistan no: 1 (22 Nisan 1898)

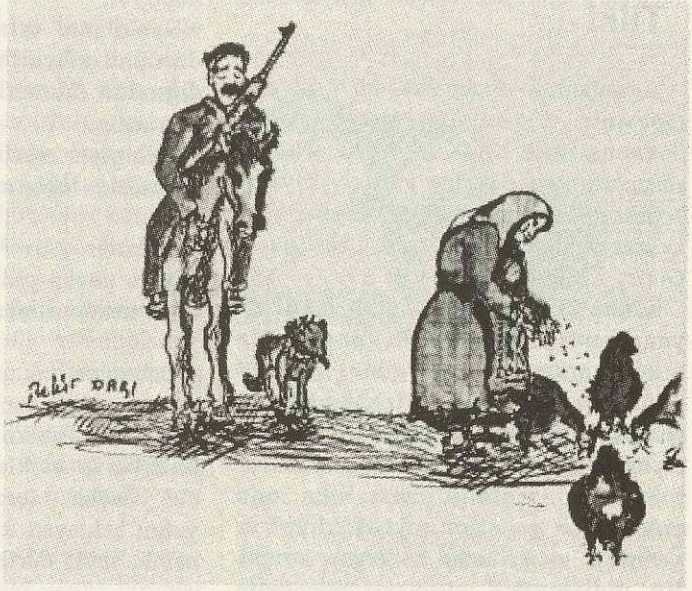
M. Emîn Bozarlan

Kınnê û Hesen

Bekir Darı

Elimde fırçam idare lambası misali, sürekli tararım Anadolu haritasını. Uzakta olduğumdan, haritası kalmıştır elimde. Her masaya serişimde, nazlı sabah yeli misali, buram buram memleket kokar. Bu gece Kızıldzeysem, yarın Polatlıyı, Konyayı ararım. Fırçamın ışığı Kırşehirin üzerinde gezerken kalbim kelebek misali, titrer ışığından. Sessiz, gölge gibi süzülürüm köylerin içinde.

Uykuda, hoyratça üzerini açmış çocukların üstünü bir ana gibi örter, kocalarından o gün dayak yemiş anaların aaah'larını yürekte paylaşan dost olurum. Dayakçı babaların elindeki kanlı sopalarını incitmeden alır, bu kez de onların babası olurum. Terden kalıp kalıp kirli şapkalarını çıkarır, ağarmış seyrekle saçlarından başlayıp kırı kırı alınlarına; oradan sinirli hoyrat ve çatık kaşlarını, herşeyden habersiz ana rahmindeki çocuk misali yanaklarını okşarım.

Babalar çocuktur artık, yaptıkları yaramazlıktan utanan. Ellerim cılız omuzlarına geldiğinde ürkerim. Bu kadar yüke nasıl dayanır bu cılız omuzlar? diye. Bağışlamaya uğraşırım.

Çocuk başı okşamaya alışık, gül zambak, newroz yetiştirmiş. Arpa, yulaf,

buğday biçmiş. Her birinin nazlı nazlı biçimleyip, zora zorluğa dayanmak için şekillendirdiği tarhanaya tat veren ellerim...Yüreğim, katran karası yazgılara yeni renkler katan sürekli bağışlamakla meşgul ve kendine zamanı olmayan, her haksızlıkta zıncı diye durup sonra nazlı ürkek çarpan yüreğim...

Ucunda idare lambasıyla çizmeye uğraştığı, bir duvar eşeğinin, bir çoban köpeğinin tüylerini okşayan fırçam. Bana isyan edip, bağışlamazlar. Üzülürüm... Çaresizimdir...

Böyle zamanlarımda Ziyaret Tepesine ağır ağır tırmanır, dilek ağacına rekli bezler ya da çizdiğim tablolardan birini asarım. Köylülerin hayır dualarına, „amin“ der pişirdikleri pilavdan bir dürüm, kestikleri kurbanın kaburga kemiklerinden kemirmeden bir gölge gibi

süzülürüm aralarından. Yaptıkları üzüm-
lünün tadına bulanarak tatlı tatlı...

Bundan sonra „Bırnebûn“ ile beraber
„Ziyaret Tepesi“ne“ çıkıp çevre köyleri
dolaşp, olmuşları olacakları dinleyip
sizlere aktaracağız.

Merhaba...

Tilki

Tosunburnu - Pızbenika- köyü Ziyaret
tepesinin doğusunda tepeye sırtını
dayamış tipik bir Kürt köyü. Zaman
sorunlarını saat yerine güneşin Ziyaret
Tepesi ile olan durumuyla çözerler. Yani
akşam olduğu şu, bu saatle değil de „
Güneş Ziyareti aştı „ derler.

Kınne'nin evi şosenin yukarı
yamacında olduğundan, güneş biraz
erken kararırđı... İşte güneş Ziyaret
Tepesinin üzerinde portakal şekli ve
renginde beline kadar gömülmüşü
tepeye...

Kınne'nin aldığı her kilo onu
enlemesine geliştirmiş yüksekliği bir,
genişliği ise iki kadın bedenine varmış.
Bu gidişle üç bulması pek uzun
sürmeyeceğe benziyor. Yüzü iyi şişiril-
memiş bir balon gibi. Alın dar, yanaklara
inildikçe genişlerken; çenede küt biten
çok ince, çok kısa boyunla, inadına çok
şişirilmiş balon olan vücuduna bağlanmış
bir görünümdeydi... Telaşlı anlarında yüz
kısmı kırmızının bütün tonlarını alırdı.
Koyu kırmızıya yaklaşmış yüzüyle
tavuklarını yemlerken omuzunda
filintasıyla köy korucusu oğlu yaklaştı.

Hasan, Kınne'nin aksine çok zayıf ama
omuzdaki filintasından biraz şişman.
Bütün kilosunu ceza olsun diye anasına
yüklediğinden geriye kalan kemik ve
deriden ibaret bedenini eşegin üzerinden
yere kaydırdı. Eşekle, filintası
soluklanırken, o tiknefes...

-Yine eksik mi var? diye sordu.

Kaygılıydı.

-Şükür bugün sayı tam amma... Ya bu
gece yine kümese dalarsa diye ödüm
kopuyor.

Sanki mal ortağımız olmuş düzrü,
dördünü afiyetle yedi. Sen kıyama-
dığından rahmetli babama bile birini
kesmedin.

Rahmetli sözümü Kınnenin yüzü
kırmızının tonlarını aşp mora vurdu.

-Nerden bilirdim dağ gibi herifin
aniden göçüp gideceğini? Yoksa tavuk
değil kendimi bile kurban ederdim.

Babasının dağ gibi yükü Hasanın cılız
omuzlarına vurmuşçasına aniden diz
çöktü. Soluklanıp olmayan gücünü
toparladığını aklı kestiğinde, doğrulup
eve yöneldi. Merdivenin dibinde akşam
yalını bekleyen itin böğrüne filintasının
namlu suyla dürterek.

-Sanki tilkiyle anlaşmış bu kanara, diye
tısladı. Anasına dönüp bütün cesaretini
sesine vererek:

- İş başa düştü, dedi. Kınne anlamadı
ilkin.

- Ne işi oğlum?

-Bugün tavukları kümese değil ahıra
kapatalım. Mal ortağımız nasıl olsa
gelecek. Biz içeride pusuya yatıp
bekleriz. Üç-beş tavuğunu bir boklu
tilkiden koruyamayan adam koca köyün
o kadar malını mülkünü koruyabilir mi?
El güler adama. Hemde „defe“ koyup
çalmacasına.

Kınne korucu oğlunun korumasına
sığınıp tavukları inek ile eşegin
bulunduğu ahır dedikleri kümeden biraz
büyükçe yapıya. İki pusucu, tavuklarda

girdiğinden ahırda beklenen tilkiye pek yer kalmamıştı. Hasan, Allah tarafından böyle dar yerler için yaratıldığından her yere sığarken, Kınne'nin balonsu vücudu büyük sorun olduysa da bir köşeye Hasanın da yardımıyla yerleştirildi.

Beklemekten başka yapacakları pek birşey kalmadığından pusu vaziyetleri... Gözler fıldır fıldır. Bozmadan beklemeye başladılar.

Ahırdaki yer darlığı ne eşeğin ne de inegin hoşuna gitmediğinden huysuzlandılar bir süre. Hiçte zamanı olamadığı halde eşek anırmaya yeltenip vaz geçerken, ineğin saldığı dışkı yerde gürültülü bir şekilde şaplıyordu. Bu hareketlilik Kınne'yi huzursuz etmişti.

-Filinta yanında mı? diye fısıldadı. Hasan:

-Hee... Bir mermide işini bitirmezsem o deyyusun bana bekçilik haram olsun.

Filinta lafımı duyan Kınne telaşla fırladı yerinden. Fırlamasıyla eşeğin kıç tarafına toslayıp tekrar terketmediğı köşesine büzüldü. Pineklemekte olan tavuklar bu yeni kargaşaya kızıp isteksiz yer değiştiren Kınne:

-Bu daracık yerde tilki yerine birimizi vurursan işte o zaman gülerler sana, diye söylendi. İyisimi silahsız halledelim bu işi. Üstelik sen güçlü kuvvatlı koca bir köyün bekçisisin. Boklu bir tilkiden mi yılacan?

Böylesi iltifatlarla alışıık olamayan Hasan bu işe aklı yattığından filintasını eve bırakıp mevzisine döndü. Ne kadar beklediklerinin farkında değillerdi. sesizlik kader gibi kapkara ahıra çökmüştü. Hasan, kapıyı hafif aralayıp, saldı mavimsi ay ışığını içeri. Şimdi yapacakları tek iş bu mavi ışığa düşecek düşman gölgesini beklemektir.

Gölge de fazla bekletmeden düştü mavi ışığa. Önce kedi sandılar ama kuyruk kısmının yansması konuğu müjdelemeye yetti. Tilki her şeyden habersiz çizgi gibi süzüldü içeri. Hasan telaşsız kahramanca kapadı kapıyı. Kınne kibriti çalıp yaktı lambayı. Lambanın ışıkları sanki bir

dinamitin fitiliymişçesine ahırda patladı. Tavuklar tilkiyi gördüğünden, tavandan inmeme için bütün güçleriyle kanat çırpmakta... İnek savunma durumuna geçmiş burun deliklerini yırtarcasına solumakta. Eşek hedefesiz uçaksavar gibi peşpeşe çifte salladığından tilki yerine Hasan ilk çiftmeyi böğrüne yemiş. Kapının arkasına savrulmuştu iki büklüm. Kınne elindeki ışığı koruma derdinde köşesinde

yusyuvurlak...

Tilki tuzağın farkına vardığından tavukları falan unutmuş can derdinde idi. Nere olsa saldırıyor. Kınne'nin köşesine taaruz başlatıyor. Olmuyor onu bırakıp kapıya yöneliyor. Kapı kapalı. Saldırıyor Hasana derken tekrar Kınneye.

Tilkinin Kınne'ye her saldırışında Kınne bağıyor:

-Haasaan! Hasan!!! Boklarını yiyim kurtar beni bu azgın canavardan.

Hasan bütün gücünü toparlayıp anasının köşesine yöneldiğinde ikinci darbeyi de eşekten yiyip savruluyor kapının arkasına. Kınne avazı yettiğince nakaratını tekrarlamakta:

-Haasan! Hasan!!! Boklarını yiyim. Bari kapıyı aç yoksa paralayacak. Hasan çaresiz kapıyı aralamaya uğraşır zor bela açarken havada kanat çırpılmaktan yorulup kapı önüne düşen bir tavuğun boyundan kapıp dışarı fırlayan tilkinin peşinden bakarak bitkin ve yenik bir durumda seslendi anasına:

-Ya ben kimlerin bokunu yiyeyim ana?

Dapir û Ruvi

Berhevkar: **Curukî**
Rastnivîs: Dr. Mîkailî

Dapirê du nebiyê xwe yi sêwi mezin dîkîrîn. Dapirê her ro sîwê zu mange didot û şîre wê dibîr bazarê, fîrotine. Bî pereyi wê jî zarya ra kînc-sol, xwarin û tîşte listîkê dîkîrî û dihani. Wê salê ruvi jî wan ra bûye ciran.

Dapirê vê sîwê jî disa notlê her ro mange dot û şîr kîr elbê û giran giran kete rê diçû bazarê. Ruvi ewê dit û lî du da beziya, hatê ghişte wê û bî dengeki şîrin û hevaltî got:

–“Cirana delal tu westiyayi, ka ez jî te ra elbê şîr bîwim” Dapir:–“Lo Ruvi, jî boy min xwe newestine, ba tu yi xweş be!”

Ruvi:–“Ew çî to şorê”, û rahişte destî dapirê û elb jî dest da girt, da destî xwe. Dapirê jî wi ra pîr spas kîr.

Le hêla hev giran giran diçûn û qala eyam dîkîrîn. Le belê Ruvi nişka va solê xwe derxîstîn û bî gora va beziya û ket nav dara û wenda bû. Dapir dî şûne xwe da hîşk bû, kewji. Dû ra beziya, lê neghişt Ruvi. Ruvi dî nav dara da şîr gi vexwar û elb vala kîr avêt wira û çû derket ser zinare:

–“*Mîn şîr vexwari ser tatê
Mîn tu hîştî lî matê.*”

Dapir westî û bî xem dest wala vejeriya, hati mal. Sîwê zu rabûyi jî zarokan ra purşung çêkîr û hani dayî ber wana û çûye hindê Tahjiye belek û çî hati serî jî wê ra gotî. Dapir Tahji va pîrs kîrîn yek. Tahji dîke ro û şev Ruvi baş çav ke û Dapir jî vi ra her ro kilok goşt bîkire. Lê belê Dapir boş nesekîni, tav dê da çû jî bazarê hinek qîr hilgirt, bîr mal germ

kîr, heland û bîr ser zînarî ku Ruvi tîm tê lê rûdîni, rokîr.

Ruvi dani nivro hati çû hîlkîşîya ser zînar û şuna ku Dapir qîr lê rokîrî bû rûnişt û disa qerfê xwe bî Dapirê kîr:

–“*Mîn şîr vexwar ser tatê*

Mîn tu hîştî lî matê

Tahjiyê belek yê ku lî benda Ruvi bû, xwe nişka va beradaye wi. Ruvi kîrî bîreve, boça wi bî zînar va nuskiyi. Ruvi xwe havêt vê hêlê, wê hêlê. Na boça wi nehat û boç dî kokê da qetiya lî ser zînar bî qîre va nuski ma.

Ruvi birîndar, hundîr şewitî û bî tîrs û xof revî çû û car dîn jî lî paş xwe nenêri. Kê ew didît bî wi dîkeniya. Bê boç, quna wi lî derva bû, xayî dîkîr. Ruvi jî vê pîr fedî dîkîr û ew diyara terîkand. Tî, bîrçî û birîndar lî çîya û baniya geriya. Le pîr westiya û poşman bû, zîvîri hati lî Dapirê bext xasti:

–“*Dapîra delal! Mîn kîr tu neke*

Lî mîn du deriya yeki veke

Boçê mîn bî mîn de

Ez bî xwe da kîm, disa herîm

Tev hevalan bilîzîm.”

Dapirê got:–“Lo Ruvi! Here jî mîn ra şîr hilgîrê bine, ezê boçê te bî te dim.”

Dapirê boça Ruvi bî hîmne û sorengê reng reng xemilandîbû, mor kespîk, zil û zengîl pê va gîredayî bû û dî refê da darda kîrîbû. Ruvi çîd ku boça xwe dî, kelgîrî bû. Wî dixwast ku boça xwe disa bî xwe ke.

Got: –“ Ez jî kuderê şîr bîwinîm û binîm. ”

Dapir:—"Here goma bızınê, ewê şîr bîde te."

Ruvî ketî rê û çûye hîndê bızınê û sîlav lê daye:—"Roya te ronahi be!"

Bızın:—"Tu bî xêr hati, ware hundır. "

Ruvî:—"Spas ez rûnanım. Çik şîr bîde mın. Ez wi şîrî jî Dapirê ra bîwım, ew boça mın disa dîde mın. Ez boçê bî xwe dıkım û terım tev hevala bım û bîlızım."

Bızın dibê:—"Heval Ruvî ezê şîr bî te dım. Lê pêşta jî te pelkê daran dıxwazım."

Ruvî goti muşkule nîne û ketî rê, çûye hîndê darê, jî darê pelk xwasti.

Dar:—"Lê here jî me ra avê bine, eme pelka bî te dın."

Ruvî bê çare:—"Darno! Ez avê jî we ra lı ku binım?"

Dar:—"Here hîndê ewra, bıra ewr baranê bîbarın ew jî jî me ra dıwe av."

Ruvî disa hîndık hîndık ketî rê çûye hîndê ewra:

—"Ewrno! ewrno! çîçık berf û baran bî mın dın, ez jî darê ra bîwım. Dar pelkê xwe dîde mın, ez pelka jî Bızınê ra dıwım, Bızın bî wê şîr dîde mın. Ez şîr jî Dapirê ra dıwım û Dapir boça mın disa bî mın de, boçê bî xwe va kım û herım tev hevalên xwe û bîlızım." Ewr goti lee here jî me ra germi û tinê bine emê berf û baranê bîdın te".

Ruvî:—"Ewrno ez wana jî ku derê binım."

Ewr:—"Here hîndê Ro jî wi bîxwaze." Ruvî disa dıkeve rê, hûr hûr dımeşe, kûr kûr guh dîde ser xwe. Car jî dınêre ku desteki germi sıvık lı mıla wi dıve. Ew Ro bû.

Ro lê pırsî:—"Lo Ruvî tu tere ku?"

Ruvî:—"Ez jî lı te dıgerıyam boyka ku tu germ û tinê bî mın de. Ro lı ser vê germ xwe gışt dayê der. Eyam jî germê bûye cehneme. Ewrê reş û mor lı hev qelivine, burûska avêtıne, gurmini lı wan ketiye û baranek xweş xweş lı erdê keti. Dara ev vexwar, erd şa bû çerê, pelk û çılo rust. Bızınê pelk û çılo xwar, şîr ket gangıla, şîr dot da Ruvî. Ruvî şîr hılgırt bî dileki şa, minake bıfırı, beziya çû da Dapirê, Dapirê jî boça wi a xemili da Ruvî û Ruvî

boçık bî xwe ra kır, çû disa tev hevala bû. Heval gi lı dora wi berhev bûn. Dıle wane kete boça wi a hinnû:

—"Te va boça rınd û mind jî ku hani?" Ruvî têr xwari, ter liyisti, ba lı ber bılûra xwe xıstı.....

*Yek hebû yek tune bû
Dapir û Ruvî cıran bûn*

*Dapir law mır man du keçık
Xenci wana nema riçık*

*Xelat hıştın cotek sêwi
Dapir derdê wan dıqewi*

*Malê dapir peri bajêr
Lı mılı xûz kêm nebû bar*

*Çiya çerin mêşê hingiv
Sêwi delal yek ro yek hıv*

*Sibe-êvar mangê didot
Mast û hingiv lı bajêr fırot*

*Lı êş ce û genım heriti
Tor vegırti masi gırti*

*Çirok goti zarok hejand
Şirê manga sor dimejand*

*Dapir rê çû hêdi giran
Ruvî kone hindê ciran*

*Mirişkan ra ezim şivan
Gerim neçir tum neçirvan*

*Ruvî ghiştê, roja te xêr!
Meşkê min de tu westi ger*

*Xapi daye dest Ruvî şir
Çêwiyê te ez nakim bir*

*Tevhev dîçûn hêdi giran
Ruvî wê ra dîsûn dîran*

*Kone dîke şir bîdize
Jî dêv xûşî, çû girize*

*Ruvî kone, tim bûye dîz
Singê Dapir xistiye gurz*

*Xisti sol bezi bî gora
Ruvî tune hêl û dora*

*Gazê runişt hani bawuşk
Şir vexwari ci hişti meşk*

*Lex û qêrfan kîri ankîj
Jun singe xîzanê pij*

*Dev dalesti dîke lexan
Va edeta minê çaxan*

*Ken û kûşet dîzi mirişk
Dapir şûnê lê da bû hişk*

*Mîn şir vexwar lî ser tatê
Mîn tu hiştiye lî matê*

*Dapir bî rîk ket dewsê heş
Belek rağirt bo Ruvî beş*

*Tajiyê no, gurêx belek
Belek jî xast, goştê çêlek*

*Felkê çêkîr lî darî bevş
Hûz bihere notle zeweş*

*Lî bazarê hilgirtî qir
Bî qûçelê çêkîr hevîr*

*Qir germ kîri rokîr zînê
Kone bigre tune defer*

*Ruvî zûri kîşand tenişt
Çû ser qirê xûz bû runişt*

*Boç nusiki ha yê nebû
Lî kone ra ferman çebû*

*Belek bezi geskîri pişt
Boçîka qeç ser zînê hişt*

*Xîzan bî tîrs qiriya revî
Xwinê sor da canê kovî*

*Bejnê delal ar û pêti
Şarên boçîk je bû qeti*

*Xwina Ruvî erdê rîjî
Neyar kenin devî tîjî*

*Deşt û çiya geri gewal
Jînê boçîk veşartî mal*

*Zar xwarin mûj û kakîl
Hero Ruvî kîrin dekîl*

Boç xemiland zil û zengîl
Kesk û sor çik notle hingîl

Dapir jir haj dîşandi
Mîn potuka te êşandi

Weşiya pîrç sîmirç xwasi
Keti torê, şunê masi

Dinye derew westi nali
Hundur pêti dili tal î

Rû nerm çûyi mala dapir
Deri kuta Ruyiye jir
Mezîn mîn kîr lê tu meke!
Du deriya yekî veke

Ruvî caris vebûye bext
Rabîrt hundir runîşt ser text

Lo jir here tu weyne şîr!
dîli mîn da derxine tir

Ez herim kû? bibe mezîn
Here goma mala Bîzîn

Meşî leqî rêwi hûr hûr
Mala bîzîn gom şûna dûr

Pîr çû kem çû xayî kîr gom
Gazî kîrî gotiye lom...

Bîzîn go: lê xast çîloyî pîr
Bîne(Weyne) çîbî hîlgîrê şîr

Çu daristan hîndê daran
Daran jî xast berf û baran

Disa ket rê durva dit ewr
Jor hîlatî sterê pevr

Ewra jî xast ro tin û germ
Lîng nîqîsî dirîjaye çerm

Lî dû rovî çîya û deşt
Ro ye germ hawarî xast

Dewşê jîyan xem û qasî
Heval revîn nema nasî

Ro lî bejnê gerandî dest
Ruvî xastêk taze bû rast

Ro germ û qor baran barî
Çêre gupuk lî hev dîkarî

Berhev bûn ewr barî baran
Ava zelal vexwar daran

Çîlo vîrnî çêre-pûş nerm
Eyami xweş pijîqî germ

Ruvî gîhiştî armanc û kunc
Wî şîr hani hîlgîrtî boç

Ruvî têr xwar têr hîlbazdî
Ba lî ber bîlûra xwe xîstî

Çîroka rînd çû dîyaran
Ram lî hestiyê bavi guhdaran

Xwandevanên hêja,

Bîrnebûn gazî hemû
xwandevanên xwe dike ku
beşdarî berhevkirina
folklorê kurdî bibin.

Loma daxwaza me ew e
ku her xwandevanek
bikaribe Bîrnebûne; bi
çîrok, serpêhatî, metelok,
gotinên pêşîyan, mamik û
pêşbirkan hem Bîrnebûnê
dewlement bike û hem jî
bîra gelê kurd jî
wendabûne biparêze.

Bîrnebûn

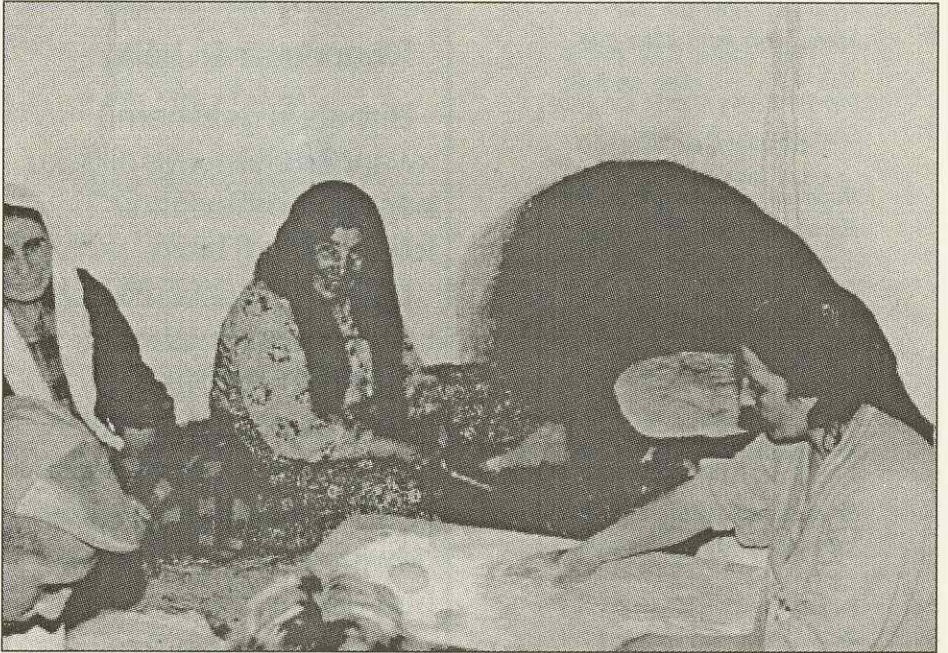
HAYMANA

Haci Erdoğan

Orta ve İç Anadolu Kürtleri denilince, insanın aklına ilk konuşlandıkları yer olarak Haymana geliyor. Hatta Ecevit her defasında Kürtleri kastedince Haymana'yı örnek verir. Doğru veya yanlış tespitler olsun, bizi burada ilgilendiren Haymana'nın bir Kürt yerleşim yeri olduğu, Türk siyasi hayatının en doğmatiklerinden birinin ağızıyla kabul edilmesidir. İşte bu ve buna benzer nedenlerden ötürü ki bizce en önemli nedenlerden biri Kürtlerin bu toprakların esas sahibi olması gerçekliğidir-Haymana İç Anadolu Kürtleri için „Paytahta „ gibidir.

Haymanın Hicri 1311'deki Osmanlı Salnamelerine kaydedilen iktisadi, nüfus ve coğrafik vs. yapısını içeren bir yazının çevirisini Bîrnebûn'da yayınlamayı uygun gördüm.

Bu içerikte kaynakları bulduğumuz oranda sizlere aktaracağız.

Haymana yöresinde Kürt kadınları ekmek pişirirlerken, görülüyorlar.

Haymana: Hicri 1311

Haymana doğuda Bâla, batıda Sivrihisar, güneyde Konya vilayeti ve Akşehir, Kuzeyde ise Ankara ile sınırdadır. Merkez kaza olan Yabanhamamı kasabası, Ankaranın kuzeyinde ve ona iki saat uzaklıktadır. Basit bir yerde meskündür. Kazanın nüfusu (Yabanhamamı) 146 erkek ve 171 hanım müslüman olmak üzere, 16 erkek ve 13 kadın Rumdan müteşekküldür. Bütün köylerin nüfusu dahil, 12 998 erkekle beraber 13 684 kadın müslümandan ibarettir.

Kaza; 400 bin dönüm ekili, 950 bin dönüm ekilmemiş, 50 bin dönüm çayır 220 bin dönüm mera ve 10 bin dönüm bahçe ile büyük bir araziye sahiptir.

147 köy, 4854 meskûn hane, 10 mescit, 11 cami-i şerifiye, 1 tekkiye, 1 hükümet konağı, 150 ilkokul, 1 rüştiye, 8 kahvehane, 8 han ve 2 kaplıca bulunmaktadır.

Ekilen hububat: Buğday, arpa, burçak, mercimek, yulaf ve nohuttur. Meyve olarak: Elma, armut, üzüm, zerdali, ve kirazdır. Böylece senelik 100 bin kg. buğday, 250 bin kg. arpa, 28 bin kg. burçak, 14 bin kg. mercimek, 5 bin kg. yulaf, 30 bin okka üzüm, 2 bin qiya elma ve 2 bin qiya armut hasıl olmaktadır.

Kilim, seccade, palas, halı, çuval, cacım ve gayet kalın çorap, ayrıca bir nevi Kürt çadırı işlenmekte ve dokunmaktadır.

Haymana'nın doğusunda büyük bir göl vardır. Ayrıca Yabanhamamı kasabasında kükürtlü bir kaplıca bulunmaktadır. Yaz

mevsimi olan Haziran ve Ağustos aylarında şiş, sızi ve yara ağrıları olanlara şifa verdiği tespit edilmiştir.

Adı geçen kazada (Haymana) Mikayili, Hodali, Toçadlı aşiretleri mevcuttur. Ve ortada havası gayet güzel olan Karacadağ bulunmaktadır. Korhoca köyünde bulunan kömür madeninden halen istifade edilmemektedir.

Eski eser olarak İnli katrancı, Timurözü köylerinde 33 m. yükseklikte 91 m. uzunluğunda Kızıllhisar kalesi, 8 m. genişliğinde Kızıllhisar Mağarası ve Güzelcekale köyünde merkeze 6 saat mesafede olan burçları yıkılmış 10 m. genişliğinde Güzelce kalesi ve merkeze 2 saat mesafede olan Roma İmparatorluğu döneminde inşa edilmiş bir kale mevcut olduğu gibi, 608 Hicri senesinde inşa edilen 16m. uzunluğunda, 20 m. genişliğinde Kutluhan Cami-i Şerifi ile beraber 5 m. genişliğinde, 15 m. uzunluğunda Yenice köprüsü bulunmaktadır.

Mevcut olan canlı hayvanlarda: 1177 deve, 20 bin at, 2341 merkep, 14 723 kara sığır, 750 manda ile 192 bin koyun, 119351 tiftik keçisi ve 2730 kıl keçisi mevcuttur. Koyunlardan yıllık 20 bin qayeyi geçecek şekilde yapağı (yün), 80837 qaye tiftik, 1750 qaye kıl hasıl olmaktadır.

İÇ ANADOLU KÜRT KOLONİSİ İLE
AYNI DUYGULARI PAYLAŞAN
BİR BAŞKA KOLONİ:

HORASAN KÜRTLERİ

Gabar Çiyan

Yahudi asıllı bir misyoner olan Dr. Asahel Grant milattan önceki dönemlere denk gelen ve Asur İmparatorluğunca Mezopotamyaya getirilen Yahudilerin izlerini bulmak için 1800'lü yılların başlarında ABD'den Kürdistan'a geliyor. Asurlularında yaşadığı yerlerde değişik kültürleri tanıyor.

Bu arada her tanıştığı kültürün içerisinde Yahudi izlerini bulmaya çalışıyor. Bazı kültürleri Yahudi dönmesi olarak hesaplıyor. „The Nestorians or the lost tribes, 1840-USA „ adlı bu yapıt, insanın kendi kökenlerine nasıl değer verdiği konusunda ders verici örneklerle dolu.

Kürtlerin, tıpkı Asahel gibi kendilerine bir çok açıdan sahip çıkması kadar doğal bir şey olamaz. Gerek sürgün, gerekse diğer nedenlerden dolayı yurtlarından koparılan veya ayrılan bu insanların kendi geçmişleri ve gelecekleriyle ilgili yaptıkları tartışmalar önemlidir.

Hele hele ataları yüz yıl veya daha fazla bir zaman önce Kürdistan'dan ayrılan bu insanların torunları bugün anavatanlarının kurtuluşu için şehadete kadar gidiyor ve Kürt örgütlerinin önemli noktalarında yer alan kişilikler oluyorlarsa, bu sevinç verici övünülecek bir durumdur.

BİRNEBÜNÜN ÇIKIŞI da güzel bir adım. Yayın politikasına, Kürdistan'daki gerçeklik ve İç Anadolu'daki Kürt

gerçekliği ışık verdiği sürece aranılan bir dergi olacaktır.

İç Anadolu'da Kürt Kolonisi, İsrail'de Kürt Kolonisi, Avrupa'da Kürt Kolonisi... Ve iletişimin geliştiği bu çağda bu kolonilerin birbirine yaklaşması, bilgilerin elde edilmesi sevindirici bir olaydır. Bir önceki sayıda ve bir çok tartışmalarda adından söz ettiren Horasan'daki Kürt kolonisi de bunlardan biri.

Horasan Kürt Kolonisinden bazı aydınlarla görüşüyorum. Oradaki Kürtlerle ilgili bilgim sınırlı idi. Bu görüşmelerimiz sıklaştı. Bu arada bir çok İç Anadolu Kürt ile de ilişkilerim sıklaştı. Dikkatimi çeken şu oldu: Her iki taraf Kürtlerde de ortak duygu ve düşünceler var. Özellikle anavatana ve ulusal mücadeleye olan bağlılık, Kürt kültürü ve diline olan bağlılık konularında.

Horasan Kürt Kolonisinde yaşayan Kürtlerin durumu, tarihi vb. ile İç Anadoludakilerle benzerlikler taşıdıkları için, konu ile ilgili olarak yazar M. Kardoi ile uzun bir söyleşi yaptım. BİRNEBÜN okurlarının ilgisini çekeceğine inandığım için bir bölüm sunuyorum:

-Kendinizi tanıtır mısınız?

M. Kardoi: 1958'de Horasan'ın Koçan şehrinde doğdum. Ekonomi-politik ve tarih üzerine üst eğitim sonrasında daha önce ilgi duyduğum politik çalışmalar içerisinde aktif olmaya başladım. Eğitim

sonrasında Kürt (Med) halkının politik tarihi üzerinde yoğunlaşmaya; bu konu üzerinde araştırmalar yapmaya başladım. Bundan sonra, *-kanımca Med Halkı diye adlandırılması gerek-* Kürt halkının tarihte yaşadığı yerler, kökeni ve politik tarihi üzerinde toparladıklarımı kitaba dönüştürme görevi beni bekliyordu. Bu konuda Farsça, „Cumbuşhayî Kurd“ yani „Kürt Hareketi“ adı altında iki ciltlik bir kitap yazdım. Araştırmalarım epey zamanımı aldı. Söz konusu bu iki cildin yazımı beş yıl sürdü. Bunlar 1994’de yayımlandı.

-“Kürt Hareketi“ adlı çalışmanız hakkında ayrıntılı bilgi verir misiniz?

M. Kardoj: Medlerin ilk ataları olan „Guti“ ve „Lolo“ lardan başladım. Yani milattan önceki dönemlerden. Daha sonra sırasıyla „Mitani“lerin hakimiyeti, „Mana Devleti „nin kuruluşu; „Atropatkan“ ve „Zagros“ ’un merkezinde bir araya gelen kültürlerin Med İmparatorluğu’nun kuruluşuna zemin hazırlaması ve kuruluşu; İslamiyetin Kürdistan’a girişi ve daha sonra özellikle Horasan’da Zerdeştî’lerin başkaldırıları

gelmektedir. Bundan sonra Hazar Denizi’nin kıyısında Med halkının „Makkan Kaki „devleti“ni Kurmaları geliyor. Yarım asırdan fazla ömrü olan „Şeddadi“ devleti bunu takip ediyor. Zagros merkezinde „Berzikanî“ devletinin, ardından „Mervanî“ devletinin kuruluşu ve bunun Selçuklular tarafından ortadan kaldırılması. Med halkı ve yurdunun adı yerine, Kürt ve Kürdistan adlarının giderek kullanılması. „Eyyûbi“ devletinin kurulması. Moğolların Med ülkesindeki istilaları ve halkın direnişi. Bundan sonra Moğolların zayıflama süreci ve yerel Med beyiklerinin güç kazanması geliyor.

Osmanlılar ve İdris-i Bitlisî’nin rolü. Kerimhanın öncülüğünde Zend İmparatorluğunun güçlenmesi. Daha sonra Bohtan ve Baban vb. Kürt beylikleri geliyor. Ardından birçok yönü ile tartışılan yakın dönem gelmektedir. Yani her iki ciltte MÖ yaklaşık 2000 yıl öncesinden başlayıp günümüze kadar gelmeye çalıştım.

-Neden Kürtçe değilde Farsça yazdınız?

M. Kardoj: Aslında çalışmalarımı Kürtçe yazamamaktan dolayı üzgünüm. Çok büyük bir hata yaptığımın farkındayım. Yapılacak en katı eleştirileri kabul etmek zorundayım. Özür diliyorum. Ben edebi anlamda Kürtçe’de fena sayılmam. Ancak politik analizlerde yetersizdim. Şunu da hemen belirteyim: Yakın zamanda bu eserler Kürtçe’ye çevirelecek. Bundan sonra çıkacak çalışmalarım Med dili ile yazılacak diğer bir deyişle Kürtçe olacaktır.

-Konuşmalarınızda dikkatimi çeken bir nokta oldu. Sürekli Kürt kalkı yerine Med halkı diyorsunuz. Kürdistan yerine Med yurdu kavramını kullanıyorsunuz. Bu ne anlama geliyor?

M. Kardoj: Medler etnografik anlamda çok büyük bir halk. Bir çok yerde hakkimiyet kurmuşlar. İnsanlık tarihine çok hizmetleri olmuş. Coğrafi anlamda geniş toprakları ellerinde bulundurlarken, tarihsel olarakta birçok yerde tanınan bir kültüre sahip olmuşlar. Dolayısıyla Selçuklu döneminden sonra kullanılan „Kürt“ kavramı bu zenginliği tercüme etmede yetersiz kalıyor.

Ben bununla; bir anlamda Kürtlerin kendilerine Med halkı demesini istedim. Yabancı dilerde Mediyayn-Medien denilen Medyanın Kürdistan adı yerine giderekten kullanılması çok daha güzel olurdu. Tabi bu adlara dönüşüm hemen bir günde olamaz. Bunun giderekten yerleşmesi ve zaman içerisinde kullanılması için bu vurgulamaları yapıyorum.

-Birazda Horasan Kürtlerinden bahsedelim. Kürtler ne zamandan beri Horasan’da yaşamaktadırlar?

M. Kardoj: Horasan tarihte Med İmparatorluğu’nun bir bölgesi idi. Med halkından „Magi“ isminde bir grup -ki Herodot bunlardan bahsetmekte-dir-burasını yönetmekteydi.

-Horasan ne zaman Med halkının kontrolünden çıktı?

M. Kardoj: Med İmparatorluğundan sonra buradaki birçok yer yerel hükümet vb. yönetim olarak yine Med halkının elinde idi. Ya da ağırlığı vardı. Ancak bunlar bağımlı idi. Sırasıyla „Heiamnişi“, Büyük İskender, „Part“, „Sasani“, „Arap“, „Samani“ ve bir dönem Türkler buraya hükmetmekteydi. Daha sonra da Pehleviler geliyor. Horasan bugün coğrafi anlamda Kürdistan’a 1000 km uzakta. Her ikisi arasında bulunan Gilan ve Mazinderan’da bulunan Gilek’lerde Med halkındandır. Bu anlamda, Gileklerin de kökenlerine dönüşü yolunda çabalar olduğunda, büyük Medya’yı daha da iyi anlamış olacağız.

-Son yüzyıllarda Horasan’a sürgün edilen Kürtlerden bahsediliyor. Bununla ilgili olarak düşünceleriniz almak istiyordum.

M. Kardoj: Evet doğrudur. Bu sürgünler bilinçli bir şekilde yapılmıştır. Politik amaçlı idi. 16 Yy. dan sonra yaşama geçirilmiştir. Tarih büyük sürgünlerin ilklerinden bahsederken, karşımıza Safavi Devleti’nin başında bulunan Şah Tehmasip’tan bahseder. Bu kişi çok büyük sayıda bir kitleyi 1553’te Horasan’a sürgün etmiştir.

Aynı politika daha sonra Şah Abbas tarafından devam ettirildi. Mahabat ve Maku’da halk ayaklandı. Bunun bir güce dönüşmesini engellemek, öte yandan Horasan’ı adeta istila eden Moğol ve Özbeklerin oradaki güçlerine son vermek ve Kürtlerle bunlar arasında kavgalar çıkartmak için bu sürgünü 1594’te gerçekleştirmişti. Son derece zekice hazırlanmış bir oyun sonrasında insanlar yerlerinden kaldırılmıştır. Tarihi bilgiler Moğol ve Özbeklere karşı kullanılacak askeri güç sayısında elli bin Medli aileden oluştuğundan bahseder.

-Horasan'da sürgünde yaşayan Kürtlerin oraya nereden geldiklerini merak ediyordum. Bu konuda neler söyleyeceksiniz?

M. Kardoi: Zengene, Çeşmezek, Zehferanlo, Bêçaranlo, Baçpanlo ve Badonlo diye adlandırılan büyük grupların daha çok Maraş'tan, Mehabat, Revanduz ve Diyarbakır'dan geldikleri bilinir. Son dönemlerde Medlerin uyanışı birçok yere tesir etmiştir. Az da olsa Horasan'daki Kürtlerin Kürdistan'daki aşiret ve akrabalarını bulma girişimlerinden de söz etmekte yarar var.

-Bu gün Horasan'da ne kadar Kürt yaşıyor?

M. Kardoi: Bugün iki milyon belki de daha fazla Kürt var.

-Kürtlerin yaşadığı yerler neresi?

M.Kardoi: Yaklaşık 350 000 Km²lik toprağa sahip olan Horasan'daki büyük Kürt şehirleri Bucnord (300 bin), Şirvan (200 bin), Koçan (300 bin), Çınaran (150 bin), Derêgez (150 bin) dir. Küçük yerleşim yerleri ise Cacerm, Faruç, Bacğıran, Tîtkanlo ve Şapesend gibi... Her bir yerleşim yerine bağlı yüzlerce köy var.

-Horasan'ın bir bütün olarak nüfusu ne kadar ve Kürtler yüzde olarak ne kadarlar?

M. Kardoi: Sanıyorum on milyonun üzerinde. Medler nüfusun yüzde 20-25 oluşturmaktadırlar.

-Kürtçeniz çok güzel. Tıpkı İç Anadolu'daki Kürtlerinki gibi. Kürtçenizin içerisine yabancı kelimeleri sokmamaya özen gösteriyorsunuz, konuşurken dikkatlisiniz. Dil ve kültürel değerlerin korunması sizde nasıl oldu?

M. Kardoi: Bazı halklar için pahası biçilmez değerler vardır. Bizim içinde dilimizin ve kültürümüzün korunması sürekli kutsal bir görev olarak görülmüştür.

Tabi burada Kürt anaların tarihsel rolü önümüze çıkmaktadır. Özellikle kültürene sıkı sıkı bağlılığı, erkekler gibi iş ilişkilerinde başka dillerle ilişkiye girmemesinin rolü büyük. Bu arada sürgündeki bir çok Kürt gibi dışarıya kız verilmesi ve alınmaması vb. tutumlar da ek nedenler olarak gösterilebilir.

- İç Anadoluya ataları sürgün edilmiş, halen varlık ve Kürtlükleri ile övünen Kürt Kolonisi hakkındaki düşüncelerinizi anlatır mısınız?

M. Kardoi: Evet tıpkı bizim gibi onların da ataları çeşitli dönemlerde sürgün edildiler. Sanıyorum zaman içerisinde bir kısım Kürdün toprak verimliliği teşviki ile kendi rızaları sonucu oralara yerleşmiş olduklarından bahsediliyor. Belkide Medler, Horasana siyasi oyunlar sonucu asker olarak gönderilirken, ya da İç Anadoludaki otlaklara yerleştirilmeye teşvik yerlerin edilirken, ülkelerinden uzakta kalacaklarını hesap etmemişlerdi. Çünkü o bir kısmı, zamanında Med (Kürt) kültürünün ya da egemenliğinin tesir ettiği yerler idi. Yani bugünkü Türkiyede olduğu gibi o dönemlerde Kürt ve Kürdistan adları yasak değildi. Med dili ve kültürünü geliştirme önünde fazla engellerde yoktu. Medler eski yerleşik bir halktı ve söz sahibi idiler. Bu da onlara değişik şekillerde değişik yerler üzerinde tesir etmeye zemin hazırlıyordu.

- Değerli zamanınızı bize ayırdığınız ve bu güzel sohbeti yaptığınız için teşekkür ederim.

M. Kardoi: - Ben teşekkür ediyorum ve en içten selamlarımla.

Quncikê Kurika

Simoyê Herşid

Kurikno, zar û zêçno !

Ma hunê bızanin şorên b1 ken l1 hev binin ?
We ne, lê dê û bavên we belki bızanin. Berê l1 gunda,
wextê ku kurik nedisekinin, mezinan ew azar dıkırın.
Carna şelmaqek lê dıxıstın. Yekcaran ji jê ra şorên b1 ken l1
hev dianin. Wingê hûr û mûr, mezın û pir gişt pê dıkenıyan
şadıbûn. Hen j1 wana tên bira mın. Ezê nıha j1 we ra, l1 jêr,
çendekan bınıvısım.

Hen ji, mın dı herda xwe ra l1 hev anin û dan ser.

De ha, ki mêr e, ma nekene !

Alê Mencê
Çû qezencê
Gurek di
B1 xwe da ri.

Çêrok mêrok
Memkê hêrok
Çû gûzan
Gûz nedin
Da tizan

Sisık dıkım
Hene dıkım
Carê paşı
Gıdı-gıdı dıkım.

Serê Salê
Bınê Salê
Dıkê Şarê
Ma vê biharê.

Listıka Karê
Çucık fıri darê
Newroz hat
Germa dû sarê
Bû kêyfê kalê

Mısto pısto
Duxın sısto
Ba vı ber ket
Mışk j1 qule derket

Rındık mındık
Heskê şındık
Da dû pıtpıtık
Gêr bû
Kete kortık

Quncikê Kurika

Tiştonek

1. Tiştêki mın heye dımeşe, dıbeze, tê dıkeve zıki kerı reş.
2. Rawe Rawe ez raxım, hılvencıqiye bın texım.
3. Brev bûye nêrgisê, lı ser avê nalize, ne gur dıwe, ne dıze.
4. Ji vıra heta Musulê çiçek ketıne rêzê.
5. Sor kırı, kur kırı, dı bın te ra kırı

Bersivên tiştênokên hejmarê 1

1. Hêcır
2. Zeweş
3. Parı
4. Kırış û kûtık
5. Mêkut
6. Hiv
7. Xet (kaxız)
8. Zıman

Quncikê Kurika

Listikê Zaroka

Ekê ekê dukê dukê
Du nusike
Şapa rapa gul tisîki

Canê kewê lı ber mavê
Tawe tawe bişqul tawe
Dinerinim dıçêrinim
Hestiye kewê lı ber mavê
Kew firi men dıri

Ekelê, çêkelê
Alo vingo-pe qalngo
Talo tirşo
Pelê virşo
Fırş qeti,vi çepi

Bendi soro
Hav dıkım
Haliv dıkım

Hati vi
Keti wi

Şaşırmadan tekrarlamaya oyunları:

Rê lı ruvi revî, ruvi lı rê revî
Rê lı ruvi revî, ruvi lı rê revî

Stirye zêr hela rê lerzi
Stirye zêr hela rê lerzi

Çel hoka qir kula konê me da nusîki
Çel hoka qir kula konê me da nusîki

*Hiç şaşırmadan, takılmadan
tekrarlanması gereken bir kelime
oyunudur. Çocukların Kürtçeyi iyi ve
akıcı konuşabilmeleri için öğretilir.*

Run û Riz

Kona, hûz
Hut û dız
Gur lı fez
Xwari pez.
Bılınd poz
Çiya, hoz
Ajet doz
Meş û moz
Derd bûn rez
Qalaw, yoz
Kort û gaz
Beri gûz
Qulung kaz
Can olfaz
Tune hêz
Ava saz
Fıri baz
Meriv lez
Hun û ez
Dev giriz
Dılı ziz
Xort tıbiz
Run û riz
Hat payiz

Berhevkar: *Curukî*

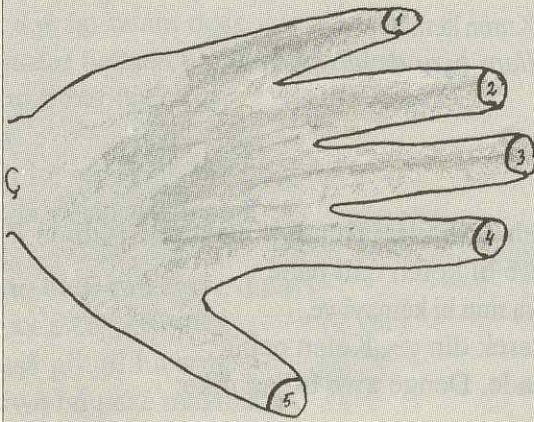
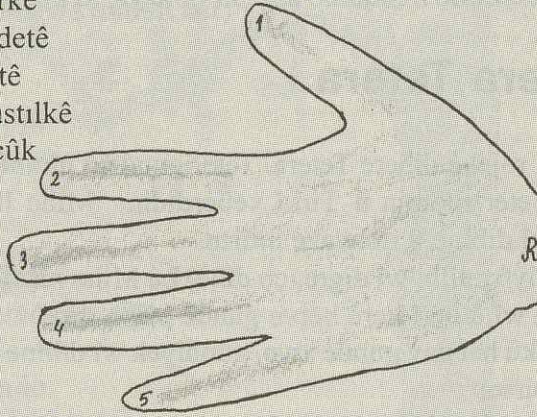
Quncikê Kurika

Navên Tiliyan

Rast

1. Tiliya Girkê
2. Tiliya Şadetê
3. Tiliya Ortê
4. Tiliya Gustilkê
5. Tiliya Piçûk

Çep

1. Qelqîçûk
2. Panpiçûk
3. Hemdirêj
4. Mastalast
5. Sîpikuşt

Dizî pir qoley e

Miho merîyekî diz bû. Her kû tiştek didizî, gundîya ew digirtin û lêdixistin, ço dikirin. Rojekê axeyê gund kêrîyen xwe yê pez ji bo firotinê dibe Samûlê (Istanbûl). Şivanê axê, Miho jî bî xwe ra dibe Samûlê. Mihoyê me li Samûlê ji ser dezgehekê gorekê didize. Xwedîyê gorê wî digre û tû dikê. Jê ra dibêje „*Tu fedî nakî? Tu pênçe salî yî, çima diziyê dikî?*„, û Miho berdide.

Kû Miho ji Samûlê vegeşîya gund, gundî jê dipirsin „*Samûl çawa ye? Li Samûlê çi heye çi tune?*„,

Miho: - *Walle li Samûlê dizî pir qole ye, tû merîya dikine û berdidine*

Tetera Tetera

Miho, rojekê dihere Tetera. Teter gundekî cîranê gundê wî yê. Li wî gundî Teter rûdinin û Tirkî xeberdidin. Miho li nav hêrgên Tetera pullixekî dibîne û dixwaze bidize.

Xwedîyê pullix wî digre, ço dike, Lê Miho xişdike. Mîna laşekî dide ser kera wî û berî kerê berve gundê Miho dike.

Miho kû hat nav gundê xwe, gundîyek wî dibîne kû li ser kerê dinale.

Jê dipirse:

- „Miho çi bû? Va çi hal e?„

Miho:

- „Off! Tetera! Tetera! Kurên kera!

Ji min ra dibêjin „*illam bize davar güdecan,*„

Ka bervank?

Li gundekî rojekê pîrek dimire. Gundî li mala pîrê rûdinin û kefenê wê didurin. Lavikê pîrê bi kefen qaîl nabe.

Dibêje: - „Kefenê diya min bi kêmayî ye„

Kes guh nade wî. Carek din : - „Kefen nebû“

Disa kesek bersîv nade. Dengê xwe bilind dike:

- “Ka bervank?„

Kalekî gundî diteqe, ji lawê pîrê ra:

- „Meke bervank, bervank, ma diya te bi bervankê le wir kûşkura berhevke?„

Bir aşk öyküsü

Ane ane suba da zu
Sê keçik runiştin li bin darê (2 car)
Ba li biskên wan sor dixîne

Way begim lo, sevdalim lo
Vê malim lo, bêkarim mirim lo

Wane pîrê tu here bi Îsa beg ra
Bejê ma ware pezî malê bawe mın (2 car)
Şeş meh-salekê biçêrîne

Way begim lo, sevdalim lo
Vê malim lo, bêkarim mirim lo

Mamê beg dibê lo tu
subê da zu li vir li çi digerî (2 car)
Ew dibê ez li nasîpgî giran digerim

Way begim lo, sevdalim lo
Vê malim lo, bêkarim mirim lo

Doşa doşa doş fat fatam doşa (2 car)
Fat fatam hezar heftsed pezî li pîkî didoşe
Elba ber tim li ber boşe

Way begim lo, sevdalim lo
Vê malim lo, bêkarim mirim lo

Kurkê boyin begê milê xwe dîna
Çarix dolaxa xwe, puşî dîna (2 car)
Kavirê Muşê gil gil biçerine
Hat pezê xwê bû pezê mazmanê
Piskên wan dakatin ser kabona

Way begim lo, sevdalim lo
Vê malim lo, bêkarim mirim lo

Size aktaracağımız bu aşk öyküsü, uzun bir tarihe sahip. Kürt kültürü içerisinde korunarak bu güne kadar gelmiş bulunuyor. 1700'lü yıllardan bu yana Osmanlı İmparatorluğu'nun iskan politikaları doğrultusunda Orta Anadolu'ya gelen ya da "sürülen" Kürtlerin bir halk öyküsüdür.

Sürgün Kürtler dediğimiz Kürtlerin yerleşim bölgelerinin merkezi Tuz Gölü ve çevresinin bozkırlarıdır. Bu bölgeye yerleştirilmelerinin sebebi; toprağın verimsiz, çorak olması ve sıtma hastalığının yoğun olması yönünde yorumlar vardır...

Kürtler o dönem beylikler ile (aşiret) idare edilirdi. Bu beylikler birbirlerine son derece saygılıydılar. Toplumda son kararı bey verse de, genelde aşiretin ileri gelenlerinin önerileri dikkate alınırdı.

İsko / Koçhisar

Öykünün üç kahramanı vardır. Mamê beg, Kızı Fatê Xatun ve sevdalısı İsa Begdir. İsa Beg küçükken babası öldüğünden genç yaşta aşiretin başına geçmiştir. Genç ve dinamiktir ama tecrübesizdir. En çok desteği annesi Nazê Xatundan almaktadır. Yaz aylarıdır. Sıcak bir günde yanına yaverini de alarak köylerini dolaşmaya çıkar. Hava sıcak olduğundan susamışlar, atları da yorulmuştur. Serinlemek ve su içmek için *Kanîya Sewa* ya yönelirler. Oraya vardıklarında çeşmeye su almaya gelen kızları görürler. Bu kızlar komşu aşiretten Mamê Begin kızı Fatê Xatun ve arkadaşlarıdır. Su içip serinlerler. Atlarını da suladıktan sonra çayıra salarlar. İsa Beg dinlenmek için orada olan bir ağacın altına yaveri ile birlikte oturur. O an Fatê Xatunu seyrederek ve aniden göz göze gelir ve birden dona kalır. İsa Beg yüreğinde bir şeylerin kımıldadığını hiseder. Aşık olmuş-

tur. Yaverine dönerek sorar:

- Çeşme başında oturan kızlar kimlerdendir? Ortada oturan kızın adı nedir?

Yaveri bilemediğini ama isterse sorabi-

leceğini söyler. İsa Beg bu kızı tanımaya kararlıdır ve arkasından hemen anası haberdar edilir. Nazê Xatun kızın kim olduğunu öğrenmek için yanına bir kaç kadın alarak aynı çeşmeye gider. Kızlar yine oradadırlar ve Nazê Xatunu görünce sevinirler. Tanıdık oldukları ortaya çıkar. Fatê aniden Nazê Xatunun yanına gelerek elini öper. Kısa bir sohbetten sonra, meselenin farkına va-

ran Fatê, karşı taraf konuyu açmadan hemen söze girer:

- İsa Bege benden selam söyleyin. Babam beni vermez. Gelsin bizim koyunları üç ay gütsün sonra beni babamdan istesin. Eğer babam vermezse ben de kaçarım. „Namusla terbiye ederim“, der. Konuşulanları duyan İsa Beg kara kara düşünür. Artık zor günler başlamıştır. Bir ağanın diğer bir ağaya çobanlık etmesi ve beylik kürkünü çıkarması ona zor gelir. Fakat Fatê'ye olan aşkı ağır basar. Ailesinden gelen bütün baskıları hiçe sayarak yola düşer. Çoban kıyafetini giymiş olarak Mamê Begin huzuruna çıkar. Kendisine çoban durmak istediğini, aynı zamanda bir nasip aradığını söyler. Mamê Beg hemen evet demez, düşünür. Böyle akıllı bir çobanın ayağına kadar gelmesine çok sevindir ama içine de bir kurt düşmüştür. Daha sonra teklifi kabul eder ve İsa Begi işe alır. Mamê Beg, üç yüz koyun ve üç yüz kuzuyu yeni çobanın önüne katar, gütmesini söyler. İsa Beg sürüyü yaylalara doğru sürer gider.

Aradan üç ay geçtiği halde yeni çoban henüz dönmemiştir. Mamê Beg bu gecikmeden rahatsız olmuştur. Yeğeni

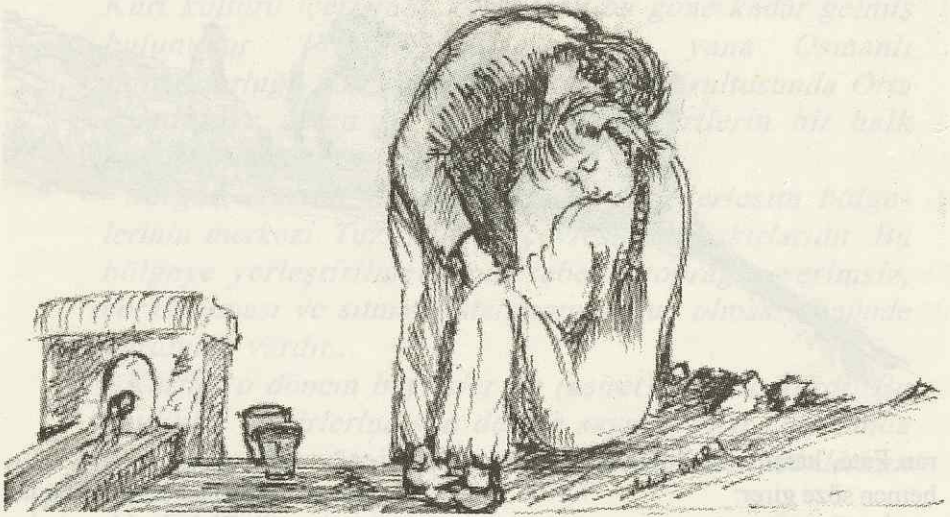
Bekiri çağırarak:

-Çobanımız üç aydan beridir dağdan sürüyü getirmedi. Git bul, alda gel, der.

Bekir yanına adamlarını alarak dağlara doğru yönelir. Sürüyü ve çobanı bulurlar. Bekir, amcasının dediklerini iletir. Çoban söylenilene kabul etmez ve Bekirin geri dönmesini ister. Bekir döndüğünde durumu aynen anlatır. Amcası Bekiri tekrar yollar ve şöyle demesini ister:

-Git söyle hem davarı getirsin hem de sevdalısını görsün. Bunun üzerine İsa Beg sürüyü geri getirerek ağaya teslim eder. Mamê Beg yeni çobanından memnundur. Bir üç ay daha sürüyü gütmesini ister. İsa Beg bunu da kabul eder. Bu sefer Mamê Beg kuşkulandır. Bu çobanın sevdalısı kimdir? diye düşünmeye başlar. Öğrenebilmek için zamana ihtiyacı vardır ve bu üç ayda çözeceğini tahmin eder.

Havalar sıcaaktır. Sürü sağım ve dinlendirilmek için köye getirilir. Sağım (berî) sırasında İsa Beg ile Fatê Xatunun aşkları alevlendiğinden, Fatê Xatun binyediyüz koyunu sağdığı halde önündeki kap (helb) boştur. Bunun farkına varan Bekir, durumu amcasına

anlatır. İsa Beg'in bir çoban olmadığını ve Fatênin aşkı için gelip çoban durduğunu söyler. Amcası bu anlatımların doğru olup olmadığını öğrenmek için bir plan hazırlar.

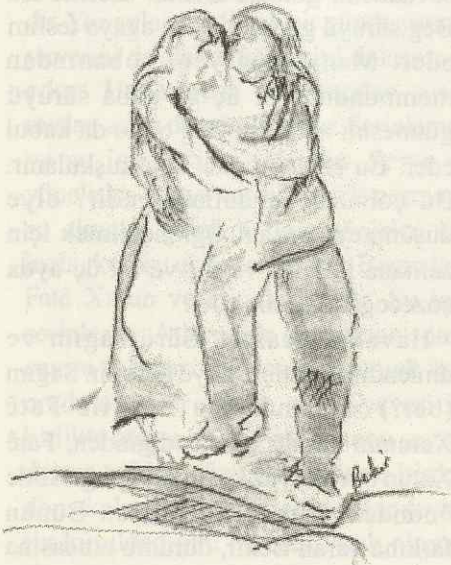
- Yarın öğlene benim meclisim toplansın. İsa Beg eğer gerçekten çoban ise odanın alt tarafında oturur yok bey ise

çarıklarını çıkartmadan geçip baş köşeye oturur, der. İsa Beg gelişmelerden haberdar olmuştur. Nasıl hareket edeceğini de bilmektedir.

Saatler geçer ve beklenen an gelir. İsa Beg odaya girince tereddütsüz baş köşeye oturur. Kendisinin bir aşiret reisi olduğunu, tüm bunları Fatêye olan aşkıdan dolayı yaptığını itiraf eder. Mamê Beg bu cesaret karşısında duygulanır. Bu onurlu davranış için söyleyecek bir şey bulamaz. Yeğeni Bekiri çağırarak şöyle der:

- Her ne kadar Fatê sözlün ise de sana haramdır. İsa Bege ise helâldir.

Günlerce süren düğünden sonra sevgililer evlenirler. İsa Beg de Bekiri kendi aşiretinden bir kızla evlendirir. Böylece her iki aşiret arasında büyük bir dostluk ve akrabalık bağı oluşur.

Not: Bu hikaye özet ve sade olarak kaleme alınmıştır. Saygılarımla...

İsko/ Koçhisar

Sanat ve kültür emekçilerine bir kaç söz

Hüseyin Kalaycı

Sanatçılarımız bazı alanlarda güzel eserlerin yaratıcıları olmalarına rağmen, özellikle tiyatro, sinema, resim ve mimaride özlenen seviyede eser yaratamadılar. Son yıllarda Kürt sanatçılarda bir yerinde sayma, kısırlaşma gözlenmektedir. Toplum derinden etkileyen insanların yüreklerini fetheden eserler üretmede sıkıntılar yaşıyor. Bir çok sanatçı geçmiş birikiminin tekrarından farklı bir şey yapmıyor. Dünyayı kucaklayıcı, ruhları yürekleri kuşatıcı eserler ortaya komuyor.

Oysa sanat insanların bir araya gelmesinde önemli bir çekim gücüne sahiptir. İyi bir sanat ve kültür birikimi ister istemez politikaya olumlu yansımaları yapar. Sanat duyguların, düşüncelerin müziksel, şiirsel ve resimsel dışı vurumudur.

Sanat eseri yaratılırken kolaylığa, kabalağa kaçılmaz. Yaratma isteği güçlü olmalıdır. İsteksiz, sevgisiz, acısız, coşkusuz sanat eseri yaratılamaz. Bir eserin doğumu sevinç ve sevgiyle gerçekleşiyorsa iyi eserdir. Emek ve yaratma aşkı yaratıcıdır.

Sanat eserinde düş ve gerçek iç içe dokunmalıdır. Sanatçı dünyanın gerçek-

lerini sanata yansıtırken, özlemlerini umutlarını rüyalarını da sanata yansıtmayı ihmal etmemelidir. Sanat eserinde kullanılan sesler, renkler, hareketler sanatçının içindeki istekten gelmelidir. Aksi takdirde sahte ve sığ bir eser ortaya çıkar.

Sanataçının kalemi, fırçası, dili, eli ile dünyayı ve insanı; bir bütün olarak hayatı, evreni işlerken bütün sınırların, zorlamaların üstünde düşünüp yaratmalı, özgür olmalıdır.

Kaba, duygu ve düşünceden yoksun, nefret ve kini simgeleştiren sanat eserlerinden kaçınmak gerekir.

Belli çerçevede hareket eden, kendisine sınır koyan sanatçı eser yaratmada güçlük çeker. Sanatçıda şöhret hırsı, ünlü olma isteği yerine yaratma aşkı derin bir sessizlikte yaratıcı bir yalnızlıktan yararlanma isteği sınırsız olmalıdır. Sanatta doğallık olmalı, duygulara hitap, değiştirici, uyarıcı ve düşündürücü özellikte olmalı. Sıkma ve zorlama sunî sanat kaba eserleri getirir. Sadece kendini anlatan, kendi derdinin dervişi olan sanatçı, çevresini ve sanatın evrensel boyutunu

düşünüp, sanat eserine yansıtamaz. Sanatçı sürekli öğrenmeli, araştırmalı, kendi çağının çocuğu olmalıdır. İsteksiz, güçsüz bir arayış ürün vermeyi engeller. Estetik ve derinlikten yoksun sanat değer kaybeder. Kuru gerçekliği yansıtan sanat slogancı olur.

Dünyaya bakış, insana bakış kişisel hırs ve çıkarlardan arınmalı; sanatsal bakışın yorumu sanatı yaratmalıdır.

Zorba zalim düzenin aşılmasında sanatın çok önemli işlevi vardır. Sanat; estetiği, yorumu, inceliği ile hayatın güzelleşmesine etki yapar. Sanat; kalblerin, ruhların, kafaların kapısını gizemli bir nazıklıkla açar. Sanat; insanların insancıl duygularını, direncini, bilgisini, umudunu bilir. Kabalığını, geriliğini yontar, bilgisini ince eleklerde eleyerek duygu ile bütünleşmesini sağlar. Kalble kafayı bütünleştirir.

Ahmet Arif'in ifadesiyle insanı, „*yürek işçisi*“ yapar.

Sanat; insanları sorunlar karşısında duyarlı kılar. İnsanı, insanlık savaşımına hazırlar ve katar. İnsana hayatı ve insanı; bütün varlıkları ile doğayı sevdendir. Sanatçıların üzerinde bu yüzden hep akbaba döner. O ise insanları yüreğindeki aşkın ve alevin etrafında toplamaya devam eder. Türküler zalimlerin kanunlarını yener. Yüzyıllarca dilden dile gönülden gönüle geçerek yaşar.

Sevgi ve sabırla yaratılan sanat, yüzyılların hissi dokusunu, hassaslığını, acılarını, sevinçlerini içinde taşır. Böylece eğitici ve uyarıcı bir işlev görür. Zaman aşımına az uğrayan sanat eserleri evrensel niteliği olan felsefe ve sosyal yönü ağır basan sanat eserleridir. Egemenlerin emrinde sanat eseri üreten sanatçı maymun vari bir şekilde düzenin cilacılığını yapmaktan öteye gidemez. Zulmün restorasyonu için kullanılır. Kulluğun, köleliğin şiiri, türküsü, tiyatrosu, resmi yapılıdır. Sanatçı, sürekli yeniye özlem, yeniye

yaratma; değişime, dönüşeme katkı sunma ile kendini görevli hissetmelidir. Yürümenin, yükselişin teşvikçisi olmalı. Sürekli tekrar, tekrarda ısrar hem sanatçıyı öldürür hem toplumun duygu dünyasını. Sanatçı sürekli akmalı, sürekli yeni eserler yaratmalıdır. Santaçı, gözünü güneşten, aydınlıktan ayırmamalıdır. İyi izleyici, iyi yorumcu olmalıdır. Kanına ışık hızını karıştırmış, tembelik ve miskinlikten kendini arındırmış; hem evreni hem içinde yaşadığı ortamı iyi algılayabildir. Öğrenmek ve yaratmak için yıldırım gibi hareket eden, zamanla, çağla yürüyen sanatçılara ihtiyacımız vardır. Gelenekleşmiş, alışılmış sanat eserini bıktırıcı bir şekilde tekrar etmek fazla bir değere sahip değildir. Şiirde, güzel sanatlarda, resimde insan sevgisi en ince ifadesini bulmalı; derin duygu dokuları ile büyük ön sezgilerin ince ahenkli işleyişin ürünü olmalıdır.

Kaba, duygu ve düşünceden yoksun, nefret ve kini simgeleştiren sanat eserlerinden kaçınmak gerekir.

Göz ve elin nuru ile asli gayeye bağlanarak, estetizmin en mükemmelini yaratmak zorundayız. Müzik, şiir, resim bütün topluma yaygınlaştırılmalı, halkta sanata karşı ilgi ve sevgi teşvik edilmelidir. Böylesi bir ortam yeni sanatçıların çıkmasında etkili olur. Sanatçıyı seven, koruyan, yaratan bir toplum olmalıyız. Toplumsal fikirler, siyasi amaçlar sanatsal bir güzellikle topluma verilmeli. İnsanların birbirini sevmesinde, toplumsal birliğin sağlanmasında sanat rolünü iyi oynamalıdır.

Her alanda insanlar arasında küresel boyutta bir iletişim çağı yaşıyoruz. Bu nedenle Kürt sanatçısı, sanatsal çalışmalarında evrensel boyutu ihmal etmemelidir.

Güneşe Çağrı

Karanlıkta getirildik uçurumun ucuna,
 Düşdük soyguncunun, soysuzun avucuna.
 Asırlarca karanlık sıklı boğazımızı,
 Kandan korkudan açamadık ağzımızı.
 Zulmün dünyası mezar kadar dar,
 Boynumuzu kırdı gelen her hükümdar.
 Gül güzelliği ile gülenler,
 Aşkın ateşinde yanan çiçekler...
 Bir bayram bir bahar,
 Yeniden yeşerdiler.
 Güneş gül kokuyor,
 Toprak güneş.
 Yüreklerimizde büyüyor aşk ve ateş.
 Düşüm, düşüncem
 İlk kelitem son hecem.
 Gel çözülmez bilmecem,
 Aydınlansın günüm.
 Aydınlansın gecem.
 Gel güneşim, güzelliğim
 Yürek yürek doğda gel.
 Işığınla günlerimi süsledim,
 Yüzyıllarca gelişini özledim.
 Kök gövdeyi,
 Gövde dalı
 Sevda ile sarmalı
 Her dalımda yüzbin çiçek açmalı.
 Tüm çevrene kokusunu saçmalı.
 Yürek yürek,
 El ele vererek.
 Gel safağın aşığı
 Gel gözümün ışığı
 Gelde götür beni sonsuz ufukun ucuna.
 Düşeyim özgürlüğün, güneşin avucuna !

Hüseyin Kâlaycı

İÇ ANADOLU VE BATIDAKİ KÜRTLER ÜZERİNE BAZI İDDİASIZ DÜŞÜNCE VE ÖNERİLER

İbrahim Güçlü

u güne dek İç Anadoludaki Kürtler üzerine yapılmış inceleme-araştırma yazılarının azlığı büyük bir eksiklik. Görünen o ki, Birnebûn dergisi ile birlikte bu konuda önemli bir başlangıç yapılmış oluyor. Zaman içerisinde bilimsel inceleme-araştırmalara kaynak olabilecek ciddi ve zengin bir birikimin ortaya çıkması olnaklı olacaktır. Bu birikim sağlanırken bilimsel şüphecilik, ednilen bilgiler, yapılan tespitler ve gözlemler seçici olmak hem faziletli davranmanın ve hemde doğru sonuçlara varmanın kaçınılmaz bir gereğidir. Bu konuda elbetteki en büyük fazilet, yazı yazarlara inceleme-araştırma yapanlara aittir.

Fazilet kavramı oldukça subjektif ve bireyin karakterine ilişkin bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Ama bunun yanında maddi, bilimsel ve elle tutulur çözümleyici bir kavram olarak da görülmesi kaçınılmazdır. Aynı zamanda da sorumluluk bilinciyle donatılmış ulu bir kavramdır.

Genel tespitlerdeki ortaklıklar sevindirici

Derginin birinci sayısında İç Anadolu ve Batıdaki Kürtlerin tarihi ve yapısal özellikleri üzerine değişik yazar arkadaşların tespitleri söz konusuydu. Bu tespitler incelendiği zaman, genel noktalarda ciddi, önemli, temel ortaklıklar ve örtüş-

meler söz konusu. Bu gelişme, hem sevindirici ve hem de iyi noktalara gidebilmenin ciddi ipuçlarını vermektedir.

Bunun yanında tartışmaya değer ve sorulanması gereken hem ortak olan ve hemde ortak olmayan tespit, gözlem ve önermeler söz konusu. Ben bunları da bir olumsuzluk olarak değil bir zenginlik ve atılan adımların, denetime yeni tabi tutulmaya başlayan görüşlerin, içtenlikli ve samimi dışı vurumları; özgürce bilgi üretmenin bir tezahürü olarak değerlendiriyorum.

İç Anadolu Kürtlerinin tarihi üzerine yapılan 200-250 yıllık tespit; kesin olmamakla birlikte iyi bir gözlem, iz sürmedeki ortaklığa ve objektif bir soruşturmaya dayanmaktadır. İç Anadoludaki Kürtlerin tarihinin 1000 yıla dayandığı konusundaki tespitler, genel Kürt topluluğu ve kolonisin oluşumu için kabul görmesi olanaklı görünmüyor. Ama insanlığın ve insan topluluklarının genel hareketliliği nüfus devinimi sürecinde tekil bireysel göçler ve küçük yerleşim birimleri için bu görüşün kabul edilmesi olanaklı sayılabilir. Yoksa tersi durumda tüm Anadoluyu, Kürtlerin yurdu kabul etmek gerekir. Bu da tarihi olarak doğru olma-yacağı gibi, çözümler konusunda ciddi sapmalara ve anlamsız çatışma-lara sürükler.

Kabul etmemiz gerekir ki Kürtler, Mezopotamya halklarından biridir ve orada medeniyet yaratmış bir topluluktur.

Kendi topraklarından doğal afetler, başkaldırılar ve toplumsal hareketlilikler nedeni ile gelip İç Anadolu'ya yerleşmişlerdir. Bir koloni olarak yeniden bir ulusal, toplumsal şekillenme ve yaşam tarzı yaratmışlardır. Denilebilir ki, başka halk topluluklarının denizi içerisinde bir adacık oluşturmuşlardır. Çevresindeki halklarla büyük bir çatışma yaşamadan kendi ulusal, sosyal, kültürel karakterlerini koruyan ve asimile olmayan sürekli bir topluluk olmuşlardır.

Gözlemlere ve sınırlı araştırmalara dayanan bazı soyutlamalar

BİRNEBÜN dergisinin birinci sayısında, daha önceki sayılarda da belirttiğim gibi İç Anadolu Kürtlerinin tarihi, sosyal yaşamı, yerleşim biçimi ve bölgeleri, ekonomik koşulları, gelenekleri, kadın erkek ilişkileri ve Kürtlerin birlikte yaşadıkları Türk topluluğu ile ilişkileri vb. gibi yapısal özellikleri; Kürt toplumunun zaman içinde geçirdiği evrimleşme; siyasi refleksleri, Türk siyasi partileri ve parlamento karşısındaki tutumları konusunda ortak, ötrüşen tespitler yapılmış. Bunun yanında abartılı ve yanılsamanın ürünü olan tespitlerde, benim naçizane görüşlerime göre, söz konusudur.

Dergi incelendiği zaman, birinci sayının yapısal karakteri; yapılan işin İç Anadolu Kürtleri açısından yeni bir başlangıç olmasından dolayı, böyle eksikliklerin ortaya çıkmasının doğallığı da ortada. Ama çabalar saygıya değer. Dergideki bu çabanın içine girenlerden birinin de ben olduğu görülecektir. Derginin ikinci sayısında da bu konudaki çabalara belirli boyutlarıyla katkıda bulunmanın gerekliliğinden dolayı devam ediyorum.

İç Anadolu Kürtleri, Türkiye başkenti

çevresinde Polatlı, Haymana, Bâlâ, Ş. Koçhisar; Konyanın Kulu ve Yunak kazasının kırsal kesiminde, Cihanbeyli kazasının şehir merkezi ve kırsal kesiminde; Niğde ve Aksarayın kırsal kesiminde; Kırşehir ve kazası Çiçekdağının şehir merkezi ve kırsal kesiminde; Kayserinin Sarız ilçesinde; Tokat ili Turhal ilçesinin şehir içi ve kırsal kesiminde; Yozgat ve Çorumda da belirli bir sayıda ikamet etmekte ve yaşamlarını devam ettirmektedirler.

İç Anadolu Kürtlerinin nüfusu, geçen yazımda da belirttiğim gibi, iki milyonu bulmaktadır. Bu nüfus, Kürtlerin Türkiye'deki nüfusuna oranlandığı zaman, %10-12lik bir bölümü oluşturmaktadır. Eğer batının diğer bölgelerinde ikamet eden diğer Kürtlerin sayısı da buna katılırsa, genel Kürt nüfusunun % 40'ının batı bölgelerinde yaşamını sürdürdüğü görülür. Bu toplam Kürt nüfusunun 7-8 milyonunu oluşturmaktadır. Bu nüfus yeryüzünde devlet olarak örgütlenmiş birçok ulus ve devletin bazılarının iki, bazılarının dört-beş kat ve hatta daha fazlasını oluşturmaktadır.

İç Anadolu Kürtleri, yaşadıkları bölgelerin ve kazaların genellikle en verimli topraklarında ikamet etmektedirler. Bu verimlilik yanında toprakları çok geniş alanları kapsamaktadır. Eğer aynı nüfuslu komşu bir Türk ve Kürt köyü karşılaştırılırsa, Kürt köyünün Türk köyünün topraklarının iki hatta üç katı olduğu hemen göze çarpar.

Bu verimlilik ve toprak alanının genişliği, hem hayvan hem de tarım için bir elverişlilik teşkil etmektedir. Zaten Kürtler, İç Anadolu'ya ilk yerleştiklerinde hayvancılıkla uğraşmışlardır. Belli bir dönemden sonra çoğunlukla hayvancılık olmak üzere, tarımla uğraşmaya başlamışlar. Tarım ürünlerinin değer kazan-

mada gösterdiği evrimleşmeye paralel bir biçimde, tarım ürünleri ile uğraşta büyüme görülmüştür. Bu unsura, tarım tekniğindeki gelişmeyi de eklemek lazım. 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kürt bölgeleri, Adana Ovası seviyesinde bir tarım havzası ve ambarına dönüşmüştür.

Kürtlerin yerleştikleri toprakların genişliği ve verimliliği zaman içinde Kürt ve Türk köyleri arasında derin bir ekonomik farklılığın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bundan dolayı da Kürt köyleri zengin köyler ve Türk köyleri ise yoksul köyler olarak nitelendirilmişlerdir. Türk ve Kürt köyleri arasındaki bu ekonomik farklılık, sosyal hayatın bütün alanlarında; insan ilişkilerinin düzeyinde de doğrudan etkisini göstererek, ayrımlara yol açmıştır. Bundan dolayı İç Anadolu Kürt köyleri, sosyal gelişkinliği ve ileriliği temsil ederken; Türk köyleri ise sosyal geriliği temsil etmiştir. Tarihin cilvesi denilen şey bu olsa gerek! Genel olarak ana Kürt bölgesi geri kalmışlığın ve sosyal geriliğin bir havzası iken, o bölgede yaşayan Kürt milletinin küçük bir parçası olan topluluğun, İç Anadolu aksini temsil etmesi başlı başına bir gariplik olarak görülse de izahsız bir olgu değildir.

Bu durum açıkça, Kürtlerle ve Kürt bölgesi ile ilgili farklı ve kasıtlı bir devlet politikasının gündemde olduğunu göstermektedir. Zaten bunun böyle olduğunu ispat etmek içinde, çok büyük ve derin araştırmalar da yapmaya gerek yok. Basit gözlemler ve bölgede sıradan bir gezi bile bunu görmeye, göstermeye yeter. Bulduğumuz aşamada bazı faşizan, ırkçı ve ahmak kesimleri bir tarafa bırakırsak bu gerçeği her Türk kabul etmektedir.

Kürt köylerinin bu ekonomik gelişkinliği; Kürt ileri gelenlerinin devlet

bürokrasisi ile ilişkilerini daha rahat geliştirmesine kaynak oluşturmuştur. Kürt köyleri rüşvet mekanizması ile işlerini rahatlıkla gördürmüşlerdir. „Bazı işleri çözmek“ kavramını bilinçli bir kategorileştirme olarak gündeme getirmek istiyorum. Çünkü temel Kürt topluluğunun bilinci ve ulusal hayatında köklü değişiklik yapacak sorunları büyük rüşvetlerle de olsa çözmek olanaklı olmamıştır. Örneğin başkent 110-120 Km. yakınında olan benim köyümde okul 1962 yılında büyük sıkıntı ve mücadelelerden sonra yapılmıştır.

İç Anadolu Kürtleri geniş ve verimli topraklar üzerinde hayvan ve tarımsal üretiminin dışında, ne yazık ki bahçecilik ve sebzeçiliği geliştirememişlerdir. Bu da sebepsiz değildir elbette... Geçmişte ve şimdi bu sorunun nedenleri araştırıldığı zaman, büyüklerimizin bunu doğal koşullardan kaynaklanan yeterli sulama suyu olmamasına bağladıkları görülür. Suyun önemli bir etken olduğu tartışılmaz. Ama ne yazık ki, suyu bol olan köylerin de bu konuda ciddi adımlar atmadıklarını; suyu bol olan köyler genel olarak dağ eteklerinde, engebeli ve taşlık alanlarda kurulmuş olmalarına rağmen sebzeçilik ve bahçecilikten yararlanamamışlardır.

Böylece sorunun nedenleri olarak üç temel unsurun devreye girdiğini hep düşünmüşümdür. Bu üç temel ve hayati unsur; kültürel yetersizlik, Kürt toplumunun tembelliği ve ticari zihniyetin, -ki bu da kültürel ve sosyal gelişimin temel bir yansımasıdır - gelişmemesidir.

İç Anadolu Kürtlerin bu alandaki bilgisi bir teste tabi tutulacak olursa, bu konuda bir kültür birikimine sahip olmadıkları hemen görülecektir. Bahçecilik ürünlerinin doğrudan pazarda halka ve satışa sunulması gerekmektedir. Böyle

bir davranışın ise Kürtler açısından ayıp, onursal ve etik açıdan bir problem olarak algılandığını görürüz. Bundan dolayı hayvancılığın yan ürünlerinden olan süt ve peynir de pazarlanamamıştır. Hayvanın kuzusu ve kendisi, şehir merkezlerinde bir devlet kurumunda pazarlandığı ve alıcılar bizzat köylere gelip aldığı için, Kürtler bunları pazarlama rahatlığını göstermiştir. Biliniyor ki, buğday, arpa ve son yıllarda mecimekler, nohutlar devlet kurumları olan silolara ve büyük özel şirketlerin un ve makarna fabrikalarına satılmaktadır. Böylece Kürtler, doğrudan

doğruya insanlarla yüzyüze gelmedikleri için de ticari ayıptan kurtulmuş oluyorlardı.

Bahçecilik alanında üretim yapılmadığı için bu alandaki ihtiyaçlar şehirle ilişkilerin gelişmediği dönemlerde komşu ve uzak Türk köyleri tarafından; daha sonraki dönemlerde ise şehir pazarlarından karşılanmaktaydı. Tarım üretiminden yoksun dağlık ve yoksul Türk köylüleri, bazen onlarca kilometreyi eşek ve öküz arabalarıyla teperek kendi tahıl ihtiyaçlarını Kürt köylerinden temin etmekteydiler.

Geniş ve verimli topraklardan büyük gelirler elde edilmesine rağmen, büyük bir sermaye birikiminin sağlanamamış; dar, kapalı ve çağdaşlığın önünde tarihsel olarak engel oluşturan ilişki tarzından, daha ileri bir toplum ilişkisi olan büyük üretim ve yapılanmaya da adım atılamamıştır. Belirli bir konjonktürde değerlendirilemeyen büyük ve geniş olanakların, Türkiye'deki ekonomik yapı değişikliği karşısında tuzla buza dönüştüğü

görülmektedir.

Kürtler, anavatanlarından İç Anadolu'ya yerleştikten sonra, anavatanındaki aşirete dayalı toplumsal yapıyı hemen hemen aynen korumuşlar ve geliştirmişlerdir. Yani bu toplumsal örgütlenme, anavatanındaki örgütlenmenin geniş ve ayrıtılı bir prototipini oluşturmuştur. Bu toplumsal yapıda Kürt geleneksel feodal yapısının ve beylik sisteminin hiyerarşik yapısı da olduğu gibi hem tekrar tesis edilmiş hem de korunmuştur. Sadece Kürt bölgelerinde egemen ve güçlü olan şeyhlik müessesesi İç Anadolu'ya taşınmamıştır. Yalnızca ocak olarak nitelendirilen dini bir kurum, ilk dönemlerde güçlü; 1950'den sonra ise zayıflamış olarak varlığını sürdürmüştür. Devrimci Doğu Kültür Ocaklarının kuruluş aşamasında, „ocak“ adının kullanılması bu kurumu çağrıştırdığı için hem tepki duyduğum hem de içten içe Kürtlüğü çağrıştırdığı için sevdiğim bir isim olmuştur.

Yapılan aşiret düzeni yakından incelenip gözlemlendiği zaman, „yakın kan

akrabalığının“ da aşirette ağır bastığı görücektir. Bu da Kürtlerin İç Anadolu'ya gelişlerinin parçalanmış aileler ve bireysel göçler şeklinde gerçekleşmediğini göstermektedir.

Hem bu olgu hem de Kürtlerin genel olarak bölgede geniş ve verimli topraklar üzerinde yerleşmiş olmaları, zora dayalı göçün değil „gönüllü“, „rıza dayalı“ ve Kürtlerin kendi koşullarından; belki de tabii afetlerden kaynaklanan bir göçün sözkonusu olduğunu bir veri olarak sunmaktadır, diye düşünüyorum.

Kürt topluluğunun bu geleneksel aşiret ve beylik sistemi 1950'lerden sonra Türkiye'nin liberal ekonomiye, demokrasiye ve görece bir biçimde çok partili hayata geçişi ile birlikte çözülmeye başlamıştır. Bu çözülme sürecinde, geçmiş geleneksel yapıda ısrar eden, yeni durumu anlayamayan ya da anlamak istemeyen aşiret reisleri, beyler ve ağaların ailelerinin durumu, Avrupa ve de elbette anavatan feodali-tesinde yaşanan trajik durumun tam bir kopyesi olmuştur.

İç Anadolu Kürtleri 1960'ların sonlarında da Avrupaya göç etmeye başlamışlardır. Oysa Türkler 1960'ların başlarında Avrupaya işçi olarak gitmeye başlamışlardır. Bu noktada iki kesim arasındaki farklılık hemen göze çarpmaktadır. Bunun nedeni, hem Kürtlerin daha kendi içine kapanık bir toplum olarak kendisini koruyuyor olması hem de şehirleşme ve dışa açılma perspektifinde geriyi temsil etmeleridir. Ayrıca önceki satırlarda değindiğim gibi Kürtlerin ekonomik durumlarının o dönemde daha iyi olması; kendi iş güçlerini yabancıya satmayı ve ailelerini yalnız bırakmayı bir ayıp olarak görmeleri inancıdır. Zaten Avrupaya işçi olarak gidenlerin özellikle en alt ve yoksul kesimlerden unsurlar

olması; gidenlerin ise gidişlerini ayıp duygusundan olsa gerek çevresine söylememesi ilginçtir.

İç Anadolu Kürtlerinin Almanyaya işçi olarak gitmeye başladıkları tarih, aynı zamanda büyük metropollere açılma tarihi de olmuştur. Bu süreç öyle amansız ve gaddar bir biçimde işlemiştir ki, ta 1975'lerde ihtiyar erkek ve kadınlar dışında kimsenin kalmadığı köyler gazetelerde boy boy resimlerle yer almaya başlamışlardır. Geline aşamada Türkiye'deki genel yapısal değişime bağlı olarak, Kürtlerin köy hayatının sürmekte olduğu gerçeği ile karşı karşıya gelinmiş durumdadır. Bu değişim ve farklılaşma sonucu aynı köyden gelen bireylerin ve hatta ailelerin birbirini tanımadığı; kuşaklar arasında büyük uçurumların oluştuğu gerçeği yaşanmaktadır.

İç Anadolu Kürtlerinin devlet ve onun siyasi kurumlarıyla özellikle de Türk siyasi partileri karşısındaki tavırları çatışmasız ve akılcı olmuştur. Buradaki Kürtler yerleşik, geniş, istikrarlı ve toprak birliğine dayalı ulusal özelliklerini titiz bir biçimde koruyan; gelenek ve kültürüne bağlı hareket eden ve kendi dilini konuşan bir topluluk olmasına rağmen, küçük çaplı da olsa devletle fiziki bir çatışma içine girmemiştir. Bu tutumunu, hem Osmanlı Dönemi hem de Cumhuriyet Dönemi Kürt ayaklanmalarına fiili bir şekilde katılmaması ile de göstermiştir.

Türkler ve diğer azınlıklar için olduğu gibi, Kürtlerin de 1946'lardan sonra siyaset ve siyasal partiler karşısındaki tavrını tahlil etmek, çözümlenmek ve bu çözümlenmelerden sonuçlar çıkarmak oldukça anlamlıdır. Çünkü 1946 öncesinde Türkler, Kürtler ve diğer azınlıklar; zenginler, fakirler; erkekler, kadınlar ve

küçük muhalefet gruplarına, gizli örgütlenmelere rağmen otoriter, militer ve anti demokratik tek parti CHP'nin takipçisi olmuşlardır.

1960 yılının ortalarına kadar Kürtler dengeli ve pragmatik bir tavır sergilemişlerdir. Kürtlerin bir kesimi CHP'den yana ve bir kesimi de Demokrat Parti(DP)'den yana tavır koymuşlar, oy vermişlerdir. Örneğin benim babam CHP'liydi. Amcam DP'liydi. Yine dayımlar bölgemizin aşiret reisleri, beyleriydiler. Onların bir kesimi CHP'den bir kesimi de DP'den yana tavır belirlemişlerdi. Bu konumlanışta aynı zamanda mahalli özellikler, aşiretler ve aileler arasındaki ilişkilerde etkili olmuştu.

Bu döneme ilişkin açık bir saptama yapmak gerekirse, siyasallaşmış bir Kürt tavrı sözkonusu değildir. Ama bu durum İç Anadolu Kürtlerinin, Kürt sorununa karşı duyarsız oldukları anlamına gelmiyordu. O dönemlerde bölgemizin Kürt sorununa ilgisi, büyüklerimizin Erivan ve Kirmanşah radyolarını sonuna kadar açarak, Meyrem Hanı ve Kawus Ağayı dinlemeleri; Barzanîye olan sempaticileri ile açığa vuruluyordu.

İç Anadolu Kürt bölgesinde, 1960'ların ortalarından 1975lere kadar parçalı ve sınırlı bir siyasal bir Kürt tavrından bahsetmek olanaklıdır. Bu siyasallaşma, Türkiye İşçi Partisi(TİP)'in bünyesinde boy vermeye başlamış; Ş. Koçhisar, Polatlı ve Haymana yöresinde gelişmeye başlamıştır. Bu bağlamda Polatlı'da Osman Ağabeyin Haymana'da Mustafa Güçlü'nün, Ş. Koçhisarda benimle birlikte öğretmen Lüfi Kıvaç, Yazar Seyit Alp, Mühendis Sadık Baydar ve Nazife bacımızın çalışmalarını özellikle belirtmeyi gerekli görüyorum. Bu dönemdeki Kürtsiyasal tavrı 1960 Genel Seçim-

leri'de, TİP'in adayı Dr. Tarı Ziya Ekinci için sandıktan çıkan oylarla kendisini açığa vurmuştur.

Bölgemizdeki Kürt siyasal tavrı, 1975'lerden sonra yoğunlaşarak gelişmiştir. Bu gelişme hem Kürt siyasal hareketine hem Kürt siyasal ve demokratik örgütlere, bunlar DDKD, DHKD, ve ASDK-DER, bu bölgeden yığınla unsurun kurucu ve üye olmalarıyla kendisini açığa vurmuştur. Bu tavır günümüzde tam bir sisteme, bilince ve örgütlenme yapısına kavuşmuştur. Bu dönemin daha detaylı, belgeli, verili araştırma ve tartışmasını önümüzdeki sayılara bırakmayı yazımın kapsamı açısından gerekli görüyorum.

Bölgemiz Kürtlerinin devlet ve siyasi partiler karşısında bu dengeli, pragmatik, sağduyulu ve akılcı tavrı; kendi iç ilişkilerinde ve komşu Türk ve Tatar köyleri ile ilişkilerinde de kendisini ortaya koymuştur.

Kürt aileleri, aşiretleri ve hatta köyleri arasında toprak ve mera paylaşımına dayanan çelişkiler olmasına rağmen; bu çelişki ve çatışmalar yoğun şekilde adam öldürmelere ve köklü kan davalarına genellikle dönüşmemiştir. Bu istisnanın dışında sayılabilecek Kürt köylerinin sayısı birkaç taneyi geçmez. Örneğin bizim köyümüzde 1956 öncesine kadar üç adam öldürme olayı sözkonusu olmuş; bu ölüm olaylarından biri de 100 sene önce gerçekleşmiştir. Aynı şekilde Kürt köylerinin Türk köyleri ile de zaman zaman çelişkileri olmuş; ama bunlar hiçbir zaman büyük çatışmalara dönüşmemiştir. Bu dengeli, akılcı, sorumlu ve sağduyulu davranışta, bir azınlık olarak kendini dışarıya karşı koruma güdüsünün belirleyici olduğunu düşünüyorum.

***

Li zozanan, wexta ku peyvên westeyayî berbi sînoren tagirtî ve bazdidin û li teniştê sirûdên bînçikyayî helhelka demê ji nû ve diafirînin... Rengê xweliya çiyar û hesreta dol û pessar û zinar û deryaçeyên matmayî û rengê çend axînen dîtir ên ku ji kûrâhiya dil dipijiqin berbi nexşeya dastana destê helbestvanekî bê dest ve diherikin, li zarokan dizivire, li toza demê dipirse, li gul û nêrgizan, li keçên bejin dirêj û zirav, li welatekî bê bîr û bê hiş û li şopa gavên peyvê dipirse!!!

Erê helbestvano!

Laşê helbestê di asoyên nû xelmaşbûyî de digevize, şîniya kulilkan û giryana deştên te; deştên surdarî û mirinê, di nifira dawîn de hildiperikin rêçên bendewariya sermedî..

Tu xwe hîni xewrevînê dikî, tu û dudilî û lerza çavên qerimî.

Erê ey helbesta sermest!

Şivanên te, gavan û bêrivanên te, tevsork û berbeyanên te, birîn û dûmanên te, sefer û xatirxwestin û kûrekûra dildarên te, geh bi hev re, geh jî di rewrewka rêçên windayî de, berbi ahenga te ve, berbi kezî û xwînrêgê dîlbera te ve, tèn, tèn, tèn û hey tèn...

Tên û Memê Xalîkan jî, wek helbestvanekî birîndar, li dîroka darbestan û li daristanên şewitî digere û peyvên narîn di landika bendemana zerî û periyar de dilorîne..

Hooo helbestvano!

Ev çi govend e?

Ev çi feleke wisa lî ser keviya benderên temenê me dikulkule?

Ev çi tofan e ku wisa zaroktî û newrozan ji nav destên me direvîne?

Bîrebûn

Mem Xalîkan

Stûyê te bişke felek

Mala felekê bişewite
Ji dest kor û gêj im
Bidin min wan sazana
Stiraneke jî ez bêjim
Dil birîndar
Bi van derd û belana
Ez jî xistim nav hozana
Stiraneke nû bigrim ji dil da
Rêwî me zanim
Di rêka dirêj û dûr da
Bi sazeke şikestî
Ger bikevim di vî şerî da
Rewşa xwe girêmede
Çava şil neke li nav yada
Xem nîne bi rastî
Stû şikestiya felekê
Mirin ji me tenê re da
Tu jî bêje ku
pelek ji darê da weşiya
An jî
Stêrek ji esman da xuşiya

(1997)

Ez im

Ez im
Evîna di dila de reş û veşirtî
Hêviya dayika delal û por sipî
Ez im
Kovana çavê xortên me yên girtî

Ez im
Ji zarokan re stiran û lorî
Çavê dayikan de kela girî
Ez im
Dest leşkerê tirk de serjêkirî

Ez im
Xew revandî di şevên tarî de
Mane xewnên şêrîn di nivî de
Ez im
Min dil pêça ji jiyaneke nû re.

1995

“ Min bi sorgulek dade û bi
hêviyek binexşîne“

Mazhar KARA

Evînek din

Min jî desmal ba dikir
Li serê govenda
Dil şewitand
Bi bejnên
Zirav û tenik
Biskên çelenga
Xewnên min jî revandin
Li şevên bi birûsk û baran
Destê berbanga

Min hêviyên xwe germ kirin
Li ber arê şivana
Ji sevda yên me tijî bûn
Hewanên wana
Min jî pez çêrand
Li nêv xama
Dil gerandin
Bi dengê bilûra min
Bêrvana

Îro dil xwe dada
Bi evînek dinê
Bo sorgulekê
Siriya dirûçikîne
Ew gula ku
Evîna xwe
Keç û xortan
Li berbanga newrozê
Dişewitîne

(1997)

Kula dil

Xaşand
Bi keser û xema
Heland
Kezêba min nema
Dibarand
Hêstir wek ava çema
Gerand
Di pê bisk û perçema
Qarand
Bi Areb û Rom û Acema
Vegerand
Kul di dil de nema.

(1992)

Zozanên me

Berê li van zozanan
Havîn û bihar hebûn
Li çol û çiyân
Sor û zer gul vedibûn
Îro li ser rûyên gulân
Dilop dilop xwîn e
Rengên xwe veşartin
Venekirî çilmisîne

Ewrên van zozanan
Dadigirin barê xwe
Ji giriyên çavan
Berba dibin
Ji behra şîn re
Dibin baran

Berxên van zozanan
Li kalînin dû mîya
Birîndar ketine xezalên xwe
Li ser kaniya
Hêviyên xwe berba bûn
Kulên xwe ne kew girtin
Ne jî derbûn

Kewê

Hesreta min di perê xwe ke
Bifire here bana
Ez girtî me
Tu bigerî li deşt û zozana
Li çiyayên me daweste
Ser zinarekî li cem şivana
Guh bide
Jiyana min e dengê bilûra wana
Şevê li xwe tarî meke
Li min vegere
Xwe mede dest nêçîrvana
Bîne di per û baskên xwe de
Bêhna azadiyê
Û
Silavên heval û cîrana.

(1996)

Xortên kurd

Em xortên
Mit û Med û Lorî ne
Navê te
Bi daxa
Li sîngê xwe kolîne
Navê te di dilê me de
Pêt û agir e
Wek agirê dilê Kawa
Êdî nevemire

Ger li hepsa
Ger li mal in
Navê te di dilê me de
Herdem dinalin

Çend Newroz û bihar in
Gund bi gund
Çiya bi çiya
Ala te di desta de
Li karin

Xilas nekir dijmin
Ne bi girtin
Ne bi ajotin
Ne bi kuştin
Her gavek axa te
Bi xwîna me hat şuştin

Hêvîdar im
Ev keçên rind û keleş
Destê wan di dest
Xortên egîd û çavreş
Ya li Mezra-Botan
Ê avakin Kurdistan
Ya sîngê te yî gewr
Ji xwe re bikin goristan.

(1992)

Dayê

Carek din
Carek din
Min biafirîne dayika min
Sorgulek min heye
Navê wê azadî ye
Pir delal û nazdar e

Av didim bi xwîna sor
Bi xwîna şehîdan
Xwîna heval û egîdan
Bi xwîna keçên delal
Xwîna bûkên bermal
Bi xwîna kalên heftê sal
Min bê gul
Gulê bê min neke
Carek din
Carek din
Dayê!
Min di paşila xwe ke.

(1995)

Amed xwîn dibe

Erê, xuşkê
Wek kulîlka di guldanka de
Werî avdan li van salana
Zanim sedem çi ye
Çi tu kişandî wan çiyana
Li Amedê
Jiyan xwîn dibe

Erê keçê
Delala min şanzde salî ye
bejna zirav û nava tenik
Bi çek û rexta şidandiye
Te jî bihîst?
Li Amedê
Berbang xwîn dibe

Erê dayê
Kaxezek şil û sipî
Pênûsek e şikestî
Serî min de helbesta nenivîsî
Li Amedê
Helbest xwîn dibe

Erê bavo
Li kuçe û kolanan
Bo gogek rûn pariyek nan
Birçiya dest bi hevranan
Ketin axa şil ser çokan
Li Amedê
Amed xwîn dibe.

(1996)

ÇEND KLAM Û STRANÊN GOVEND Û BAZDANÊ JI DORBERÊ POLATLI- HEYMANE Û YUNAKÊ

Berhevkar: Curukî
Rastnivis: Mikailî

ZERİYÊ

Zeriyê gundê me yek e
Ew yeka gund da tek e
Ez hatim deri vek e.

Zeriyê gundê me çar in
Herçar lî mera yar in
Umrê xortê me xwar in.

Zeriyê gundê me şeş in
Her şeş jî hev xweş in
Gırêdan şarê reş in.
Her şeş hevra dimeşin.

DI CI DA

Ez bazdîdîm dî ci da
Bîni nîngî mîn xu da
Hun lî gewra digerin,
Gewrê wane dî xênî da.

Du zeriyê têne jor da
Çî pençe dî nav por da
Mal û male xorta ye
Dîbîn bervankê sor da.

DOLABÊ

Werîn mînê vê yekê
Kêlek dane kêlekê
Pesîra sor û spi
Sêva sorê Antalyê.

Kundur kundurê pirê
Pîl avêti dor birê
Berevkîn lawno binî
Kundurî xwaş e bî sirê

Keçîk çûne gûniya
Ber gerim mîna xwîniya
Keçîk çûne kîwzana
Ber gerim mîna xîzana

Here dolabê dolabê
Dolaba darî derê
Lê nîstî pûrta karê
Dolaba darî merxê
Lê nîstî lîva berxê

Dolaba qastî mastî
Mîn dolap xwe ra xastî

Hey baran berf û baran
Lê xîstî zengiyê siyaran
Te ez kuştîm, ez helandîm
Hay lê şewtiye va qaran

Ez jî we ra vaz dîdîm
Hûn keçîka naz dîdîm
Ew çî keçîkê we pîr in
Tev xortê me baz dîdîm.

Xwe hıldın xwe hılnedın
 Şorê xwe bı kalên me dın
 Xwe hınek notle me dın
 Ba lı ser singê wan ramedın

Çı keçık e kundur dest da
 Kundur dest da bışkeşta
 Bavê bıhata lêxısta
 Minê jı xwe ra bıxwesta

Senbol şirin şı ye
 Têl hati nızam çı ye
 Ê dûr çûn nêzik hat ın
 Jı xwe xaş e jına bi ye

Tenê narım qırşıkan
 Dest navê m wan memıkan
 Dı hiz da bûne tırşu
 Gune lı stuyi keçıkan

MEYREMÊ

Baranê çılke çılke
 Dilberê Meyremê
 Keçê rabe dilêm bıke
 Çav reşê Meyremê

Meyrem rabe sibe ye
 Lê dilberê Meyremê
 Dengê dikê kabê ye
 Çav reşê Meyremê

Baran bari erd şıl kır
 Xupık bari gelt qul kır
 Xelkê cotê xwe ajot
 Haso rûnişt xwe cıl kır

Cotkar notle te nawun
 Geltê belek şe nawun
 Rişi pêda ba nawun
 Notle ardi cê nawun

Tenê narım qırşıkan
 Dest navê m çıçıkan
 Hawar lê lê lê
 Gune lı stû keçıkan

Tenê narım guniya
 Dest navê m guliya
 Hawar lê lê lê
 Gune lı stuyi zeriya

Tenê narım avê
 Dest navê m navê
 Hawar lê lê lê
 Gune lı stû bavê

"Ga mır kâr e lê pır bın."

POLATLI KÜRTLERİ -2

Lehçe, Gelenekler, Aşiretler

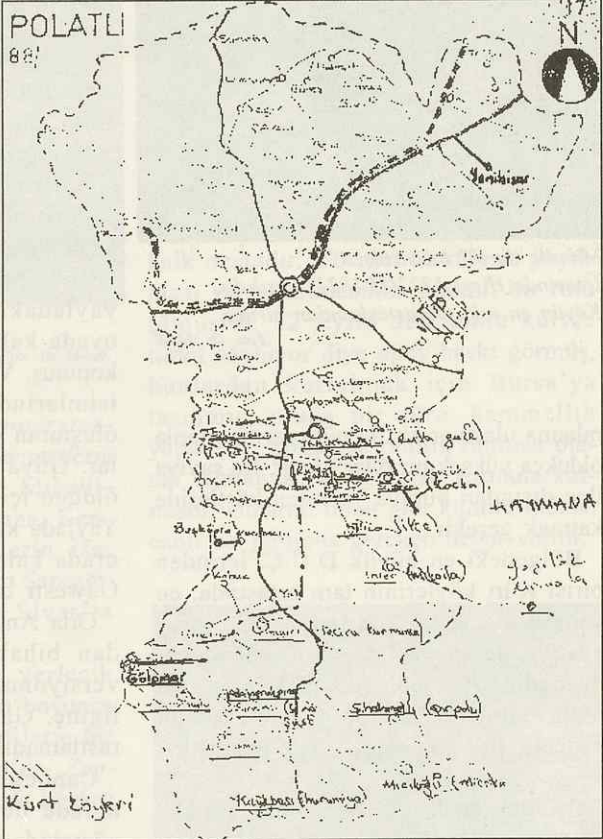
Dr. Necibram Mikâîli

Birnebûn'un ilk sayısında Polatlı kürtleri ile ilgili genel bilgi

vermiş ve bunun kafi geleceğini düşünmüştük. Ne var ki gelen istek , uyarı ve kritikler bunun okuyucuyu tatmin etmediğini gösterdi. Yüzyılların verdiği suskunluk ve ilk olmanın verdiği heyecanla olacakki, insanlarımızı abartmış olmayayım - , neredeyse köylerindeki her taşım adını da belirtmemizi istiyorlar. Kuşkusuz bu olumlu bir istek olarak algılanmalıdır. En azından ben öyle düşünüyorum. Dileğim bu tür düşüncelerinizi, isteklerinizi bize yazılı olarak göndermenizdir. Polatlı Kürtlerinin genel durumları ile ilgili bazı temel tespitlerde bulunmanın yanı sıra, dil, tarih ve inanç dünyalarıyla ilgili bazı bilgiler de vermeye çalışacağım. Ayrıca Kürt Ana Yerleşim Bölgesi ile olan bazı ilginç ve önemli ortak yanlarında anlatacağım.

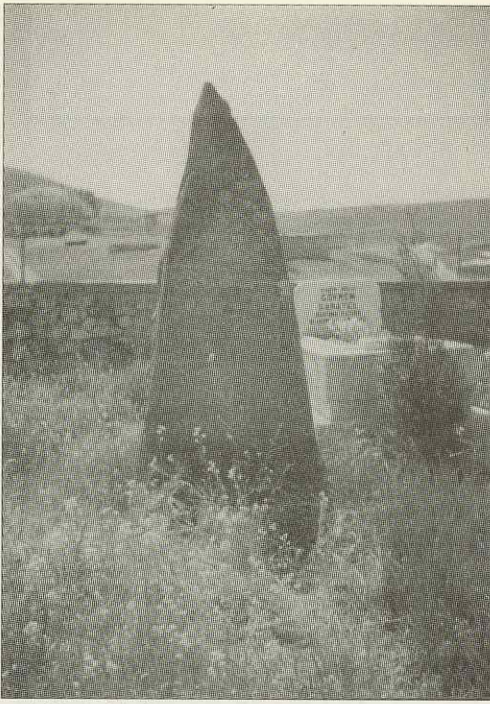
Bu bilgiler çemışimize bir nebze de olsa ışık tutmaya yardımcı olabilecektir.

Polatlı Merkez ilçe ve köylerinin nüfusunun yaklaşık 1/3'ü Kürt'tür . İlçe'de Kürtler bazı resmi kurumlarda önemli yönetici konumundalar. Hububat borsası, nakliyatçılık, Ankara-Polatlı otobüs taşımacılığı Kürtlerin elindedir.

İlçe'de çok sayıda doktor, diş hekimi, avukat, esnaf özellikle de pazarcı esnafı Kürt'tür. Kalıcı bir belge olacağı düşünülerek aslında bunları ismende vermek isterdik, ama bilinen nedenlerle bunu yapamıyoruz.

Yüksekokul öğrencisi veya mezunu Kürtlerin sayısı da, her köy için yaklaşık 30-50 hesaplanırsa, 600-1000 gibi bir

Mikaila'da bir mezar taşı.
Üzerinde Hicri 1222(M.1821) yazılıdır.
Köyün en eski mezar taşlarından biridir.

Foto: Dr. Mikailî

rakama ulaşıyor ki; bu nüfuslarına oranla oldukça yüksek bir düzeydedir. Bu sayıya ilçe dışından buraya yerleşen kürtleride katmak gerekir.

Bölgedeki en büyük D.Ü.Ç.'lerinden birisi Kürt köylerinin tam ortasında, en verimli toprakların üzerinde kurulmuş ve kuruluşundan beri de zararına işletilmektedir. Oysa bölgede 40-50 yaş grubunda dahil herkes topraksızdır ve bu nedenle dışa göç sürekli hale gelmiştir.

Polatlıda, Milli - Mikailî, Zırki, Têrikî⁽¹⁾ Şexzini⁽²⁾ aşiretlerinin köyleri mevcut. Canbeg ve Şexzinilerin dışındaki aşiretlerin orta Anadoluya çok az, bir kaç konluk (çadır) göçler halinde Kürdistan'dan kopup geldikleri veya buralara ulaştıkları görülür.

Millî, Zırki, Têriki, Ruta⁽³⁾ gibi aşiretlerin tarihte ve günümüzde Kürdistan'da etkin hanedanlıklar, beylikler kurdukları bilinir. Bu durum bunların Orta Anadoludaki uzantılarının, mensuplarının hak-

kında bazı özellikleri belirtmeyi daha da ilginç kılıyor.

Bu aşiretlerin lehçe, inanç ve geçmişte ve günümüzde yaşadığı yerleri belirtmek göçün nereden? nasıl? ne zaman? geldiğine ışık tutabilir.

GAWESTİ NEDİR? KİMDİR?

Muhtelif aşiretler anlamını tam olarak bilmeden, „Em Gawesti ne“ derler. Bununla göçün nedenini açıklamak isterler. Yani öküzlerinin yorulduğunu bu nedenle geriye dönemediklerini söylerler

Bu hikayenin aynısına tesadüfen Z. Gökalp'ın *Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik İncelemeler* - Sosyal Yayınları isimli kitabında da rastlıyoruz.

Buna göre; Vaktiyle göçebe aşiretler kısmın Diyarbakır'a iner, yazın Bingöl yaylalarına çıkarlarmış. Her nedense zamanla yayladakiler yaylada, ovadakiler ise ovada kalmışlar ve aralarındaki ilişki kopmuş. Viranşehir Millileri bu hatırayı isimlerinde de taşıyorlar ve Millileri oluşturan esas yediboya Gamırî diyorlar. Güya yüklerini nakleden öküzleri öldüğü için artık yaylaya çıkmamışlar. Yaylada kalanlarda yorulup kaldığından orada kalmışlar ve bu nedenle onlara Gawesti demiş.

Orta Anadolu Kürtlerinin bu anlatımdan bihaber bunun sadece Gawesti versiyonunu bilmeleri ve anlatmaları ilginç. Gamırî adına ise bölge de hiç rastlamadım.

Canbegler dışındaki aşiretler günümüzde de Urfa, Diyarbakır, Mardin yöresinde yerleşiktirler.

Millî-Mikailîler Mikaila (İnler) köyünde yerleşik durumdadır. Genelde kendilerine Mikailî dedikleri gibi kendilerine Millî diyenleride mevcuttur. Rutalılar) onlara Xidıra derler.

Köylerinin kuruluşu 1700'lü yıllardır.(Bak ekteki resimler) Daha önceleri Çankırı-İlgaz dağlarına yaylaya çıktıklarını anlatırlar. Yedi dede öncesini anlatamazlar. Sadece Viranşehir'den geldik-

Mikaîla'da başka bir mezartaşı.

Foto: Dr. Mikailî

lerini iyi bilirler.

C. Türkay'ın *Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiretler ve Cemaatlerin Yerleşim Yerleri* adlı eserinde Mikaililerin Ankara Sancağı, Haymana, Kengi, Adana, Çerkeş, Millilerin ise; Çorum - Mecitözü, Amasya Kürt Sancağı, Hamit Sancağı, Kırşehir ve Sivas'ta yerleşik olduğu belirtilir.

Günümüzde Mikaililerin yerleşik olduğu yerler: Irak - İran sınırı boyunca büyük bir Kürt Boyu olan Cafların bir kolu olarak Ağrı-Doğubeyazıt'da *Zengesu* denilen bölgede 40'tan fazla köyleri mevcut.

Polatlı Mikaililerinin Ağrıdan hiç bahsetmemeleri, dikkat çekicidir.

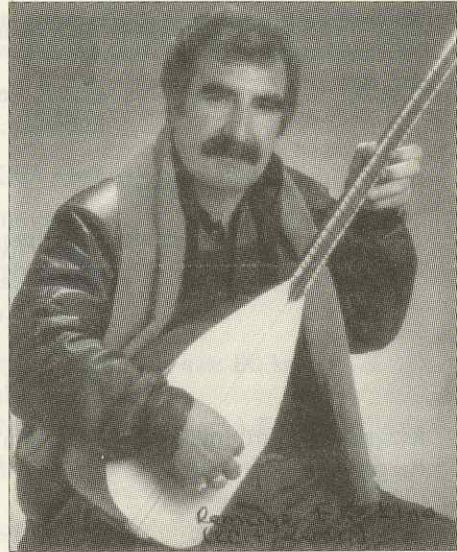
Günümüzde Viranşehir'de Mikaililere rastlayamadığımızı önemle belirtmek isterim.

Mikaililerle Ruta, Têriki, Zırki, Bazıki ve Atmana'lar arasında çok eskiye dayanan akrabalıklar mevcut. Hatta Ruta köyleri Mikaili olduklarını da iddia ederler.

Rutalar günümüzde Mardin-Derik, *Têrikiler* Karacadağ-Diyarbakır, *Şexzîni*ler Diyarbakır, Erzurum, Bayburt, Adapazarı, Samsun-Bafra, Dağlık Karabağ'ın (Azerbeycan-Erme-nistan savaşına neden olan Bölge. Tarihte 12 Yüzyılda *Şeddadi-Kürt Devleti*'de burada kurulmuştu.) Laçin ve Kelbecer şehirlerinde Irak Kürdistanında Kerkük civarlarında, *Zırkiler* Erzurum - Muş, *Bazıkiler* Urfa - Suruç yöresinde yerleşik durumdadır.

Canbeglerin Sivas-Divriği, Çorum ve Dersim'de yerleşik olduğunda belirtelim. Bazıkilerden bahsedipte *Kürt Remzi* den bahsetmemek tabii ki olmaz. Bazıka köyü Mikaila'ya 10 km mesafede Haymana'ya bağlıdır.

Kürt Remzi veya kürtler arasından söylenen formuyla *Remziye Eli Kîno*. 70'li yıllarda meşhur olan bölgesel bir halk ozanıdır. Yöresel türkülerin yayılması ve tanıtılmasında önemli bir rolü olmuştur. 12 Eylül'den sonra kürtçe türkü söylüyor diye epey baskı görmüş, bunlardan kurtulmak için Bursa'ya taşınmış, orada bir süre hammallık yapmıştır. Şimdiyse politik mülteci olarak Almanya'ya sığınmak zorunda kalmıştır. Umarım onun gibi kültürü-müzün canlı bir tanığına gereken değer verilir.

Kürt Remzi (Remziyê Eliyê Kîno)

Konuşulan Kurmanci üzerine bazı notlar

Dil bilimci olmadığım için sadece önemli olduğuna inandığım bazı gözlemlerimi burada yazacağım.

Her aşiret Kurmanciyi kendine has aksanı ile konuşur. Bölgede konuşulan Kurmanci'de Kürdistan'da yazılıp, konuşulan kurmanci den farklı olarak göze çarpan temel özellik bazı fiil ve kelimelerde B nin yerine W nin yer almasıdır. Bu aksanın melodisini oluşturdu ve Zaza(kırmanci) Sorani, Lori Kürtçelerinde de var olan bir özelliktir. Ortak dil çalışmaları yapanların dikkatine sunulur:

Ez dîbêjim	Ez dîwêjim
Ez dîbinim	Ez dîwinim
Ez dîbim	Ez dîwim örneklerinde olduğu gibi.

Hatir sorma, Selamlaäma Formlari

Kurdistan Kurmancisi

Çawa yi, baş i?

Orta Anadolu'da konuşulan aksan

Çı diki, xaş i?

Çıto yi, rınd i?

Zaza kürtleri:

Çıto yi, rınd a? Çıtor a?

Şêxzini'ler ise

Çun ê, baş i? derler

Şev baş !

Roj baş !

Şev lı serê te xaş! ya da

Şeva te xaş!

Sıwa te bı xêr !

Çaxa te xaş be !

Roya te bı xêr !

Orta Anadolu Kürtlerinde (O.A.K.)varolmayan bazı kelimeler :

Axaftın = konuşmak

O.A.K. lerinde şorkırın, dengkırın, qısekırın kullanılır.Ya da Türkçe'den uyarlanmış *qonışmişbûn*

Peyivin : üzerinde durmak

Nıvisim = Yazmak,

Nusqe, nıviske = Muska ve

Nısti, Nıvistî = Büyü kelimelerinde bilincinde

olunmadan kullanılıyor. Yoksa bölgede bilinmiyor ve

Türkçe'den uyarlanma yazmışkır, yazmışdıke

formları kullanılır. Bitlis kürtlerinin

Yaz dıke dedikleri gibi.

Rızgarbûn: Kurtulmak

Xelasbûn: bitmek

Rızgarkırın: Kurtarmak

Xelaskırın: bitirmek anlamlarına da gelir

Pirozbûn: Kutlama

Pirozkırın: Kutlamak

O.A.K. de yoktur

Xebatkırın (Arapça)

Karkırın (Özkürtçe)
Şıxûlkırın (Arapça)

Bıkêre : becerikli, çalışkandır ve **dıkarı** : beceriyor
Ew ne karê te yî: gibi formlarda kullanılır.
Ama daha çok Türkçe'den alınma; **Çalışmışbûn**
hali kullanılır

Jahr	Zehir	qotik
Hinbûn	öğrenmek	hubûn
Hinkırın	öğretmek	hukırın
Koçkırın	göç etmek	barkırın
Razan	uyumak	raketin, ramedan Xewkırın
Cejn	Bayram	Bilinmez Eyd hali kullanılır
Çêlek	İnek	Mange Zaza Kürtçesinde aynı
Se	Köpek	Kuç, Kuçık Zaza Kürtçesinde Kutık
Agır	Ateş (Farsçadır)	Ar
Ar	Un	Ard
Lazut ¹	Mısır	Garis

(¹Lazistan'dan geldiği için bu ad verilmiş olabilir)

Şin	Mavi	Hêşın (Fiil olarak <i>hêşınbûn = yeşermek</i> kullanılır.)
Şin	Ağır	
Beraz	Domuz	Xinzır
Kewroşk	Tavşan	Kergu (Eşek kulaklı anlamına gelir.)
Kurt	Kısa	kın
Bıçuk	Küçük	Çuk, Hukır (<i>Şêxzinîler bıçuke</i> derler.)
Gor	Mezar	Gorn, Mezel
Çop	Çöp	Gır, Gemar
Abori	Ekonomi	Bêri (Cepdeki para anlamında)
Bori, Bihuri	geçmiş, geçti	Berê, zeman berê
Deri	Kapı	Qapı, (Türkçeden alınma, oysa Deriyê malê: Evin kapısı, deriyê xêni, dêri porke: girişi kapat, kapıyı kapat formları günlük yaşamda kullanılır.)
Nuha	Şimdi	Nuha, Nıka, (Nıka formu Zaza kurmancisinde kullanılıyor)
Nû ²	Yeni	Hinnu, Hin: Daha ekidir. (Daha yeni anlamına gelir.)

²Nuh Peygamber'in adının buradan geldiğini iddia edebiliriz.

Mırow	insan (Farsça)	Merı
Ci	Yer	şun (Öz Kürtçedir)
Roj	Güneş , Gün	Ro
Welat	Ülke	Yoktur. Memleket kelimesi kullanılır.
Nıştımın	Vatan	Yoktur. Wetan denir
Sicûq	Sucuk	Rışkin
Bırınç	Pirinç	Rız
Qedar (Türkçe)	Kadar	Qas. Çıqas: Ne kadar. We qas: Bu kadar
Zarok	Çocuk	Zaro, Kurık, Gede
Dayê	Anne	Dê, Eyê (Mıkailî'lerde söylenir) Etê, (Reşî'lerde)
Pêlaw	Ayakkabı	Sol, meras
Mıtbax	Mutfak	Aşxane
Qilêrkırın	Kirletmek	Arankırın

Yörede kullanılan sayı sisteminde ondan yirmiyeye kadar olan kısım farklıdır.

Deh û yek

Deh û dudu

Deh û sisê

Deh û çar

Deh û penç (Panzdeh halide kullanılır.)

Deh û şeş

Deh û heft

Deh û heyşt

Deh û neh

Bist

Şexzini kürtleri *Yanzdeh, dunzdeh, sezdeh, çardeh, panzdeh, şeşdeh, heftdeh, heyştdeh, nozdeh, bist* diye sayarlar ki , bu sayı sistemi günümüzde kürt yazı dilinde en yaygın kullanılanıdır.

Sadece verilen bu örneklerin karşılıklı bilinip ,konuşma ve yazı dilinde kullanılması bile dilde yakınlaşma ve anlaşılmaya oldukça yararlı olabilir.

Yöresel bazı gelenekler, oyunlar, inançlar

1960'lı yıllara kadar Kürt köylerinde Cirit, Siyari, Ture, Sing sing (sin sin diyenlerde vardır.) Güreş, Atıcılık gibi oyunlar yaygınken bugün bunlar unutulmaya yüz tutmuş, cirit, binicilik ise tamamen ortadan kaybolmuştur.

Bu güzel oyun ve sporlarımızın tekrar canlandırılması ve gelecek nesillere aktarılması hedef ve görevlerimiz arasında olmalıdır.

Neden bizlerin *Rexço, Ture, Sing-Sing, Cirit* kuluplerimiz olmasın?

Rugby, Polo, Tenis bunlardan çok daha güzel oyunlar değil.

Kap Qint, Kipo, Titizika Api omer, Veşortek (Beşortek) gibi bazı çocuk oyunlarını da belirtelim. İlerde bu oyunlar tek tek kurallarına göre de dergide yayımlanabilir.

MALTÊTIK uzun kış gecelerinde oynanan bilmece türü bir oyundur. Şöyle bir tekerleme ile başlar;

Malek mine tê tê

Jı qunci wali Fıratê

Gayi sor pêka xwe avêt nav avê.

Hındık hındık rê da tê.

Du jin , du mêr tê tê.

De bızane ew mala kê ye?

Cevabı bilemiyenin alınına bir çirtık (fiske) vurulur

Yalnızca bu oyun bile Anavatan'dan göçün yaşamımızda ne kadar önemli bir yer tuttuğun bize gösteriyor.

Maltêtık oynayanlar (Bizler) ne Qunci Fırat'ı biliyor, tanıyorlardı ne de oyunla yüzlerce yıl öncesi bir göçü anlattıklarının farkındaydılar.

Bende Qunci Fırat'ın Anavatan olduğunu, Kurdistan olduğunu çok sonraları öğrendim, farkına vardım.

Hêvarini:

Perşembe akşamları ölümlerin evlere geldiğine ve kendileri için hayır yapılmasını istediklerine inanılır. Bu nedenle her Perşembe „Hevarini“ adıyla yoksullara bir şeyler verilirdi. Çoğu zaman sıcak bir yemek olurdu bu. Annemin bu akşama haftanın diğer günlerinden daha çok önem verdiğini iyi hatırlarım.

„Hevarini“ nin Alevi Kürtlerde de olduğu, akşamlarının kutsal olduğu bilinir.

Hanefi-Sünni Kürtlerde de bunun aynı biçimde yaşatılması ilginç değilmi ?

Kesilen saçın kesinlikle ortaya atılmaması, toplanıp duvar kovuklarına konulması, Kadınların „Gulı“ bırakmaları, saçlarını kesmemelerini, Şin (Yas) zamanları erkeklerin tıraş olmaması gibi şeylerde Alevi, Ezdi (Yezidi) Kürtlerde rastlanan geleneklerdendir.

Kıriv'lık (Kirve), *Bırayê Axreti*, *Bırayê Xune* gibi yakınlık kurumları da yöre halkının geleneklerinde önemli bir yer tutar ki bunlar yine Alevi ve Yezidi Kürtlerde de var olan benzer geleneklerdendir.

Yater, Morıya Çavê, Dara Ziyarê, Pırık, Marê Qoczerinî (Şahmaran) Kavus, gibi İslamiyetle ilgisi olmayan ama günlük yaşama biçim veren değerlerde son derece canlıdır.

Yazıyı yöredeki bazı yabancı bitki ve hayvan isimlerini vererek bitirmek istiyorum.

Yabancı Bitkiler

Kumi	Domalan; (-Trüffel) çok pahalı bir mantar türüdür. Fransa'da özel eğitilmiş domuzlarla aranır
Kereng	Kenger
Tegırcan	Yemiş otu
Nane çucê	Türkçe'de isimleri bilinmiyor
Uzelek	
Bılbize , newroz	
Pıfang	Çiğdem
Pifanga eftêr	Çanavar çiğdemi
Tuzık	Türkçe'de isimleri bilinmiyor
Mendık	Türkçe'de isimleri bilinmiyor
Sırım	Türkçe'de isimleri bilinmiyor
Dırı	Diken
Dırıya Çavzer	Sarı Diken
Dırıya Kera	Deve Dikeni
Pung	Nane
Kırpita gawıra	
Xirok	Alıç
Şılan	t.k.b.
Beftehlik	t.k.b.
Pırçıklı	t.k.b.

Yabani Hayvanlar

Moza	Arı ya da büyük ısıran bir sinek
Moza ser sor	Büyük renkli bir arı
Mêş	Sinek
Mêşa Reş	Kara sinek
Mêşa Hingiv	Balarısı
Mêşa Kera	Eşek arısı
Mêşa Hespa	At sineği
Vızık	Sivrisinek
Pirik	Örümcek
Masi (Mehsi)	Balık
Arlaq	Midye türü
Qızgesk	Yengeç
Kew	Keklik
Kewok, Gogercin	Güvercin
Kêrgu	Tavşan
Ruvi	Tilki
Gur	Kurt
Dêlgur	Dişi Kurt
Pısıka Beji	Yabani Kedi
Mışk	Fare
Mıške kor	Tarla Faresi
Gorne pışik	Gelincik
Sansar	Sansar
Xınzır	Domuz
Teyr (Teyr tu)	Kuş, Uçan yaratıklar
Mar (Mehr)	Yılan
Singselek	Kartal
Çuçık	Kuş
Çuçıka Çola	Serçe
Çuçıkreş	Karakuş
Qırık, Qırıkreş	Karga
Juji	Kirpi
Eftar	Efsanevi bir canavar Mıkailada bu adla anılan bir Mağara vardır Kura Eftêr Heftar;Keftar
Gureçûk	Efsanevi bir Kurt
Hujdiyar	Efsanevi bir canavar Ejderha ?
Hut	Masal Devi, Obur

Bazı yemek isimleri

Mıxleme

Cılbır

Pelur

Xoşav

Kılör

Kılora Pênêr pivaza

Kılora kızêreka

Heside

Helaw

Fırı

Sirmast

Runmot

Cımık

Şorba dêw

Bılxura şıvanki

Goşt

Zad

Lobi

Bazı ekmek çeşitleri

Nane hışk

Nane tırş

Dipnotlar

(1)Têriki : Ziya Gökalp ve benzeri Türkçüler kelimenin benzerliğinden yola çıkarak Kürtlerin bu en cesur ve savaşçı kabilesinin Kürt olmadığını iddia ediyorlar. Oysa Têriki, Têrika kelimesinin Kürtçede pekçok anlamı var: Ör; Têr: heybe, Têriki : heybeliler, Têrikandan : ayrılmak, Ter : eğilir, kırılmaz ağaç dalı gibi

Zaten Türklere de Türk adını da ilk kez Bizanslılar vermişler. Türkler kendileri değil.

(2)Şêxzîni: Halk arasında bu biçimi kullanıldığı için bende kullanıyorum. Şehbizeyni = Keçilerin şeyhi, anlamına gelebilecek form daha çok türkçeleştirilmiş hali olup, pek mantıklı değildir. I Kürdistanında da Şêxzeyni Şêxbizeyni formları kullanılır.

(3)Millilerin yedi esas boyundan birinin adı Xıdırekan'lar dır ve axa bey bunlardan seçilir.

Yine Milli'lerin belli başlı ailelerinden birinin adı İbrahim Paşa ailesidir Mıkaila'da da Hacıibrahimler mevcut ve Viranşehir'deki İbrahimpaşa ailesinden olduklarını söylerler.

Acaba Osmanlı Viranşehirdeki geleneğe uyarak mı bölgede sayı olarak az ama saygın olan Mıkaili-Milli'lere ağalığı vermişti?

EDETÊN ZEWAC Û DAWATÊ

Meçoyê Darê

Eme qala zewac û dawetên kurdê Anatoliya Navin yê nî dora Q1-zılırmêx (Çemesor), Golaxwê, (TUZGÖLÜ), deşta Heymanê û Axza Çolê⁽¹⁾ dîminin, bîkîn.

Bî girani ji edetên gundê Hêcîban yê nî zewac û dawetê.

Wan gundana wek helqeyên zıncirekê lî ber Qızılırmêx rêz dîbin;

Emera, Heyata, Rostika, Camılıya Mezin, Camılıya Çuk, Kalıka, Kêzik, Heçbekıra jêrin, Heçbekıra Jorin.

Gundên Hêcîba bî gundên Bılıkan, Omera û Reşıyan, bî Tênikan va ciranên hev in. Dî navbera edetên wan gund û eşıretan da ferqıye mezin tune ne. Hevûdın rınd nasdıkın, lî şın û şayıyan hevûdın bî tenê nahêlın, xısımi, xal-xarızıtı pır xurt e. Bona edetên ku jı kal û pırên xwe da jê ra mane ra „Erf û edet“ dıwêjın. Xenci erf û edetê gotınek dın ji heye; *Rusım*“ dıwêjın. Weki „*Rusımên me*“ dı şunê erf û edetên me da tê şuxulandın, ihtımalek mezıne ku rusım jı erf û edetan hın kevinıtır û rasttır e.

Disa ji rusım, erf û edetên bêtır du peyvên (kelime) dın tên gotın; *şan û suret, dezge û tore*. Dı navbera van gotınan da ferq hene û heryek tê maneyek ê.

Me ji bo zewac dawatê gotına edeta hılbıjart. Edetên kurda yê nî zewacê pırır rengının. Hınek êdı hatına terıkandın, hınek ji pırır kê m jı çend sala carê tên meydanê. Lêbelê şopên xwe dı nav cıvatê da hın hene. Çênên zewacê vanê jêrin in:

- *Berdêli*
- *Bıskbırı*
- *Bıserda rûnıştın*
- *Markırın*
- *Hêwıanin*
- *Zewaca jin û mêrên bı*
- *Keçık revandın*
- *Zewaca keçık û xortê bêkar*

1-Berdêli: keçıka bı hev dıguherının, mala ku bukê jê tının, keçıka xwe dıdınê. Qelın nayê standın. Her mal cızê keçıkê xwe bıxwe dıkıre. Hemu seromonıyên berdêlıyê lı her du mala dı yek rojê da çêdıbın.

Bûkan dı eynı saetê da jı mal derdıxının û sıyardıkın. Jı ber sedema ku lı malekê nıza derket, malê dın ji dıbın tesıra wê da dımıne. Berdêli iro hema hema nemaye.

Berdêl etımolojıya xwe jı du peyvên ku dı manayekê da tên şuxulandın, çêbuye;

Ber û dêl. Weki; „Jı dêl mın va vi kari bıke“, *Jı ber mın va vi bari rake*.

(1) *Hecıba boy şune ku kurdên Qırşêrê (Kırşehir) lê dımên ra dıwêjın „Axza Çolê“ a- Rusım; Nêzıkı mana erf û edetan tê gotın û çerçeva xwe hın fere ye.*

b- *Erf û edet; Gora rusımê sinorên (tuxubên) erf û edetan hın tenge.*

Pırani rojên şayıyê (dawat, dilan) tên birê.

c- *Şan û suret; Eserên sınetkari yê nî ku qımeta xwe gıranın bıdestê kesên profesyonel tên çêkırınê. Mına xalıçe, gêlt, ber, xanıçêkırın û hwd...*

ç- *Dezge û tore; Bo xebata hundırê malê. Raxıstın, duzan, paqıji û bedewıya malê.*

2-Bıskbırı; Bona ku merıvatiya xwe hin xurt û qaim bıkın, bo ku keçikê xwe dı nav malbatê da (qebile) bımının hin dı zarotiyê da bıskên keçikê dıbirın û mala zaveyê hin zaro (bıçuk) vê bıskê wek nişana zewacê dı mala xwe da vedışêrının.

Dema ku herdu zarok ji mezın bûn, eger keçik û lawık nexwazın disa ji dawatê dıkin.

Jı ber ku vê zewacê pırr problemên xwe hene, jı navçê rabuye û tenê navê xwe maye.

3-Bıserda runıştın; Bêguman bıserda rûnıştın çeneki zewacê a heri balkêş e. Keçik û jinên hatine xapandın terın lı mala mêrê ku xapandıye, rûdının. Yekcara ji keçik-lawık jı hev hez dıkin lê belê mala lêwık naxwaze keçik here mala lêwık rune. Bı tereki dın ji keçik lı mala bavê bı zaro dımê, lê belê yan lawık naxaze, yan ji dê-bavên lêwık naxwazın, bıserda rûnıştın bê meydanê. Dı vê zewacê da qet seremoni çênabın.

4-Markırın; eger mêrê bukê bımirê û tiye buke yê nezewıcı (azep) hebin, bukê bı Ti va dızewıcının. Eger xwe azep tunene, dıdın tiyên zewıcı. Yekcara bukê 25-30 salı dıdın tiyên 13-14 salı. Tışte mıhim ma buk lı mal bımirine, eger zarokên xwe hene ev yeka hin ji gıring e

5-Hêwıanin; Eşa tılıyê, derdê hêwi yê. Zewaca hêwıaninê hin ji heye. Eger zarokên xwe nebûn, cara duduya dızewıcın. Eger keçikên xwe bûne lawıkên xwe nebûne ji cara duduya dızewıcın.

Dı her du rewşan da ji jin vê wek qedera xwe qebl dıkin û bo hêwiyeke pêra debar bıbe mêrên xwe bı destê xwe dızewıcının. Kurd jı jinên xweyi çuk ra fêrik dıwêjin. Bona zaroka hêwiya diya wan dıbe damarıya wan. Zarok jı diya xwe ra ji, jı damarıyê ra ji dıwêjin „dayê“, „etê“, „inê“.

Bona zewqê cara duduya zewıcandın meriv dıkarê bıwêje, tuneye.

Kesen ku jinên bırayê xwe yi mırıyi lı xwe markırine ji, eger zarokan markırıya xwe hene, carek dın dızewıcın û hêwıyekê tının.

Zarokên jına paşın lı ser jına pêşın qeyd dıkin, bona jına paşın nıka resmi nekın. Lı zewaca duduya pırani dawat nabe. Jinên ku tên sêr hêwiye, pırani jı malên fıqare ne yan ji jinên berdayi ne.

6-Zewaca jin û mêrên bı; nişaneke sade dıbe, yekcaran *qêlin* dıdın, dawatê nakın. Bona *jına bı zêr*-bazın, yekcaran ji tenê kinc-kol tene kırıne.

Çend jin eger lı gundeki dıne, mêr ji tevi jına dıbin û bê şenayi jımıka bı tının mala mêrê bı.

7-Keçik revandın; weke berê zêde nebe ji hin heye. Eger rıya zewacê a bı dilê dê- bava hate girtın keçik û xortên ku dil dane hev, dırevın. Lê belê revê gelek rizıkoyê xwe hene, bona vê keçik revandın imkana heri paşıne. Jı ber nızeyên qebile eşıran, jı ber gıraniya *qêlin* jin dıhatın revandın.

Keçik û xortên ku bı dilê xwe revıyane cıvat lı pıšta wan nasekine, keçik-lawıkê revıyayı berê xwe bıdın kıjan malê, derı vekırıye. Jı vê ra ji dıwêjin; „Xwe avêt paş pıšta mala felan kesê.“ Kurd vê yekê wek namûs şeref qebl dıkin û yên ku hatine xwe avêtınê ber bextê wan mina ewladeki xwe dıhesıwin û lê xwedi derdıkevın.

Eger law sêwı be, daweta wana ji dıkin.

Keçikên revıyayı çend salan narın mala bavê xwe. Pışti ku bûn xwedi zaro tên mala bavê. Le disa ji qıymeta jinên revıyayı lı cem cıvatê kêm e.

Bê dil keçıkekê bırevının va yeka dıbe bona xwin rıjandınê, mêr lı hev tên kuştın. Pır kêm ji be, jinên bê dil, bı zorê dane mêr ji yekcaran dırevın.

8-Zewaca keçik û xorta

“Jin û mêt, tevr û bêr“

Berê keçik 15-16 saliyê, xort ji 17-18 saliyê dizewicandin. Dî roya me da êdî va ya hin dereng dibe. Ji keçik û xortên nezewici ra azep diwêjin. Keçikên azep xenci tiştên mecburi bî mêran ra deng nakin, le va li her eşir û gundan ne yeke. Dî nav gund da bî tenê nagerin, li ber bav û birayên xwe bî dengî bilind qise nakin. Keçik bî çend lawikan nayêne hezkirin. Eger mêreki sê keçikê xwe bûne, jina wi ji tîrsa ku hêwî ware ser, navê keçika paşin „Besê“ lêdike. Eger kurdeki heft lawên xwe hebin û qet keçikek xwe nebe bî ber xwe nakeve. (*Îro êdî ew ji tê guherandin*). Keçik-lawikê xwe bî dor ji mezinan ber bî salbiçûkan dizewicinin. Bî taybeti beri keçikên xwe yên mezin, yên çuk nadin mêt. Lê belê yekcara keçika mezin zêde li mal bimine û keçika çuk ji pîrr bedew be bî dîzi şora ya biçuk didin û heta ku nesiwê keçika mezin vedibe vê yekê vedîşêrinin.

Keçik û lawik ji kijan malbatê ne (Qebilê) hin roleke mezin dilize. Dewletibuyin (Qelawî), bedewî, rîndî û jîrbûna keçikê ji rolek mezin dilizin. Zû zû keçikên xwe nadin tîrka û ji tîrka nazewicîn. Tenê yên ku gori gundiya „qîsure“ xwe hene û kes keçikên xwe nade yan ji jinên ku hatine berdayî, didine gundên Tîrkan. Ew yeka ji pîrr istisna ye.

Çuyina xwazginiyê

Berî ku herin xwazginiya yê diya lêwîk mala keçike xewle dîke. Meriv dikare bêje beri xwazginiya resmî dî navbera jina da xwazginiya bî dîzi serrast dibe. Jin şorê(gotînê) didine hev û mêra pêşta hazir dîkin. Bî hazirîya jinan mêt narin xwazginiyê. Va rizikoyeke mezin e. Eger keçik dî gund daye, dîbin. Eger keçik ji gundekî dîn e, nas roleki mezin dilizin. Bona ku keçik-lawik hevûdî bîbin,

fîrsendekî çêdîkî û piştra xwazginiya dîçîn. Keçik û xortên ku hevûdî nedîtîne, bî hevra nazewicîn. Pîrani lî gund jî malbatên xwe dizewicîn.

Bawê lêwîk bî çend ruspiyan va bî hev re dîçîn mala keçikê, piştî xweş-beşê jî ruspiyan yek meselê vedikê: “-*Em bona kareki xwêrê hatine, bî emrê xwedê û qevlê pêxember em keçika te ji lawiki ra dixwazin.*“

Piştî bavê lêwîk tevî şorê diwe. Bawî keçikê zu nabêje erê, gawekê şunda yê bêje „*Hun bona keçikekê hatine mala min, ma biqurbana we be.*“ Paşê keçik xwazginiyan ra qehwê tine û destê mivana paş dîke. Cîmat jî şuna xwe radibe û bî hevra dibêjin „*Xwedê fedikirin nede, ma bî xwêr be.*“

Êdî herdu malên keçik û lêwîk dîbin xîsime hev. Tenê herdu mal ne, nêzikên herdu malan jî wek xîsîm tîn hesabandin. Ji hev ra dibêjin „*Xîsîmê me*“. Wê hêvarê roja nişanê jî dîbirin. Nişan du-sê ro şunda dibe.

Nişan

Mala zêve bona bukê nişanê hazirdîkin. Bona bukê cotik guhar, gîstir, şarpe, kînc-kola, bona dê-bavê bukê xelatên çuk û bo qefila nişanê xwarina şîrani dîkîrin (Pîskut, loqîm, şekîre kevkev, fîsteq, kakîl-kuncî). Keçik-buk lî oda bukê dilizin, bazdîdî û klama dîstîrên. Bukê dixemîlinin û nişanê pêda dîkin. Şarpeke rengin, pîrani sor an jî hêşin davên serî bukê. Nave vê serîgirêdan e.

Dî edetên kurda da serîgirêdan jî navê nişanê kevîntir e. Keçikê ku dane mêt, êdî nîkare serqot bigere, şarpe tîm lî sêriye. Dî nav hev da dibêjin; Me serê keçikê girêda. Yanê me da mêt. Keçik-buk lî oda bukê tilîlî dîkîşînin, xasîya bûkê jî tere cem bûkê tev keçik-bûka gawekê dilize, şa dibe. Şîraniya xwe dixwîn û nivê şevê belav dîbin, dîçîn malên xwe. Oda jina û mêra jî hev cê ye. Jinên pîr dikarin tev civata mêran rûnî û sohbet bîkin.

Şerbet

Şerbet nişana mezin e, lı payizê şerbetê vedixwın. Bona vê seremoniyê dibêjın; *Şerbet vexwarın*. Şerbet rokê dajo, pışti nivro destpêdike nêzıki nivî şevê diqede. Bona şerbetê mala zêve gazi merı û ciranên xwe dıkn ku filan rojê ê şerbetê vexwın. Mala bûkê ji eger lı gundeki dıne, ew ji bane merıv û ciranên xwe dıkn. Mivanên şerbetê jı yên nişanê pır-tır in. Lı nişanê xenci mala zêve tu kesi dın xelatê nine. Lı şerbetê mivan gıştık pır-hındık oxıntıyê tinn. Gelek zêr, pere, kinc-kol dıcvın.

Pışti xwarın û şerbet vexwarınê lı ber mala bûkê gelt yan ji çarşefekê radixının, jıneke dengbılind, têhezkrı û henekwan derdıkeve ser kursiyekê û hemû mivan lı dora vê jınıkê dıbn helqê. Jınık destpêdike bı dengeki bılınd xelatên ku jı bûkê ra hatıne bı dıke û datıne ser çarşefê yan ji şarpê. Pêšta tıştên ku mala zêve anıne, radıke jor û ra mivana dıde. Weki; Jı bavi zêve deh bazın, bıst zêr, zıncırek zêrını, saetek, cotek guhar, gustırek weqas kinc... û hwd..., jı apı zêve du bazınên zêrını..."

Pıranıya xelata tım zêr e, gelek pere û kinc ji tên anın. Malbata bukê ji diyariya(Xelat) tinn. Va seremoniya pır şên dıbe. Dı gundan da herkesi naveki xwe yi bı dızi (Lexep) heye. Vê rojê da jınıka ku delalıyê dıke navê wanê dızi ku diyariya wan xwand, eşkere dıke.

Dawı hat çıqas tışt gihiştıye hev, zêr û pera lı wir dıhêjmırın û eşkere dıkn, paşê bûkê dıxemılının, dılızın, bazdıdın û klama dıstırên. Lı şerbetê def û zırne nabe.

Çuyına Dergistiyê

Xısım lı eyd û erefetan hevûdın ziyaret dıkn, jı hevra diyariya dıbn. Lê belê zave nıkare eşkere here mala xenzuri xwe û dergista xwe bıbine. Tenê yekcaran lı dawatan ku fırsend bû dı, quncıkêki da hevûdu dıbnın. Disa ji rêyeke tenge,

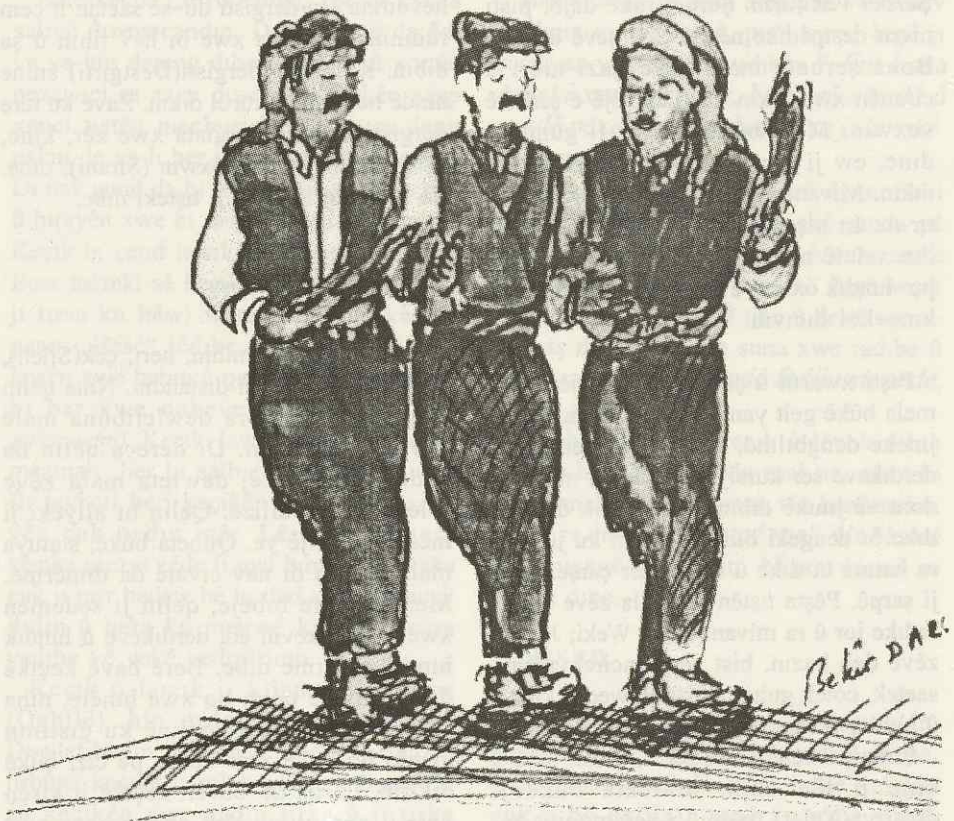
romantik heye, jê ra dibêjın „çuyına dergistiyê“. Diyên zêve û bukê, yekcaran jı bı arikariya cıranan, zava dı mala cıraneki da dergistiya xwe dıbine. Dı va hevđıtına kın dergisti du-sê saetan lı cem rûdının û hesreta xwe bı hev tının û şa dıbn. Kesên ku dergisti(Destgırti) anıne hındê hev tım qontırol dıkn. Zave ku tere dergistiyê jı bo dergista xwe zêr, kinc, tışteki ku bı hev ra bıxwın (Şırani), dıbe. Bo mala ku lê dımê ji tışteki dıbe.

Qelın û Xelat

Berê pez, hesp-mıhin, herı, çek(Sileh), zêr û ziv wek qelın dıstandın. Nıha qêlın bı pera dıdın, gora dewletıbûna malê lêwık tê guhartın. Dı dereca qêlın da bedewiya keçıkê, dewleta mala zêve roleke mezin dilize. Qelın bı aliyeki ji mesela prestijê ye. Qimeta bûkê, statuya mala zêve a dı nav cıvatê da dımêrine. Merıv dıkare bıbêje, qelın jı sedemên xwe yi pır kevin êdı derdıkeve û hındık hındık reforme dıbe. Berê bavê keçıkê dıkari nivıyê qêlın bo xwe bıhêle, nıha va yeka kêm bûye, qelınê ku dıstının gıştıki bo bûkê xerc dıkn, pê cızı bûkê dıknın. Carna dê-bavên keçıkê jı kışên xwe ji xerc dıkn.Yek qelınê keça xwe bıxwe, jı xwe ra xerc ke, pır şerm (eyb) e.

Qelın dı nav bera şerbet û dawatê da tê bın, jı qelın standın/dayınê ra „qelın-bırın“ dibêjın. Bave zêve bı çend ruspiyan va terın mala xısımı xwe û qelın çıqase wê dıpurse. Bavi keçıkê tım bı hêjmareke bılınd dêstpêdike, paşê bona xatırı her ruspiyekı dadıkeve jêr. Pışti ku hevûdın razi kırın û qelın hate bın qelın gışt an jı parçek jı wê demê dıdın ê ku mayı jı béri dawatê temám dıkn.

Xelat ji nêzıki dawetê tê dayın, bavê zavê dıçe mala xal û apên bukê û xelata wan dıde. Berê sileh, hesp, mıhin dıdan, nıha tenê pere dıstının. Le belê xelat pır kêm bûye, merıv dıkare bıbêje êdı kes xelatê nastıne.

Dawet

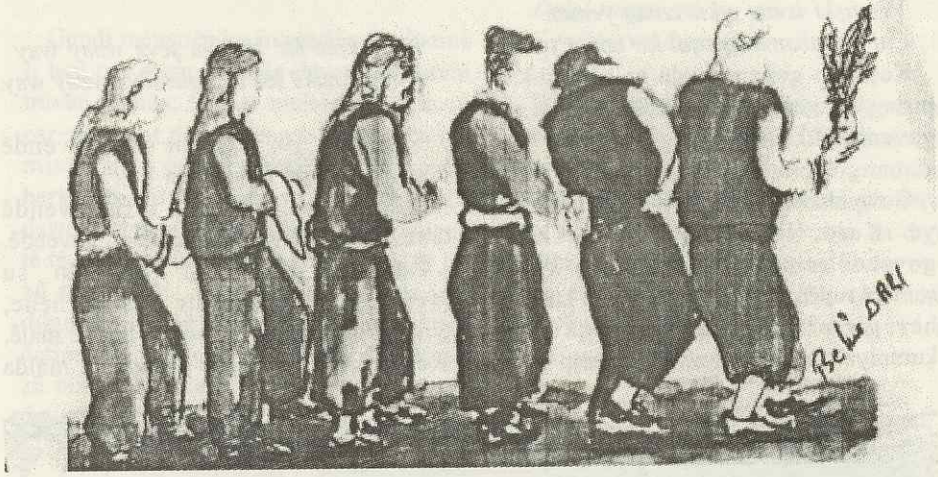
Royê dawetê mala zêve û bûkê tevhev tesbit dîkin, lî payizê dawet tê kîrin. Lî pencşemê destpêdîkin û heta yekşemê (Bazar) dajo. Beri dawete dê û bavi bukê cîzi bûkê dîkîrin û mal da radîxin. Der cîranên xwe tîn, cîzê bukê mêze dîkin û yek diyariya, wek gelt, betanî, tîşteki ku maleke nû hewceye, tînin tev cîzi bûkê dîkin.

Eger lî gund wan nêzîkana kesek mîriye, terîn mala wan bona destura dawatê jê bixwazîn. Eger dî rojên dawetê

da kes bîmîre, dawet dîsekîne û nabe. Ji kesê ku dev û zîrnê lê dixî ra „Gewendê“ dibêjin. Bona xîzmeta mîvana qehwecîki dîgrên û qehwecî lî dawetê destmaleke sor lî stuyê xwe girêdîde û wer qehwê lî mîvana belaw dîke. Yek ji bona kelandîna şîva kewaniyek dîanîn, kewanî ji kelandîna xwarîna dawetê mesul e.

Bêraqhîldan

Roja pêncşemê darê bêraqê bî ser xênî va niç dîkin, bêraq berê tîm cawekî sor bû, lî ser dêr sêvek yan ji pîvazek

dınıçıqandın. Pışti ku bêraq bı darda kırı, jinên malê dıkine tilili û deng bı dev û zirnê dikeve, gundi xwe lı dengê dawetê dıgrên û qefile qefile ber bı mala dawetê birêdıkevın.

Keçık û buk dı odekê da dili zın, mêr lı derva, ber malê govendê dıqşının. Jın ji tevi govendê dıbın, keçık buk pırani bê def-zırne dilızın. Le wana ji bı elbanê (defa çuk a desta) dilızın.

Jı listikê keçık - bukara qaydê bazdanê dıbêjin, destê hev dıgrın, helqekê tının meydanê, klama dıstırên û bazdın. Klamên keçıka gışt klamê dilan e.

Jınên ku sêra bazdana keçıka dıkın bı tlili kışandinê tevi şênayıye dıbın, keçık destên xwe lı stu yê xwe hev girêdın û bı dengeki ra dıstırên;

*Bazdın bazdın dı ci da
Mala apê heci da
Hûn lı rında dıgerın
Rındı vane dı vırda.*

Hêvaran, berê beri ku elektrik hin tune bû, xenci şewqa hıvê sê-çar lambên lokız ji vê dıxıstın. Beri ro dıçe ava lı derva , ber malê govendê destpêdıkır. Pêşta mêr

radıbın, dıbın rêzekê, tılıyên xwe lı hev badıdın, mina hiveke nivçe, herçık dıçu, rêza govendê dırêj dıbû. Sergovend dı desti xwe yi serbest da destmalekê dıgrê û rih ûcanê xwe teslime dengê def ûzirnê dike. Carcaran ji ji helqa govendê dıqete û bı seri xwe, tenê lı ber rêza govendê dilize. Kurd jı listikên bı tenê zêde heznakın. Dı govendê da tışte hin mihim ahenga hemu govendayê. Paşê mêr jına dewetê govendê dıkın. Dıbêjin govenda kurda qet cara nagihijê kemala xwe. Ku jın gıhiştın govendê wexta klamaye, yek dıstırê yên lê vedıgerının, yan ji dıbın du qora. Qorek dıstırê, qori dın hın klam xelas nebuye ji devi wana dırevine û dıstırê.

*Keçê kınê lêê lê şekrê şamê waay way.
Nivê şeve lêê lê têm ber camê waay way.
Bavê te bist lêê lê nexê xemê waay way.
Mıya qere nexweş bû bê, ez çûm gomê waay way.*

Keçık-bûk lı ber malê seri govendê dıkın, dura bı desti hev dıgrên ber bı govendê xar dıbın. Ku keçık-buk ji ketın govendê mêr silehên xwe tazi dıkın, yek lı pê yeki ,teqereq dınê dıbe. Dengê def û zirnê, teqınıya çeka tevihev dıbe, govend lı ber malê dıgere û klamek dıçe, yek tê. Dı govendê da klamên pır kevn yên hin

ji dewra koçeriyê da mane ji tèn strandin.
Weki klama Temir Axa, klama Mışk.

Vi mişki lı me çıkır eman yeman

Çal û embar lı me qul kır eman yaman.

Keçik dı guhen hevda bı edep dıkıne
pıste pıst, xortan bihev dınêrinin. Jın seri
govendê dıxşının

Govenda kurda a qlasik weki mabedê
ye. Kurd wexta ku dikevîne helqa
govendê mina ku ketîne mala xwedê
şemala ruyên wan, mimik, gavên ku dı pê
hev giran giran davên şewqa ku jı
kuraniya rihê wan dızê, wana dıguheri û

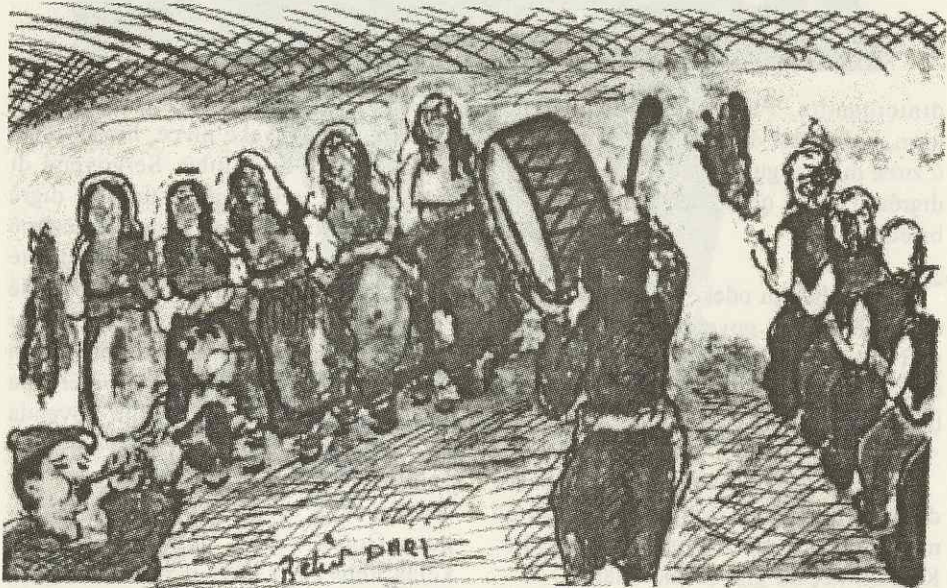
govendiyê xwe da dıpistine; Va xorti han
jı kijan gundi ye? Jı nişkava dora klamê
tê:

Keçê kınê lêê lê hiva şeva waay way
De tu xaşikê lêê lê, cotê sêva waay way.

Kinga ku jın gihıştın seri govendê
herkese bibêje; dawet şên bû!

Mêr pır şa, destmala seri govendê
dîdine jına, bı xwe jına tının seri govendê.

Eger dı gund da kesên bı su
(vesi, xeyîdi), nehatine dawetê hene,
govend bı def û zirnê va tere ber vê malê.
Wengê kesê bı suhati nekare dı malda

dibe zemaneki dın. Pozi solên xwe weki
dıtırsın ku cani erdê bişşının, pır sıvık lı
erdê dıxının an ji îşaretekê, sureke kevin
lı sehr xaliyê dıwıvisının.

Govend sıvık sıvık lı ba dibe, notlê
zewiyên gênim yên bı ber bayi xerbê
ketyê, direqısın.

Kınc-kolê keçik û bûkan yên rengin
mina ku keskesorê ezmên zeftkırine,
dıbırıqın, şinginiya gerdanên zêra û
bazına tê, gulyên reş û zeri dirêj bûne
mina marên nivkaştı lı sehr pıştê lı rastû
çep hêldıbın. Keçikek dı guhikê dest-

bımîne, radibe kıncên xwe yên nû lı xwe
dike û bı malbata xwe va tevi govendê
dibe tê mala dawetê. Xwarinê lı derva dı
beroşên gir da dıkelinın. Goşt, zad,
kumpir (Qertol), şorba keşkê û xoşav û
hwd... sıfrê mêran û jınan ji hev cê ye.
Xwarinê lı erdê lı dora sınıyêkê rudının
û dıxwın. Jı nani sêla ra nanê hişkeva
dibêjin û vi nani dıkıne parı û bılurê
(zad, sawar) praidıkın. Mivanên ku jı
gundên der tèn bı xwe ra pezek, turek
şekır, qehwe, çay û hwd... tının.

Reqi-şerawê pır hındık vedıxwın. Ku
yek vexwe û serxweş bibe pê henekên

xwe dîkîn, tinîn dîkîn govendê û pê dîkenîn. Merîveki serxweş bo wan merîveki nû ye.

Gundi mêvanên ku jî gundên din hatine lî hev par dîkîn, jî mala dawetê ra pîrani mivan namên. Dî her malekê da kêmani çar-penc qat nivînê sêr yê mivanan heyî, mivan eziz e. Roja dînê ber bî nivro herkes bî mivani xwe va disa tèn mala dawetê, şîva nivro û hêvarê lî mala dawetê tê xwarîn. Xwarîn, bo ku mivan pîr in, zû tê xwarîn. Xort pêşta xîzmeta sîrê dîkîn, ku mezîn têr xwar jî xwe ra sîfrê datînin. Lî mal eger kesek şîfê bî lez, zû zû bîxwe, jê ra dibêjin; xêre te? xwarîna dawetê ye?

Şeva Henê

Gorimên bukê bî komek keçîk û buka va dani hêvarê terî mala bûkê, eger mala bukê jî lî wi gundi ye, def û zîrne jî saetek duduya da dîçe mala bûkê. Berê bona dawetê û şeva henê koçek dîanîn, koçeka fistanên jîna lî xwe dîkîrîn serçavên xwe boye dîkîrîn û zil dîkîrîn destên xwe û dilistî. Dî dor xwe ra çex dtbîn, mina goga vîzîkê. Şeva henê bûkê tinînavçê odê lî sehr sendekê dîdî runîştandî, rehêla wê pêda dîkîn(zêran).Taceki dîdîne seri û dem bî birguyekê vedîşêrînin. Gorimê bûkê jî xemilandîna bûkê berpîrsyar in, aliyekî da jî dî teyşteki da henê dîstîrên û muman vêdîxî. Paşê lî dor bûkê berev dîbîn û dîkîn tililî û klaman dîstîrên:

KLAMA HENÊ

*Xaniye bavi te yi kort e.
Dilop dîke şorte şorte.
Delal megri zavayi xorte*

*Delal moriya gewr û gire
Xelkê xerib xwe ra bire*

*Delal dîgri iske iske
Paşîla xwe tîji niske*

*Delal megri zavayi xurte
Simêlê xwe boça giske*

Sîniya henê dor seri bukê ra dîgerînin, klamên xeribiyê dîstîrînin. Herdu destên bûkê heta zenda hene dîkîn û girêdîdî, ku destê bukê henekîrîn, bûk dîgri. Diya xwe jî wê hambêz dîke û bî sehr da dîgri û dîstîrê. Keçîk-buk hemu destên xwe hene dîkîn. Şeva paşîm dê û bavên bukê, bîrayên xwe tèn oda bukê wextekê lî hîndê wê dîmên.

Siyarkîrîna Bukê

Sîbê zû çîqas cîzê bukê heyê lî ber malê weki bazar vebûye,radîxînin. Tîştên malê bî elektrik,mobilye, nivîn, hacetên aşxanê, xalî, gelt, cîl, ber û hwd... bona dêbavê bukê ev yeka gîring e, mîhim e. Qelînê (Qelîng jî dîbêjîn) keçîka xwe bona mala wê nû tê xerc kîrînê. Cîran û heval tèn sehr cîzê raxîstî, herkes tîşte-kîtevê dîke û dîbê je; Ma bî xêr be.

Pîrcaran bena (werîs) dî navbera çatên xaniyan da girêdîdî û tîştên xemla malê yê ku bukê bî destên xwe çêkîrîna lî sehr werîsan radîxînin û dîrêjîya wan yekcara dîbe 15-20 metroya. Lî hêla dîn jî kîncên bukê lê dîkîn,berê burgîyek sor lî bukê dîkîrîn,êdî va edeta nemaye, gelînlîx(turkiye) lêdîkîn.

Qonvoya berbûya jî gelek texsî û dolmîşan tê meydanê.Jî qefîlên ku dîçîn bukê siyar dîkîn, tinîn ra, berbu dîbêjîn. Def û zîrne, mêlle(xoce) jî tevi berbûya dîbe. Ku nezîki mala bukê dîbîn, dest bî teqîniya sîlehan dîkîn, jîn tililîyê dîkîşînin, klaman dîstîrên, dîdî çelpîka û bî eşqekê mezîna lî ber mala bukê peya dîbîn.

Melle lî ber cîzê bukê duayan dîxwîne û du ra bî lez û heyecan cîzê bukê lî qamyonekê yan jî traqtorekê bardîkîn. Yek cot gore dîdîne gevenda û mêlle.

Roja siyarkırına bukê zêde govend nayê kışandin, lı ber malê lı aveyi bukê dıxine (zırava bukê). Buk dı hundır da dıgri, ji va girinê ra dıbêjin; iske iska bukê. Mala bavê xwe dıterıkine û tere maleke nû, jiyaneke nû destpêdıke.

Pêşta diya bukê tê, keçıka xwe hambêz dıke, dıgri û bernade bı zorê dê û bukê ji hev vedıqetin. Xwesıya bukê tê ji diya bukê ra dıwêje; Ez ji diya xwe me, merqa neke xangê. Paşê bav û bırê bukê tên hevudın hambêz dıkın, keçık-buk ji disa dıkın tilili û dıstrên:

*Baranê şorte şorte,
Ber malê bukê korte.
Bukê tu çıma dıgri,
Zavayi hin xorte.*

Bavê bukê dıkeve ber milê bukê, milê dın ji gorımek bukê dıkeve ber. Hemu berbu lı ber bukê ji mal derdıkevın, pıştra bukê derdıxının. Beri ku buk derkeve der, derı tê gırtın û bexşışek ji xênzur tê standın. Buk seri tum dı berda, lı erdê dınêre û dıgri, mala bavê xwe dıterıkine.

Berbu ji malê bukê tıştên bı qımet, yan ji weki qedehek, fıncanek, sını û hwd. Dıdızın û dıbın, dıdın zêve. Zava ji pera dıde wana. Paşê zava tıştê ku hatıyê dızın bı jına va disa dışine mala xenzuri xwe.

Dı nivı rê da bavê zêve tê bavi bukê ji ber mıli bukê tê der, xenzuri bukê dıkeve ber mıla û dıbın lı tıxsiyekê sıyar dıkın. Jınek ji malbata bukê (pırani meta bukê) tevi berbıya dıbe û bı bukê ra dıçe. Diya bukê avê lı pê rodıke, "Ma oxıra xwe xêrê be," Xatırê hev dıxwazın û qonvoya berbıyê bırêdıkeve. Teqereqa çeka, dengê tılılı û klama, şıngınıya çelpıka tevi hev dıbe. Diyabukê dıgi, xasıya bukê dıreqıse.

Qonvoya berbıya dı dor gund ra, dor gornıstanê ra çerx dıbe. Ku cız hat, xort balıva zavê dırevının û dıbın mala ku zave lê ye, dıdınê û zave ji pera dıde wan. Herkes nızane zava lı kıjan malê ye. Riya

bukê dıgrên, heta ku bexşışê nestının rê venakın. Ku buk peya bu yek derdıkeve ser xêni û sıniyekê yan ji bêjıngêkê tıje perê hur, kakıl-kuncı, çerez û şekır dı sehr seri bukê da davêjin, dırêjin. Zarok berev dıkın û şa dıbın. Lawıkeki dıdine hambêza bukê, bo ku buk zarokê lawını bıne dınê. Bona ku bıbe kewanıyeke baş (bermalı), êrd dıkine mıstê, doxekê dıdine dest.

Buk lı qunceki lı pê dısekıne, lı hundır û lı der listık dewam dıke. Pıştı nanê nivro mıvan belaw dıbın. Hevarê bırazavê zêve tıne malê, xoce ji tê, zave du rekate nımêji xwe dıke û paşê duayên ku xoce dıxwine, ducar dıke û lı şa da çend kesan nıka wan dıkın. Buk lı paş derı dısekıne û ew ji va duana dı hundırı xwe da ducar dıke.

Bırazava û hevalên wı bı kutan henekan lı pıştı zêve dıxının û dıkine hundê bukê. Buk lı pê, dêmê xwe gırtı, dısekıne. Zava pêşta zêreki bı bukê va dıke paşê serçava vedıke. Pıştı ku şeva zıfafê bo zêve û bukê qedıya, zavê sıleha xwe dıteqıne û herkes dıbıhıze. Mana vê "Ez mêr ım, dergıstıya mıne keçık bû."

Roya dınê meta bukê dıkare bı dıleki rıhet here mala xwe. Eger sıleh neteqe, yan ji çerşefa bı xwın nedın, du-sê roya dıpên, lı bendê dısekının. Jı vê ra dıwêjin: Lê hati gırêdan. Zêve dıbın ocaxa, cem xoca û mella. Eger buk ne keçık be, zava xeberê dıde mala xwe û tavılê dışının mala bavê. Lê belê lı cem kurda merıv pır kêm rastı van yekana tê.

Pıştı dawatê buk çend mehan, berê çend salan lı ber xenzur û tıyên xwe, lı ber bı xasıya xwe bı dengekı bılınd qısenake, napeyıve. Du şeş mehan yan ji salekê tere mala bavi xwe.

Kürtçe Alfabe

Günümüzde Kürtçenin yazılışında üç tur alfabe kullanılmaktadır: Latin, Kiril ve Arap alfabesi. Eski Sovyetler Birliği Cumhuriyetlerinde yaşayan Kürtler, Kiril alfabesini, İran ve Irak Kürtleri Arap alfabesini, Türkiye ve Suriye Kürtleri ise Latin alfabesini kullanmaktalar. Kiril ve Arap alfabelerini kullanan kesimlerde, aydınlar genellikle Latin alfabesini bilir ve Latince yazılmış metinleri anlarlar. Bu nedenden dolayı Kürtçe alfabesinin gelecekte esas olarak Latince olacağı söylenebilir.

Burada kullandığımız alfabe Latince olanıdır. Kürtçe Alfabesinde 31 harf vardır:

a b c ç d e ê f g h i î j k l m n o p q r s ş t u û v w x y z

Bu harflerden 8'i sesli, diğerleri sessizdir. Sesli harfler şunlardır: **a e ê î o u û**

Harflerin okunuşu

- a** Türkçedeki a gibi okunur
- b** Türkçedeki b gibi okunur
- c** Türkçedeki c gibi okunur
- ç** Bu harfin biri Türkçedeki ç gibi vurgusuz, diğeri vurgulu olmak üzere iki tonu vardır.
Vurgusuzlara örnek: **çênd** (kaç). **keçik** (kız)
Vurgulularda örnek: **çêlek** (inek), **çal**(çukur)
Vurgulu olanında dil ucu damağa **bastırılır**. d türkçedeki d gibi okunur.
- e** Türkçedeki e gibi okunur. Ancak vurgulu bir tonu da ha vardırki e ile a arası bir ses verir. Eli kelimesinde (Ali'nin Kürtçe söylenişi) olduğu gibi. Ses genizden gelir.
- ê** Bu ses Türkçede yoktur. Ancak yabancı dillerin etkisi ile bazı sözcüklerde rastlanabilir. El (yabancı), eloğlu, kelimelerindeki e gibi.
Dudaklar çok hafif aralıktır, ve üst dişler alt dişleri kısmen kapatır.
Örnek: **çe** (iyi), **bêr** (kürek), **kêr** (bıçak)
- f** Türkçedeki f gibi okunur.
- g** Türkçedeki g gibi okunur.
- h** Türkçedeki h gibi okunur.
- i** Türkçedeki ı gibi okunur.
- î** Türkçedeki i gibi okunur.
- j** Türkçedeki j gibi okunur.
(Aslında bu ses Türkçede yoktur. Türkçeye yabancı dillerden geçen bazı kelimelerde kullanılır)
- k** Bu sesin biri Türkçedeki k, diğeri ise genizden gelen vurgulu biçimi olmak üzere iki tonu vardır.

Örnek: Vurgusuz **ker** (eşek), **kar** (iş) Vurgulu: **ker** (sağır), **kar** (oğlak)

- l** Türkçedeki l gibi okunur.
- m** Türkçedeki m gibi okunur.

- n Türkçedeki n gibi okunur.
o Türkçedeki o gibi okunur.
p Bu harfin vurgulu ve vurgusuz olmak üzere iki tonu vardır.
Vurgulu olanında dudaklar kuvvetle bastırılır.

Vurgusuz örnek: **pir** (çok), **şerpeze**(perişan)
Vurgulu örnek: **pani** (topuk), **sıping** (yemlik otu)

- q Bu ses Türkçe alfabede yoktur. Genizden gelen k sesine yakın bir ses verir.
Örnek: **Teqin** (patlama), **beq** (kubağa)
r Bu sesin biri vurgulu, diğeri vurgusuz olmak üzere- sert ve yumuşak iki biçimi vardır.
Vurgusuz örnek: **Hunar** (nar), **Bêrivan** (isim- süt sağan kız)
Vurgulu örnek: **Pır** (çok), **kırin** (satin almak)

s Türkçedeki s gibi okunur.

ş Türkçedeki ş gibi okunur.

t Bu harfin biri vurgulu, diğeri vurgusuz olmak üzere iki tonu vardır.
Vurgusuz olanı Türkçedeki t sesini verir. Vurgulu olanında dil ucu üst ve alt dişler arasında öne doğru uzatılır ve telaffuz edilirken dil ön dişlere doğru bastırılır.

Vurgusuz örnek: **Sitil** (kazan), **kurt** (kısa), **qot** (başaçık), **pıtık** (bebek)
vurgulu **Tenik** (ince), **tû** (dut), **tahl** (acı)

u Bu ses Türkçe alfabede Yoktur.

Türkçedeki u ile i harflerinin okunuşu arasında bir ses verir.

Örnek: **Gul** (gül), **Quling** (turna), **Gur** (kurt)

û Türkçedeki u gibi okunur.

v Üst dişler alt dudağın üstüne basılarak çıkarılan bir ses.

Almancadaki v harfine yakın bir okunuşu vardır.

Örnek: **Nav** (ad), **evîn**(sevgi), **veşartî**(saklı)

w Türkçedeki v sesini verir.

x Bu harfin de iki tonu vardır. Biri Türkçedeki ğ (yumuşak g sesini verir.)
Diğer ses daha serttir ve türkçede yoktur.

Örnek: yumuşak g gibi okunan: **axa** (büyük toprak sahibi, ağa), **xezal** (geyik).

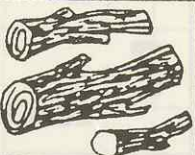

Sert okunan x: **Naxır** (sığır sürüsü), **xort** (delikanlı), **xurt** (güçlü).

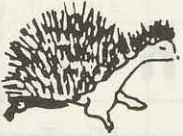

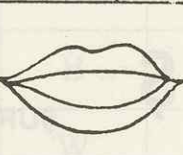

y Türkçedeki y sesini verir.

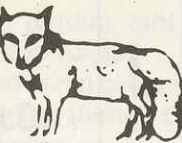

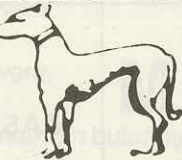
z Türkçedeki z sesini verir.

Bazı harflerin değişik tonlarının bulunuşu ve bunların özel işaretlerle gösterilmeyişi, başlangıçta okuyucuya güç görünebilir. Ancak okuyucu, Kürtçe metinleri okuyup yazmakta belli bir deney kazandıktan sonra, kelimeleri cümle içindeki yerlerine göre birini diğerinden kolayca ayırabilmektedir.

A	AGİR	
B	BEQ	
C	CER	
Ç	ÇAV	
D	DİK	
E	ELB	
Ê	ÊZİNG	
F	FİND	

G	GUR	
H	HÎV	
î		
î	ÎSOT	
J	JÛJÎ	
K	KER	
L	LÊV	
M	MASÎ	

N	NÈRİ	
O	OLK	
P	PEL	
Q	QELÛN	
R	ROVİ	
S	SÈV	
Ş	ŞÛR	
T	TAJİ	

U		
Û		
V	VİZİK	
W	WERİS	
X	XANİ	
Y	YEK	1
Z	ZEBEŞ	
ALFABE		

Tabloya alfabeyên ku Kurd bi kar tînin

<i>Lafînî</i>	<i>Kirîlî</i>	<i>Erebî</i>			<i>Lafînî</i>	<i>Kirîlî</i>	<i>Erebî</i>
A	А	ا			M	М	م
B	Б	ب			N	Н	ن
C	Ш	ج			O	О	و
Ç	Ч, ч	چ			P	П, П'	پ
D	Д	د			Q	Q	ق
E	Ә	ه			R	Р	ر
-	Ә	ع			S	С	س
Ê	Е	ئ			Ş	Щ	ش
F	Ф	ف			T	Т, Т'	ت
G	Г	گ			U	Ö	و
H	Һ	ه			Û	У	وو
H	Һ	ح			V	В	ف
I	Ь	-			W	W	و
Î	И	ى			X	X	خ
J	Ж	ژ			-	Ġ	غ
K	К, К'	ک			Y	Й	ى
L	Л	ل, ل'			Z	З	ز

AŞTÎ

Mem Xalîkan

Nizanim çend sal çûn
Çend demsal vegeîn
Bê xew mam
Tî û birçî
Pir xwîn jî
Tu nehatî

Bihar hat berf heliya
Bendewarim
Li gunda, bajara
Li serê çiya
Aştî
Paş kîjan çiya rûniştî
Di perê kevoka sipî de
Bes e, dakev nav gundiya

Tu gulek gewr î
Bi hêviyê mezin dikim
Tîna dilê diya
Bi te şil bikim

Ger tu werî
Ezê rojê bigirim bînim
Ber balgeha te raxînim
Hîvê ji te re bi tac kim
Stêrkan bi gar kim
Ji eşqa dila re
Li hember te rûnim